

โครงการประชากรกับการพัฒนา

เอกสารวิจัยที่ 6

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

ที่มีผลกระทบต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในชนบท :

ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวนา ชาวไร่ และชาวประมง

เกื้อ วงศ์บุญสืบ

วิสิทธิ์ สัทธไทรย์

กองวางแผนประชากรและกำลังคน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันประชากรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจัยทาง เศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกระทบต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในชนบท:

ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวนาชาวไร่และชาวประมง

Socio-Economic Factors Affecting Fertility in Thailand : A Comparison
between Fishing and Farming Villages

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกื้อ วงศ์บุญสิน

วีรสิทธิ์ ลิทธิไตรย์

โครงการประชากรกับการพัฒนา

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และ

กองวางแผนประชากรและกำลังคน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตุลาคม ๒๕๒๔

โครงการ "ประชากรกับการพัฒนา" เป็นโครงการร่วมระหว่างกองวางแผน ประชากรและกำลังคน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในอันที่จะประสาน ความร่วมมือระหว่างฝ่ายวางแผนและฝ่ายวิจัย เพื่อให้กิจกรรมด้านประชากรดำเนินไปในทิศทางที่จะ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพิจารณาวางแผนและนโยบายของประเทศ โครงการ ประชากรกับการพัฒนามีกิจกรรมหลัก ๓ ประการ คือ การวิจัย การพัฒนาบุคลากรด้าน ประชากรศาสตร์ และการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านประชากรกับการพัฒนา โดยสภา ประชากรแห่งนครนิวยอร์กและมูลนิธิฟอร์ดได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้โครงการนี้สัมฤทธิ์ผลด้วยการ ให้ความสนับสนุนในด้านงบประมาณค่าใช้จ่ายตลอดทั้งโครงการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๔

ในส่วนของงานวิจัยนั้นมียานวิจัยภายใต้โครงการนี้มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๒๒ เรื่อง ซึ่งทำการศึกษาวิเคราะห์โดยนักวิจัยผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยและจากหน่วยงานต่างๆ ใน ประเทศไทยจำนวนกว่า ๓๐ ท่าน กับทั้งได้มีการเสนอผลงานการวิจัยดังกล่าวต่อที่ประชุม สัมมนาทางวิชาการรวมทั้งสิ้น ๓ ครั้ง

ผลงานการวิจัยภายใต้โครงการนี้ บางส่วนได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๙) และมีข้อค้นพบอีก หลายประเด็นในงานวิจัยภายใต้โครงการนี้ ที่คาดว่าจะเป็นที่สนใจและเป็นประโยชน์ต่อการ ดำเนินกิจกรรมด้านประชากรทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชน

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และ

กองวางแผนประชากรและกำลังคน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สารบัญ เรื่อง

	หน้า
คำนำ	๑
การรู้ตัวอย่าง	๖
ลักษณะสำคัญบางประการของข้อมูล	๑๑
ตัวอย่างแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร กับการเจริญพันธุ์ของสตรีชนบทไทย	๑๔
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	๑๕
- อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	๑๘
- รายได้ของครัวเรือน	๒๑
- รายจ่ายของครัวเรือน	๒๓
- การกู้ยืม	๒๔
- สันทนาการที่แสดงถึงความมั่งคั่ง	๒๕
- การครอบครองสิ่งหาซื้อที่หายาก	๓๑
ปัจจัยทางสังคม	๓๔
- การศึกษาของสามีและภรรยา	๓๔
- แบบของครอบครัว	๔๑
ปัจจัยทางประชากร	๔๕
- การตายของทารก	๔๗
- ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย	๔๘
ข้อเสนอแนะทางนโยบาย	๕๔
เชิงอรรถ	๖๑

สารบัญตาราง

		หน้า	
ตารางที่	๑	อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามหมวดอายุและหมู่บ้าน	๗๓
ตารางที่	๒	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีที่สมรสและอยู่กับสามี จำแนกตามหมวดอายุและหมู่บ้าน	๗๔
ตารางที่	๓	จำนวนการตายของทารกโดยเฉลี่ย จำแนกตามอายุมารดาและหมู่บ้าน	๗๕
ตารางที่	๔	อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชาย จำแนกตามระดับการศึกษา และหมู่บ้าน	๗๖
ตารางที่	๕	อัตราส่วนของสตรี จำแนกตามระดับการศึกษาและหมู่บ้าน	๗๗
ตารางที่	๖	อัตราส่วนร้อยละ จำแนกตามลักษณะโครงสร้างของครอบครัวของคู่สมรส และหมู่บ้าน	๗๘
ตารางที่	๗	อัตราส่วนร้อยละของครอบครัว จำแนกตามการนับถือศาสนาและหมู่บ้าน	๗๙
ตารางที่	๘	อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอาชีพและหมู่บ้าน	๘๐
ตารางที่	๙	อัตราส่วนร้อยละของรายได้ของครอบครัวต่อปี จำแนกตามหมู่บ้าน	๘๑
ตารางที่	๑๐	จำนวนการตั้งครรภ์โดยเฉลี่ย จำแนกตามอายุของมารดาและหมู่บ้าน	๘๒
ตารางที่	๑๑	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย จำแนกตามอายุของมารดาและหมู่บ้าน	๘๓
ตารางที่	๑๒	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ย จำแนกตามอายุของมารดาและหมู่บ้าน	๘๔
ตารางที่	๑๓	อัตราส่วนร้อยละของการคลอดครั้งล่าสุดของสตรีที่เคยสมรส จำแนกตามสภาพที่การทำคลอดและผู้ทำคลอด	๘๕
ตารางที่	๑๔	ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรี อายุ ๑๕-๔๙ จำแนกเป็นรายหมู่บ้าน	๘๖
ตารางที่	๑๕	อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามวิธีป้องกันปฏิสนธิที่กำลังใช้ และหมู่บ้าน	๘๗

ตารางที่ ๑๖	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายได้ และขนาดของ เรือของหมู่บ้านประมง	๘๘
ตารางที่ ๑๗	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอาชีพ ของสามีทุกกลุ่มอายุของสตรีและหมู่บ้าน	๘๙
ตารางที่ ๑๘	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอาชีพ ของสามีทุกกลุ่มอายุของสตรีและหมู่บ้าน	๙๐
ตารางที่ ๑๙	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายได้ ของคู่สมรสและหมู่บ้าน	๙๑
ตารางที่ ๒๐	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายจ่าย ของคู่สมรสของหมู่บ้านประมง	๙๒
ตารางที่ ๒๑	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายจ่าย ของคู่สมรสและหมู่บ้าน	๙๒
ตารางที่ ๒๒	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามผู้ที่มี และไม่มี จักรยานยนต์, พัดลม, โทรทัศน์, รถบรรทุก, เครื่องปั้นไฟ จำแนกตามรายได้และหมู่บ้าน	๙๓
ตารางที่ ๒๓	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอาชีพ และหมู่บ้าน	๙๔
ตารางที่ ๒๔	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามภูมิมิเงิน และรายได้ของคู่สมรสและหมู่บ้าน	๙๔
ตารางที่ ๒๕	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายจ่าย และรายได้ของคู่สมรสและหมู่บ้าน	๙๖
ตารางที่ ๒๖	จำนวนและอัตราส่วนร้อยละของคู่สมรส จำแนกตามการศึกษาของภรรยา และสามี และจำแนกตามหมู่บ้าน	๙๗
ตารางที่ ๒๗	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษา ของสามี อายุของสตรี และหมู่บ้าน	๙๘

ตารางที่	๒๘	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของภรรยา อายุของสตรี และหมู่บ้าน	๔๔
ตารางที่	๒๙	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุและลักษณะโครงสร้างของครอบครัวและหมู่บ้าน	๑๐๐
ตารางที่	๓๐	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุและลักษณะโครงสร้างของครอบครัวและจังหวัด	๑๐๑
ตารางที่	๓๑	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุและลักษณะโครงสร้างของครอบครัวและหมู่บ้าน	๑๐๒
ตารางที่	๓๒	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุ แรกสมรส อายุของสตรี และหมู่บ้าน	๑๐๓
ตารางที่	๓๓	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามจำนวนการตายของทารก อายุของสตรี และหมู่บ้าน	๑๐๔
ตารางที่	๓๔	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายได้ของครอบครัว ความอายุของสตรี และหมู่บ้าน	๑๐๕
ตารางที่	๓๕	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของภรรยา รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน	๑๐๖
ตารางที่	๓๖	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาภรรยา รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน	๑๐๗
ตารางที่	๓๗	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของสามี รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน	๑๐๘
ตารางที่	๓๘	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของสามี รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน	๑๐๙
ตารางที่	๓๙	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุ แรกสมรส รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน	๑๑๐

		หน้า
ตารางที่ ๔๐	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการตาย ของทารก รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน	๑๑๑
ตารางที่ ๔๑	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตาม โครงสร้างของครอบครัว รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน	๑๑๒
ตารางที่ ๔๒	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตาม การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว อายุของสตรี และหมู่บ้าน	๑๑๓

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ*

เป้าหมายสำคัญส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือการยกระดับการครองชีพและลดช่องว่างในสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมในหมู่ประชากร เช่นความแตกต่างและช่องว่างของรายได้ เป็นต้น

เท่าที่ผ่านมาปัญหาใหญ่อันหนึ่งที่ถูกมองว่าเป็นอุปสรรคต่อนโยบายดังกล่าวข้างต้นคือปัญหาการเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากร^๑ ซึ่งอยู่บนรากฐานของสมมติฐานที่ว่า จำนวนประชากรและอัตราเพิ่ม ไม่อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะสมควรกับจำนวนของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด หลักการและโครงการสำคัญของรัฐบาลในการบรรลุถึงการแก้ปัญหานี้คือ การวางแผนครอบครัว โดยถือว่าเป็นโครงการที่ช่วยลดอัตราเพิ่มของประชากรได้ในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งในทางปฏิบัติกระทบกระเทือนถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมน้อยกว่า และใช้ทุนและเวลาน้อยกว่าวิธีการหรือโครงการประเภทอื่น

ในระยะต้น ๆ ของการนำโครงการวางแผนครอบครัวเข้ามาใช้แพร่หลายในประเทศสมมติฐานทั่วไปในด้านปัญหาปริมาณและอัตราเพิ่มของประชากร คือ ประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราสูง เพราะประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจในผลเสียของการมีประชากรมาก และประชาชนส่วนใหญ่ก็ไม่มีโอกาสรู้จักและรับบริการวางแผนครอบครัว ผลคือส่วนหนึ่งในวงการประชากรศาสตร์ไทย และในหมู่ที่วางแผนและนโยบายมีข้อสรุปต่อมาว่า ประการแรกความยากจนในชนบทเป็นผลเนื่องมาจากอัตราเกิดที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว^๒ ประการที่สองอัตราเพิ่มของประชากรในช่วง ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมาลดลงอย่างเห็นได้ชัด บางคนถึงกับกล่าวต่อไปอีกว่าเป็นผลจากโครงการวางแผนครอบครัว^๓ หากแต่มีผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเสนอแนะว่าภาวะทางเศรษฐกิจมีส่วน

* ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณระพีพรรณ ทุนพานิช และคุณศิริวรรณ ศิริบุญ ที่มีส่วนช่วยผู้เขียนในการเตรียมตารางข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

สำคัญกว่าในการกำหนดการเจริญพันธุ์ เช่น คนยากจนจึงมีลูกมาก เอาไว้ช่วยงานและหารายได้พิเศษมาจุนเจือครอบครัว เป็นต้น และยังพบอีกว่าอัตราเพิ่มของประชากรในระยะปี ๒๕๐๔ ถึง ๒๕๒๒ มิได้ลดลงตลอดมาอย่างที่เชื่อกัน มีหน้าซ้ำถ้าจะพิจารณาในช่วง ๘ - ๑๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งเชื่อกันว่าโครงการวางแผนครอบครัวได้ให้บริการไปเกือบทั่วประเทศ จะเห็นได้ว่าอัตราเพิ่มของประชากรเป็นรายปียังคงขึ้นและลงอย่างไม่มีแบบแผนแน่นอน

ข้อโต้แย้งดังกล่าวเป็นที่น่าสนใจ และความนำมาศึกษาให้ลึกซึ้งลงไปอีกว่า จริงหรือที่โครงการวางแผนครอบครัวไม่ได้มีบทบาทสำคัญเท่าที่เชื่อกันในการกำหนดระดับการเจริญพันธุ์ กล่าวคือการวางแผนครอบครัว เป็นเพียงอุปกรณ์หรือวิธีการที่ตอบสนองต่อความต้องการควบคุมหรือลดจำนวนบุตรในครัวเรือน ในขณะที่ระดับการเจริญพันธุ์ของแต่ละครัวเรือนถูกกำหนดโดยปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และจิตวิทยา ซึ่งส่งผลต่อความต้องการมีบุตรจำนวนเท่า นั้นเท่านี้มากกว่า หรือว่าปัจจัยเหล่านี้ไม่มีผลต่อระดับการเจริญพันธุ์เลย ในส่วนต่อไปนี้จะจึงพูดถึงสาเหตุที่เราเอาปัจจัยทางสังคมและ เศรษฐกิจมาศึกษา

จริงอยู่ ในปัจจุบันโครงการวางแผนครอบครัวได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย และการวางแผนครอบครัวก็เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป มีหน่วยงานทั้งของรัฐบาลและเอกชนหลายหน่วยงานทำหน้าที่ค้นคว้าวิจัย กระตุ้น และให้บริการทางด้านโครงการวางแผนครอบครัว และเชื่อกันโดยทั่วไปว่าโครงการวางแผนครอบครัว เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ระดับภาวะเจริญพันธุ์ลดลง อย่างไรก็ตามจากการศึกษาหลายครั้งในเรื่องนี้ กลับพบว่า สำหรับประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่แล้ว ผู้ที่ใช้การวางแผนครอบครัวมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าผู้ที่ไม่ใช้การวางแผนครอบครัว ในเรื่องนีโนเคลและวิซฐิ ให้เหตุผลว่าผู้สมรสที่ใช้การวางแผนครอบครัวในประเทศด้อยพัฒนา และประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย มักจะใช้วิธีการคุมกำเนิดวิธีหนึ่งวิธีใดหลังจากที่มีบุตรจำนวนมากแล้ว / และการศึกษาจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว สำหรับเขตชนบท พ.ศ. ๒๕๑๒ พบว่าสตรีในกลุ่มอายุ ๑๕ - ๔๔ ปี ผู้ที่เคยใช้และกำลังใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยใช้ สำหรับเหตุผลนั้นจากการศึกษาของโนเคลและวิซฐิ ว่าผู้สมรสมักจะใช้การคุมกำเนิดต่อไปเมื่อพวกเขา มีบุตรตามจำนวนที่ต้องการแล้ว

เมื่อมาพิจารณาข้อมูลจากหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร ในตารางที่ ๔๒ ซึ่งแสดงจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยจำแนกตามการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว สำหรับหมู่บ้านประมงเมื่อพิจารณาในทุกกลุ่มอายุ พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของผู้ที่เคยใช้และไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัวมีค่าใกล้เคียงกันมาก กล่าวคือผู้ที่เคยใช้มีจำนวนบุตร ๔.๓ คน ในขณะที่ผู้ไม่เคยใช้มีจำนวนบุตรเกิดรอด ๔.๕ คน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในหมวดอายุ ๑๕ - ๓๔ ปี พบว่าผู้ที่เคยใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ไม่เคยใช้ กล่าวคือขณะที่ผู้เคยใช้มีจำนวนบุตร ๓.๑ คน ผู้ที่ไม่เคยใช้มีจำนวนบุตร ๒.๒ คน สำหรับกลุ่มอายุ ๓๕ ปี และมากกว่า พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมีค่าใกล้เคียงกันทั้งผู้ที่เคยใช้และไม่เคยใช้ ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไรพบว่าในทุกกลุ่มอายุของสตรีผู้ที่เคยใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยใช้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นกลุ่มอายุสำหรับกลุ่มอายุ ๓๕ ปีและมากกว่า พบว่าผู้ที่เคยใช้มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ไม่เคยใช้ แต่สำหรับกลุ่มอายุ ๑๕ - ๓๔ ปี พบว่าผู้ที่เคยใช้มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่า จากการศึกษาดังกล่าวทำให้ยากที่จะสรุปได้ว่าการใช้การวางแผนครอบครัวจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดที่จะทำให้ระดับภาวะเจริญพันธุ์ลดลง^{๑๐} และจากการพิจารณาในกลุ่มอายุ ๑๕ - ๓๔ ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์มากกว่ากลุ่มอื่นยังพบว่าผู้ที่เคยใช้จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ไม่เคยใช้ เหตุผลในเรื่องนี้อาจจะเป็นเหตุผลที่โนเทลและวิศิษฐ์ อีกรัทังโนเทลและพิชิตให้ไว้ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

อีกประเด็นหนึ่ง พบว่าทั้งผู้ที่เคยใช้และไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูง และความแตกต่างของจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมีเพียงเล็กน้อย เช่น ในการศึกษาของโนเทลกับวิศิษฐ์ พบว่าในกลุ่มสตรีอายุ ๑๕ - ๔๔ ปี ผู้ที่กำลังใช้มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๐๔ คน ผู้เคยใช้มาก่อน ๔.๐๓ คน แต่ผู้ที่ไม่เคยใช้เลยมีบุตร ๔.๒๒ คน หรือในหมู่บ้านประมงที่เราศึกษาในกลุ่มอายุสตรี ๑๕ ปีขึ้นไป ผู้ที่เคยใช้มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๒๖ คน และผู้ไม่เคยใช้มี ๔.๔๔ คน ในหมู่บ้านชานาชาวไร ในกลุ่มอายุ ๑๕ ปี ขึ้นไปเช่นกัน ผู้ที่เคยใช้มีบุตร ๔.๑๔ คน ผู้ไม่เคยใช้มี ๓.๖๔ คน หากไม่ผู้ที่เคยใช้ไม่มีบุตร ๑ - ๒ คน ขณะที่ผู้ไม่เคยใช้มีบุตร ๔ - ๕ คน นี้ก็แสดงว่าการวางแผนครอบครัวเป็นเพียงมาช่วยให้คู่สมรสจำกัดจำนวนบุตรตามความต้องการ หากมิใช่ลดจำนวนบุตรหรือลดความต้องการหรือลดอัตราเพิ่มของประชากร นี้มี

ใช้จะไม่เห็นความสำคัญของการวางแผนครอบครัว แต่จะพยายามแสดงให้เห็นว่าการวางแผนครอบครัวเป็น "ปลายเหตุ" ของการลดระดับการเจริญพันธุ์ "ต้นเหตุ" คือ ความต้องการหรือความจำเป็นของคู่สมรส มีผลงานศึกษามากมายที่ระบุถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ว่าเป็น "ต้นเหตุ" ดังกล่าว ทั้งงานวิจัยระดับมหภาคและจุลภาคหลายชิ้นที่ระบุว่า จำนวนบุตรขึ้นกับความต้องการและความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม (และวัฒนธรรม) ของครัวเรือน งานศึกษาชิ้นนี้จึงเป็นความพยายามที่จะวิเคราะห์ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ในสังคมชนบทสองประเภท คือ หมู่บ้านชาวประมง และหมู่บ้านชาวนาข้าวไร่หรือไม้และอย่างไร ผลของงานศึกษาชิ้นนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ คือส่งผลสนับสนุนหรือขัดแย้งกับผลงานวิจัยที่ผ่านมาแล้ว ยังจะได้เป็นประโยชน์ในการ เสนอแนวทางสำหรับรัฐบาล เพื่อสร้างนโยบาย เกี่ยวกับการลดอัตราเพิ่มของประชากร และลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ สังคม ในหมู่ประชากร เพื่อว่าจะพบคำตอบใหม่ ๆ หรือวิชาการอื่น ๆ นอกเหนือไปจากการยึดถือเอาโครงการวางแผนครอบครัว เป็นหนทางสำคัญประการเดียวในการแก้ปัญหา ดังกล่าว

อนึ่ง งานศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะประชากรในชนบท เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในชนบท และส่วนใหญ่ของประชากรในชนบทมีฐานะยากจน และพบว่าอัตราการเจริญพันธุ์ของประชากรส่วนนี้สูงกว่าประชากรในเขตเมือง ตัวอย่างของประชากรที่ใช้ในการวิเคราะห์ ครั้งนั้นนำมาจากชาวนาข้าวไร่พวกหนึ่ง และชาวประมงอีกพวกหนึ่งอันเป็นอาชีพหลัก ๒ ประเภทของชาวชนบทไทยส่วนใหญ่

มีปัจจัยสามประเภทที่นำมาวิเคราะห์ คือ

- ๑) ปัจจัยด้านการเจริญพันธุ์ ได้แก่ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน
- ๒) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ประเภทของอาชีพ รายได้ครอบครัว สหกรณ์ทรัพย์ ที่แสดงความมั่งคั่ง รายจ่ายของครอบครัว และการกู้ยืมเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ
- ๓) ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การศึกษาของสามี การศึกษาของภรรยา ศาสนา อายุของภรรยา จำนวนการตายของทารก และโครงสร้างของครอบครัว

รายงานผลการวิจัยฉบับนี้จะ เริ่มต้นด้วยการอธิบายแหล่งที่มาและลักษณะสำคัญของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนต่อไปก็จะเป็นการนำเอาผลงานวิจัยสำคัญในด้านนี้จากอดีตมาแสดงไว้ให้เห็นเพื่อเป็นแนวทางในการเข้าใจ และเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ ในส่วนเนื้อหาของงานชิ้นนี้ประกอบด้วย ส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะทางเศรษฐกิจและการเจริญพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะทางสังคมและการเจริญพันธุ์ และข้อสรุปรวมทั้งความเห็นเพิ่มเติมในการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มชนานาชนาชาไร้ และกลุ่มชาวประมง ท้ายของรายงานการวิจัยชิ้นนี้จะ เป็นข้อเสนอแนะทางนโยบายที่รัฐบาลอาจนำไปใช้ได้ในการวางแผนประชากรของประเทศไทยให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในชนบท และได้ผลดียิ่งขึ้น

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

นอกจากจะใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเกี่ยวกับการเจริญพันธุ์จากแหล่งต่าง ๆ ที่ทำไว้ในอดีต โดยเฉพาะจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย (ชนบท ๒๕๑๒) ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาเป็นพื้นฐานในการเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลจากการศึกษาระดับมหภาคกับจุลภาคแล้ว เนื้อหาหลักของการวิจัยครั้งนี้ได้อาศัยแหล่งข้อมูล ๒ แหล่ง เพื่อประกอบการวิเคราะห์ และเปรียบเทียบระหว่างประชากรชนบทไทย ๒ ประเภท คือ

๑) โครงการวิจัยการใช้สื่อมวลชน เข้าช่วยในโครงการประชากรปี ๒๕๒๒ ซึ่งศึกษาใน ๓ หมู่บ้าน คือ บ้านทุ่งนางทรอก ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง, บ้านน้อยป่าไร่กับบ้านประจำไม้ ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ, และหมู่ที่ ๑ ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี รวมตัวอย่าง ๒๖๔ครัวเรือน

๒) โครงการวิจัยลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของหมู่บ้านประมง ปี ๒๕๒๑ อันมีหมู่บ้านสามช่องเหนือ ตำบลกะไหล อำเภอตะกั่วทุ่ง, หมู่บ้านป็นเหยี ตำบลป็นเหยี อำเภอเมือง, หมู่บ้านน้ำจืด ตำบลเกาะยาว อำเภอกิ่งเกาะยาว, หมู่บ้านโคกโคไกร ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด ในจังหวัดพังงา; หมู่บ้านบางตะบูน ตำบลตะบูน อำเภอบ้านแหลม, หมู่บ้านบางตะบูนนอก ตำบลบางตะบูนนอก อำเภอบ้านแหลม, หมู่บ้านปากทะเล ตำบลปากทะเล

อำเภอบ้านแหลม, หมู่บ้านบางไทรน้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ ในจังหวัดเพชรบุรี และ
หมู่บ้านพงนอก ตำบลตะพง อำเภอเมือง, หมู่บ้านเพ ตำบลเพ อำเภอเมือง, หมู่บ้านอ่า
มะขามน้อย ตำบลกรำ อำเภอแกลง และหมู่บ้านปากน้ำพิงราต ตำบลพิงราต อำเภอแกลง
ในจังหวัดระยอง รวมทั้งสิ้น ๖๓๘ครัวเรือน^{๑)} ซึ่งทั้งสองโครงการนี้ดำเนินการวิจัยโดยสถาบัน
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยคัดเลือกและรวบรวมข้อมูลเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง
กับภาวะเจริญพันธุ์และลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากร ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์
หัวหน้าครัวเรือนชายและภรรยา และสตรีที่สมรสแล้ว

การสุ่มตัวอย่าง

ในกรณีของหมู่บ้านประมง มีการสุ่มตัวอย่างแบบการจัดกลุ่มอย่างมีระบบจากจังหวัดที่มี
หมู่บ้านประมงทั่วประเทศ โดยมีการจัดกลุ่มไว้ ๓ ระดับ คือ

- ก. กลุ่มที่วิธีการทำประมงยังไม่มีการพัฒนา
- ข. กลุ่มที่วิธีการทำประมงกำลังพัฒนา
- ค. กลุ่มที่วิธีการทำประมงได้รับการพัฒนา

เมื่อได้มีการแบ่งจังหวัดเป็น ๓ กลุ่ม (Strata) แล้วได้แบ่งเป็น ๓ ชั้น เพื่อจะเลือก
จังหวัด หมู่บ้าน และครัวเรือนตามต้องการดังนี้

ชั้นแรก เป็นกลุ่มตัวอย่างจังหวัดซึ่งถูกเลือกโดยวิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Random
sampling) จะได้หนึ่งจังหวัดในแต่ละกลุ่ม (Stratum) ซึ่งจะเป็นตัวอย่างของแต่ละกลุ่มตามวิธี
การทำประมง

ในชั้นนี้ได้สุ่มตัวอย่างจังหวัดจากแต่ละประเภทได้ ๓ จังหวัดคือ

๑. จังหวัดพังงา ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมุ่ยทางภาคใต้ห่างจากกรุงเทพฯ ๘๘๔ กิโลเมตร
๒. จังหวัดเพชรบุรี ตั้งอยู่ทางภาคใต้ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๑๒๖ กิโลเมตร
๓. จังหวัดระยอง ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ

๒๐๘ กิโลเมตร

ขั้นที่สอง เป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ (Systematic sampling) ระดับหมู่บ้าน ได้ทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านจากจังหวัดที่เป็นตัวอย่างมาจังหวัดละ ๔ หมู่บ้าน ดังนี้คือ

จังหวัดพังงา มีหมู่บ้านสามช่องเหนือ หมู่บ้านบันทึย หมู่บ้านน้ำจืด หมู่บ้านโคกโคตร
จังหวัดเพชรบุรี มีหมู่บ้านบางตะนูน หมู่บ้านบางตะนูนนอก หมู่บ้านปากทะเล หมู่บ้านบางไทรน้อย

จังหวัดระยอง มีหมู่บ้านตะพงนอก หมู่บ้านเพ หมู่บ้านอำวมะขามป้อม และหมู่บ้านน้ำพังราด

ขั้นที่สาม ได้ใช้วิธีการทางสถิติกำหนดจำนวนครัวเรือนที่จะเป็นตัวอย่าง แล้วกำหนดวิธีการสำรวจ โดยสัมภาษณ์บ้านเว้นบ้านเป็นส่วนใหญ่ และสัมภาษณ์บ้านเว้นสองหรือสามบ้านในบางท้องที่ ในที่สุดก็ได้ครัวเรือนที่เป็นตัวอย่างจำนวน ๖๓๘ ครัวเรือน

เกณฑ์ในการสัมภาษณ์ได้กำหนดไว้ดังนี้

๑. ถ้าในครัวเรือน มีคู่สมรสเพียงคู่เดียว ให้สัมภาษณ์สามี
๒. ถ้าในครัวเรือนนั้นมี คู่สมรสเพียงคู่เดียว และสามีอายุเกิน ๖๐ ปี แต่มีบุตรชายหรือบุตรสาวเป็นหลักในการทำมาหากิน ให้เอาลูกชายหรือลูกสาวซึ่งอาจเป็นโสด หม้าย หย่าร้างนั้นเป็นหัวหน้าครัวเรือน
๓. ถ้าในครัวเรือน ไม่มีคู่สมรสเลย ให้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน (เจ้าบ้าน) โดยไม่คำนึงถึงเพศหรืออายุ
๔. ถ้าในครัวเรือน มีคู่สมรส ๒ คู่ หรือมากกว่านั้น ให้เลือกสัมภาษณ์สามีคนหนึ่งตามเกณฑ์ดังนี้
 - ก. สัมภาษณ์ สามีที่เป็นเจ้าบ้านที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี และกำลังอยู่กินกับภรรยา
 - ข. ถ้าเจ้าบ้านไม่มีคุณสมบัติตามข้อ ๔ (ก) ให้สัมภาษณ์ชายที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี แต่งงานแล้วและอยู่กินกับภรรยา โดยพิจารณาว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการทำมาหากินของครัวเรือน มากกว่าคู่สามีภรรยาอื่น ๆ (ไม่นับเจ้าบ้าน)
 - ค. ถ้าไม่สามารถกำหนดได้ว่า ผู้ใดมีความสำคัญต่อการทำมาหากินของครัวเรือน ให้สัมภาษณ์ชายที่อาวุโสสูงสุด แต่ไม่เกิน ๖๐ ปี แต่งงานแล้วและอยู่กินกับภรรยา

ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไร มีการสูบบุหรี่อย่างแบบการจัดกลุ่มอย่างมีระบบจากห้องที่
 ที่ยังไม่เคยมีการรณรงค์ด้านโครงการเผยแพร่การวางแผนครอบครัวจากรัฐบาลเลย ผลจากการสูม
 ติอย่างระดับจังหวัด ก็ได้ที่อำเภอเมืองและอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ชั้นที่สองเป็นการ
 สูมตัวอย่างหมู่บ้านอย่างมีระบบ และปรากฏว่าได้บ้านทุ่งนางนารอก บ้านไร่ บ้านประจำไม้ และหมู่ที่ ๑
 ในชั้นที่สามกำหนดวิธีการสำรวจโดยมุ่งสัมภาษณ์ครัวเรือน แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่ามีอยู่หลายครัว
 เรือนที่คนในครัวเรือนนั้นไม่อยู่บ้านเลยทำให้ไม่อาจสัมภาษณ์ได้ ในที่สุดได้สัมภาษณ์ครัวเรือนจำนวน
 ๒๖๔ ครัวเรือน ซึ่งคิดเป็นจำนวนมากกว่าร้อยละ ๔๔ ของครัวเรือนทั้งหมดในเขตสามหมู่บ้านนั้น
 ส่วนเกณฑ์ในการสัมภาษณ์ได้กำหนดไว้ดังนี้

ครัวเรือน ประกอบไปด้วยบุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน และรับประทานอาหารร่วม
 สำหรับเดียวกันโดยไม่คำนึงถึงครอบครัวของแต่ละบุคคล (ในครัวเรือนหนึ่งอาจมีหลายครอบครัวได้)

บุคคลที่จะขอสัมภาษณ์ ในครัวเรือนหนึ่งให้สัมภาษณ์ ทั้งชายและหญิง ตามเกณฑ์ที่กำหนด
 ไว้ดังนี้

หัวหน้าครัวเรือน

๑. ถ้าในครัวเรือนมี คู่สมรสเพียงคู่เดียว ให้สัมภาษณ์สามี
๒. ถ้าในครัวเรือน มีคู่สมรส ๒ คู่หรือมากกว่านั้น ให้เลือกสัมภาษณ์สามี
 คนหนึ่งตาม เกณฑ์ดังนี้ตามลำดับคือ
 - ก. เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการทำมาหากินของครัวเรือนมาก
 กว่าคู่สมรสภรรยาอื่น ๆ
 - ข. ถ้าไม่สามารถกำหนดได้ว่า ผู้ใดมีความสำคัญต่อการทำมาหากิน
 ของครัวเรือน ให้สัมภาษณ์ชายที่อาวุโสสูงสุดแต่งงานแล้วและ
 กำลังอยู่กับภรรยา โดยที่ภรรยามีอายุไม่เกิน ๔๔ ปี
 - ค. ในกรณีที่บุคคลในข้อ ก และ ข ไม่อยู่ ให้สัมภาษณ์ชายที่กำลัง
 อยู่กับภรรยาโดยที่ภรรยามีอายุไม่เกิน ๔๔ ปี ที่เหลืออยู่ใน
 ครัวเรือนนั้น

หญิงที่สัมภาษณ์

ให้สัมภาษณ์ ภรรยาของชายที่ถูกสัมภาษณ์ที่มีอายุไม่เกิน ๔๕ ปี

ข้อจำกัดของข้อมูล

๑) การนำปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะรายได้ของครัวเรือนมาวิเคราะห์ทำได้ยากลำบากและความไม่แน่นอนของตัวเลขที่ได้มีอยู่ไม่มากนักน้อย ประการแรก ลักษณะสังคมชนบทและสภาพการได้รายได้แบบชนบท ทำให้ผู้สมรสประสบความสำเร็จลำบากในการจดจำรายได้ของตน เพราะความแตกต่างของรายได้มีทั้งเป็นเงิน สิ่งของ และพืชผล ประกอบกับการขึ้นลงของรายได้มีทั้งในระยะสัปดาห์ เดือน ฤดู และปี การได้มาที่ละเล็กละน้อย และใช้จ่ายไปเรื่อย ๆ ทุกวัน เช่นนี้ เป็นต้น ทำให้ยังไม่ทราบว่าใครเพิ่มได้รายได้มากเป็นพิเศษ หรือน้อยเป็นพิเศษในปีที่ผ่านมา เพราะว่าในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมาเขาอาจมีฐานะแตกต่างกันเป็นอย่างมากจากช่วงเวลาที่ถูกถามว่ารายได้เขามีเท่าไร ซึ่งในช่วงที่ผ่านมานั้น ขนาดรายได้หรือการครอบครองสังหาริมทรัพย์อาจแตกต่างไปจากที่ได้บันทึกลงในแบบสอบถามและมีผลต่อการตัดสินใจมีบุตรของครัวเรือนนั้น ๆ ดังนั้นจำนวนบุตรกับฐานะในปัจจุบันตามที่ปรากฏในแบบสอบถามจึงไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นอน อีกประเด็นหนึ่ง คือ ในสังคมชนบทชาวไร่ความผันแปรไม่แน่นอนของรายได้อาจมีมากกว่าในหมู่บ้านประมง หรือว่าถ้ามีผู้โต้แย้งว่าการทำปลาก็ไม่แน่นอนเพราะต้องพึ่งโชคบ้างคืนฟ้าอากาศบ้าง เช่นกัน ก็อาจจะกล่าวได้ว่า แต่ชาวประมงก็มีความคุ้นเคยกับการคิดและจดจำรายได้ของเขามากกว่า เพราะเศรษฐกิจของชาวประมงเกี่ยวข้องกับการเงิน และการซื้อขายมากกว่าชาวไร่ธรรมดา สิ่งนี้อาจทำให้ข้อมูลด้านรายได้ รวมถึงรายจ่ายของชาวประมงใกล้เคียงความเป็นจริงมากกว่า ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์กลับกันระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจกับจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยในหมู่บ้านประมงปรากฏชัดเจน เป็นแบบแผนกว่าในกรณีของชาวไร่ แต่ก็ยังเป็นเพียงสิ่งที่สันนิษฐานไว้เพราะถ้าสามารถสำรวจได้รายได้ของชาวไร่ที่ถูกต้องทุกครัวเรือนแล้ว ความสัมพันธ์ทางกลับกันระหว่างฐานะกับจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยอาจไม่ปรากฏชัดเจน เป็นแบบแผนมากขึ้นเท่าที่คาดคิดไว้ก็ได้ ประการที่สอง ลักษณะของการสำรวจที่ใช้แบบสอบถามทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ในบางครั้งเหมือนถูกบังคับให้ตอบสิ่งยาก ๆ ในเวลาจำกัด

และในบรรยากาศที่ไม่ดีพอ จึงอาจเป็นไปได้ว่าบางครั้งบางคนตอบอะไรมาก็ได้ เพื่อให้คำตอบนั้นผ่าน ๆ ไป จึงคิดว่าการศึกษาเรื่องทำนองนี้ เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนชนบท ผู้ศึกษาควรรู้แบบสอบถามที่เขียนไว้อย่างรอบคอบรัดกุม และถามโดยผู้ได้รับการอบรมให้เข้าใจสภาพชนบทนั้น ๆ เช่น ให้ความหมายของคำที่ตามตรงกับความหมายที่ชาวบ้านท้องถิ่นนั้นให้หรือเข้าใจเป็นต้น ควบคู่ไปกับวิธีการศึกษาเจาะลึกแบบมานุษยวิทยา ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้ศึกษากับชาวบ้านได้พูดคุยสนทนาสนทนกันและทราบเรื่องราวของครัวเรือน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนประวัติของการทำมาหากินและการครองชีพที่ผ่านมา ทำให้ทราบแน่ชัดถึงฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือน (ข้อเสนอนี้ปรากฏในบทสรุปของ Kerkvliet and Siltitjai, "Differences.") ตัวอย่างเช่น ถ้าในเขตนี้พบว่าส่วนมากแล้วคนรายได้น้อยมีบุตรมากกว่าคนรายได้ดี แต่มีกลุ่มครัวเรือนหนึ่งที่รายได้น้อย และบุตรน้อย ถ้าใช้วิธีการศึกษาแบบมานุษยวิทยา ผสมกับแบบสอบถาม จะพบว่าความจริงครัวเรือนกลุ่มนี้แม้จะมีรายได้น้อย แต่รายได้สุทธิสูง เงินเก็บมาก ฐานะทางเศรษฐกิจดี เมื่อเทียบกับครัวเรือนอื่น ๆ เพราะจะมีครัวเรือนของฝ่ายบิดามารดา และของผู้อุปถัมภ์ (Patrons) อุทิศเงินเรื่องข้าวปลาอาหาร และยารักษาโรค ตลอดจนการศึกษาของบุตรอยู่อย่างดี พฤติกรรมในการเจริญพันธุ์จึงไปตรงกับครอบครัวอื่น ๆ ที่มีทั้งรายได้สูงและฐานะทางเศรษฐกิจดี เป็นต้น

ถ้ามีข้อโต้แย้งว่า การทำวิจัยโดยใช้แบบสอบถามสำรวจที่คลุมหม้อบ้านหลายสิบหมู่บ้าน จะใช้คนและเวลาในการศึกษาแบบมานุษยวิทยามากเกินไป ข้อเสนอนี้ในที่นี้คือสามารถทำได้โดยแบ่งประเภทของหมู่บ้านออกเป็น ๒-๔ ประเภท ตามความคล้ายคลึงกันทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม แล้วจัดคนให้ไปอยู่เพื่อศึกษาพร้อมกันประมาณ ๔-๖ เดือน ในหมู่บ้านที่ถูกเลือกเป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่ม

๒) การวิจัยทางสังคมที่ใช้แบบสอบถามซึ่งแปลงออกมาเป็นตัวเลข แล้วใช้วิธีการทางสถิติวิเคราะห์นั้น ยังมีผลปรากฏมาว่าความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ ส่วนใหญ่ไม่มีแบบแผนแน่ชัดหรือไม่ปรากฏความสัมพันธ์เลย สาเหตุอาจเกิดจากข้อบกพร่องในการเก็บข้อมูล ตีความ ลงรหัส หรือการคำนวณทางสถิติ แต่สาเหตุที่สำคัญกว่านั้นคิดว่าอยู่ที่สาเหตุของการวิจัยทางสังคม ซึ่ง

ไม่ใช่สิ่งที่จะใช้วิธีการทางสถิติมาวิเคราะห์ให้ได้ผลเต็มที่ เพราะเป็นการศึกษาพฤติกรรม ความคิดและเหตุผล ไม่ใช่สารเคมี ๒ ชนิด ซึ่งทุกครั้งที่มีผสมกันจะได้ผลอย่างเท่ากันทำนายผลได้ ณีมิใช่ว่าไม่ควรใช้วิธีการทางสถิติในการวิจัยทางสังคมเลย แต่ทั้งผู้ศึกษาและผู้อ่านควรทราบถึงข้อจำกัดของการใช้ โดยเฉพาะในการศึกษาสังคมชนบท ควรคำนึงเสมอว่าความเป็นแบบแผนอันเดียวกันในด้านต่าง ๆ ในชนบทนั้นมีน้อย และสำรวจออกมาได้ยาก จึงควรใจกว้างกับผลการวิเคราะห์ที่มีจะปรากฏออกมาอย่างไม่เป็นแบบแผนชัดเจน และรู้จักยอมรับพิจารณาข้อสรุปที่มีลักษณะเป็นเพียงการตีความจากแนวโน้มของความสัมพันธ์

ลักษณะสำคัญบางประการของข้อมูล

อายุ

อายุของสตรีในตัวอย่างทั้งหมดของหมู่บ้านประมง โดยส่วนใหญ่แล้วตกอยู่ในหมวดอายุ ๒๐ ถึง ๔๔ ปี กล่าวคือ สตรีร้อยละ ๑๑.๔ อยู่ในหมวดอายุ ๒๐ ถึง ๒๔ ปี ร้อยละ ๑๓.๕ อยู่ในหมวดอายุ ๒๕ ถึง ๒๙ ปี ร้อยละ ๑๖.๕ อยู่ในหมวดอายุ ๓๐ ถึง ๓๔ ปี ร้อยละ ๑๘.๔ อยู่ในหมวดอายุ ๓๕ ถึง ๓๙ ปี ร้อยละ ๑๓.๒ อยู่ในหมวดอายุ ๔๐ ถึง ๔๔ ปี และร้อยละ ๑๒.๒ อยู่ในหมวดอายุ ๔๕ ถึง ๔๙ ปี

ในกรณีของอายุสตรีในหมู่บ้านชานาชาวไร่ของจังหวัดกาญจนบุรี โดยส่วนใหญ่ก็ตกอยู่ในหมวดอายุ ๒๐ ถึง ๔๔ ปี เช่นเดียวกับสตรีในหมู่บ้านประมง กล่าวคือสตรีร้อยละ ๑๔.๒ อยู่ในหมวดอายุ ๒๐ ถึง ๒๔ ปี ร้อยละ ๒๓.๓ อยู่ในหมวดอายุ ๒๕ ถึง ๒๙ ปี ร้อยละ ๑๓.๒ อยู่ในหมวดอายุ ๓๐ ถึง ๓๔ ปี ร้อยละ ๑๖.๒ อยู่ในหมวดอายุ ๓๕ ถึง ๓๙ ปี ร้อยละ ๑๔.๓ อยู่ในหมวดอายุ ๔๐ ถึง ๔๔ ปี และร้อยละ ๙.๐ อยู่ในหมวดอายุ ๔๕ ถึง ๔๙ ปี

สำหรับร้อยละของสตรีอายุ ๑๔-๔๔ ปี ถ้าจะแยกพิจารณาในแต่ละเขตพบว่าในหมู่บ้านประมง สตรีอายุดังกล่าวมีอยู่ร้อยละ ๔๗.๖ ในขณะที่สตรีในจังหวัดกาญจนบุรีสตรีอายุดังกล่าวมีอยู่ร้อยละ ๔๙.๒ (ตารางที่ ๑)

อายุเมื่อแรกสมรส

อายุเมื่อแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีในหมู่บ้านประมง ๓ จังหวัดดังกล่าวมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๐.๒ ปี ส่วนสตรีในจังหวัดกาญจนบุรีมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๑๙.๗ ปี (ตารางที่ ๒)

การตายของทารก

จากตารางที่ ๓ พบว่าเมื่อพิจารณาทุกจังหวัดของหมู่บ้านประมงและทุกกลุ่มอายุพบว่า การตายของทารกโดยเฉลี่ย ๐.๕๓ คน ในขณะที่การตายของทารกในจังหวัดกาญจนบุรีมีการตายของทารกโดยเฉลี่ย ๐.๕๐ คน มีข้อน่าสังเกตว่าในแต่ละหมวดอายุพบว่า การตายของทารกโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงสูงกว่าของจังหวัดกาญจนบุรี

ระดับการศึกษา

ส่วนใหญ่ของหัวหน้าครัวเรือนชายที่ตกเป็นตัวอย่งทั้งหมด (ตารางที่ ๔) มีระดับการศึกษาจบประถมศึกษาปีที่ ๔ และต่ำกว่า โดยพบว่ามีถึงร้อยละ ๘๒.๙ ในหมู่บ้านประมง และร้อยละ ๕๘.๗ ในจังหวัดกาญจนบุรี มีข้อน่าสังเกตว่าหัวหน้าครัวเรือนของหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรีที่ไม่รู้หนังสือมีถึงร้อยละ ๑๔.๕ ซึ่งสูงกว่าหมู่บ้านประมงซึ่งมีเพียงร้อยละ ๗.๕ สำหรับผู้ที่จบประถมศึกษาปีที่ ๕ ขึ้นไป พบว่าหัวหน้าครัวเรือนของหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรีมีถึงร้อยละ ๒๐.๑ ในขณะที่หมู่บ้านประมงมีเพียงร้อยละ ๗.๑

สำหรับระดับการศึกษาของภรรยา นั้นพบว่า ร้อยละ ๘๐.๕ ของสตรีในหมู่บ้านประมง (ตารางที่ ๕) มีระดับการศึกษาจบประถมศึกษาปีที่ ๔ และต่ำกว่า สำหรับผู้ไม่รู้หนังสือมีร้อยละ ๑๓.๕ และผู้ที่จบประถมศึกษาปีที่ ๕ ขึ้นไป มีร้อยละ ๔.๖ ในขณะที่สตรีในหมู่บ้านของจังหวัดกาญจนบุรีร้อยละ ๖๕.๑ มีระดับการศึกษาจบประถมศึกษาปีที่ ๔ และต่ำกว่า ส่วนผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีร้อยละ ๒๓.๘ และผู้ที่จบประถมศึกษาปีที่ ๕ ขึ้นไป มีร้อยละ ๘.๔

แบบของครอบครัว

เมื่อพิจารณาลักษณะโครงสร้างของครอบครัวพบว่า (ตารางที่ ๖) ลักษณะครอบครัวของหมู่บ้านประมงและของหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรีมีลักษณะ เป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัว

ขยาย กล่าวคือ ลักษณะครอบครัวของหมู่บ้านประมง เป็นลักษณะแบบครอบครัวเดี่ยวร้อยละ ๖๕.๖ และเป็นแบบครอบครัวขยายร้อยละ ๓๕.๔ สำหรับครอบครัวในหมู่บ้านของจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าเป็นลักษณะแบบครอบครัวเดี่ยวร้อยละ ๗๑.๓ และเป็นแบบครอบครัวขยายร้อยละ ๒๘.๕

การนับถือศาสนา

จากตารางที่ ๗ พบว่า เมื่อดูรวมทุกจังหวัดของหมู่บ้านประมง และของหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าคู่สมรสส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ คือร้อยละ ๖๔.๒ ในหมู่บ้านประมงและร้อยละ ๔๕.๖ ในจังหวัดกาญจนบุรี

อาชีพของสามี

จากตารางที่ ๘ พบว่าประมาณร้อยละ ๖๑.๔ ของประชากรตัวอย่างของหมู่บ้านประมง มีอาชีพเกี่ยวกับประมง และมีเพียงร้อยละ ๑๓.๕ ทำกสิกรรม ส่วนที่เหลือมีอาชีพอื่น ๆ แยกเป็นหลายประเภท สำหรับประชากรในหมู่บ้านของจังหวัดกาญจนบุรีพบว่าประมาณร้อยละ ๕๗.๖ มีอาชีพเกี่ยวกับกสิกรรม ส่วนที่เหลือมีอาชีพอื่น ๆ แยกเป็นหลายประเภท

รายได้ของคู่สมรส

เมื่อพิจารณารายได้ของคู่สมรสต่อปี พบว่า สำหรับหมู่บ้านประมงร้อยละ ๒๔.๐ มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ บาท และต่ำกว่าร้อยละ ๓๕.๓ มีรายได้ระหว่าง ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑๓.๗ และ ๑๔.๗ มีรายได้ระหว่าง ๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ และ ๔๐,๐๐๐ ขึ้นไปตามลำดับ สำหรับหมู่บ้านชานาชาวไรพบว่า ร้อยละ ๒๒.๓ มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ บาท และต่ำกว่า ร้อยละ ๓๗.๕ มีรายได้ระหว่าง ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑๔.๓ และ ๑๔.๗ มีรายได้ระหว่าง ๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท และ ๔๐,๐๐๐ ขึ้นไปตามลำดับ (ตารางที่ ๕)

ภาวะเจริญพันธุ์

ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ตก เป็นตัวอย่างทั้งหมด พบว่าสตรีของหมู่บ้านประมงมีจำนวนการตั้งครรภ์โดยเฉลี่ย ๔.๘๗ ครั้ง มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๕๘ คน และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่

ในปัจจุบันโดยเฉลี่ย ๔.๐๖ คน (ตารางที่ ๑๐ ถึง ๑๒) สำหรับสตรีของหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี มีจำนวนการตั้งครรภ์โดยเฉลี่ย ๔.๑๑ ครั้ง มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๐๓ คน และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันโดยเฉลี่ย ๓.๔๑ คน

เมื่อพิจารณาสตรีที่งานจะพันวัยเจริญพันธุ์ซึ่งได้แก่ผู้ที่มีอายุ ๔๐ ถึง ๔๕ ปี พบว่าจำนวนตั้งครรภ์โดยเฉลี่ยของสตรีในหมู่บ้านประมงมี ๖.๔ ครั้ง จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๖.๔ คน และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันโดยเฉลี่ย ๕.๖ คน (ตารางที่ ๑๐ ถึง ๑๒) ในขณะที่จำนวนการตั้งครรภ์โดยเฉลี่ยของสตรีในหมู่บ้านของจังหวัดกาญจนบุรีมี ๖.๕ คน จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๖.๖ คน และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันโดยเฉลี่ย ๕.๗ คน การพิจารณาสตรีที่พันวัยเจริญพันธุ์แล้ว คือผู้ที่มีอายุ ๔๕ ปี ขึ้นไป พบว่าสำหรับสตรีในหมู่บ้านประมงมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๖.๕๖ คน ในขณะที่สตรีในหมู่บ้านของจังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๗.๖๗ คน

สถานที่และผู้ทำคลอดของเด็กทารกคนล่าสุด

ตารางที่ ๑๓ พบว่าร้อยละ ๔๕.๓ ของเด็กทารกของหมู่บ้านประมงคลอดที่บ้าน ในขณะที่ร้อยละ ๓๐.๖ คลอดที่โรงพยาบาล และร้อยละ ๑๖.๐ คลอดที่สถานอนามัยหรือสถานผดุงครรภ์ และเมื่อพิจารณาผู้ทำคลอดพบว่า ร้อยละ ๓๘.๘ แพทย์เป็นผู้ทำคลอด ร้อยละ ๓๗.๕ หมอตำแย เป็นผู้ทำคลอด และร้อยละ ๑๘.๘ ผดุงครรภ์เป็นผู้ทำคลอด

เมื่อพิจารณาข้อมูลของหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรีพบว่าร้อยละ ๓๖.๕ ของเด็กทารกคลอดที่บ้าน ในขณะที่ร้อยละ ๓๕.๐ คลอดที่โรงพยาบาล และร้อยละ ๒๑.๕ คลอดที่คลินิกเอกชน และเมื่อพิจารณาผู้ทำคลอดพบว่า ร้อยละ ๕๕.๔ แพทย์เป็นผู้ทำคลอด ร้อยละ ๒๘.๘ หมอตำแย เป็นผู้ทำคลอด และร้อยละ ๖.๕ ผดุงครรภ์เป็นผู้ทำคลอด

การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

จากตารางที่ ๑๔ พบว่า สำหรับหมู่บ้านประมงผู้ที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัวมีอยู่ร้อยละ ๕๓.๕ ผู้ที่เคยใช้แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้มีร้อยละ ๑๐.๘ และผู้ที่ไม่เคยใช้เลยมีร้อยละ ๔๔.๘ ในขณะที่หมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้ที่กำลังใช้มีอยู่ร้อยละ ๔๑.๕ ผู้ที่เคยใช้แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้มี

ร้อยละ ๑๕.๐ และผู้ที่ไม่เคยใช้เลยมีร้อยละ ๔๒.๗

ในตารางที่ ๑๕ ได้แสดงเปรียบเทียบจำนวนและอัตราส่วนร้อยละของผู้ที่กำส้งใช้วิธีป้องกันปฏิสนธิวิธีต่าง ๆ พบว่าสำหรับหมู่บ้านประมงนั้นการใช้ยาเม็ดรับประทานเป็นที่นิยมมากที่สุด (ร้อยละ ๔๒.๗) วิธีที่นิยมใช้รองลงมาคือการผ่าตัดทำหมันหญิง และการฉีดยาตามลำดับ (ร้อยละ ๒๘.๒ และร้อยละ ๑๗.๐) สำหรับหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าการผ่าตัดทำหมันหญิงเป็นวิธีที่นิยมมากที่สุด (ร้อยละ ๔๗.๒) วิธีที่นิยมใช้รองลงมาคือยาเม็ดรับประทาน (ร้อยละ ๒๓.๑)

ตัวอย่างแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร กับการเจริญพันธุ์ของสตรีชนบทไทย

ได้มีผลงานวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อการเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในชนบทหลายชิ้น หากงานที่น่าสนใจมากที่สุดชิ้นหนึ่งคือ John Knodel and Visid Prachuabmoh, The Fertility of Thai Women Research Report No. 10 Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, (November 1973) ซึ่งเป็นการศึกษาระดับประเทศ โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี ๒๕๑๒ ในงานชิ้นดังกล่าว ผู้เขียนได้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการเจริญพันธุ์ ในที่นี้จะขอหยิบยกเอาข้อสรุปบางข้อในงานชิ้นนี้มา พร้อมทั้งตั้งข้อสังเกตบางประการ เพื่อให้เห็นว่าข้อสรุปจากการศึกษาระดับประเทศจะตรงกับข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างตัวอย่างจากหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ที่จะ เสนอต่อไปหรือไม่อย่างไร ในขณะที่ได้คำนึงถึงความแตกต่างด้าน เวลาของการเก็บข้อมูลทั้งสองระดับนี้แล้ว

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

มีตัวแปรทางด้านสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนอยู่มากมายที่ใช้กันในการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย เช่น อาชีพของ

สามี การใช้แรงงานของภรรยา การมีอุตสาหกรรมในครอบครัว การถือครองที่ดิน และความ
เพียงพอของขนาดที่ดินในการดำรงชีพ การเป็นเจ้าของสิ่งหาริมทรัพย์ที่แสดงถึงฐานะ เป็นต้น ใน
ที่นี่จะมาพิจารณาถึงผลของการวิเคราะห์ที่ใช้ตัวแปร ๓ ตัว คือ อาชีพของสามี การถือครองที่ดิน
และความเพียงพอของขนาดที่ดิน และการเป็นเจ้าของสิ่งหาริมทรัพย์ที่แสดงถึงฐานะ

ในกรณีอาชีพของสามี ได้แบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. ข้าราชการ ครู ผู้จัดการ ช่าง และเสมียน
๒. พ่อค้า และผู้เกี่ยวข้องกับการค้าขาย
๓. ชาวนาชาวไร่
๔. กรรมกรและผู้รับจ้าง ทั้งในการเกษตรและนอกการเกษตร
๕. อาชีพอื่น ๆ

พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของบุคคลทุกอาชีพเป็น ๔.๓๔ ในขณะที่ไม่พบว่า
การเจริญพันธุ์มีความสัมพันธ์อย่างแน่นนอนกับประเภทของอาชีพของสามี แม้จะพบว่ามียู ๒ อาชีพ
ที่มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยน้อยกว่าอาชีพอื่น คือชาวนาชาวไร่ (๔.๓๒) และกรรมกรผู้รับ
จ้าง (๔.๑๔)^{๑๔}

ในการถือครองที่ดิน ได้แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทคือ

๑. เป็นเจ้าของเองหมด
๒. เป็นเจ้าของและเช่าจากคนอื่นด้วย
๓. เช่าจากคนอื่นทั้งหมด
๔. ประเภทอื่น ๆ

เช่นเดียวกับอาชีพของสามี ไม่พบว่า การเจริญพันธุ์มีความสัมพันธ์อย่างแน่นนอนกับประเภท
ของการถือครองที่ดิน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้เช่าที่ดินจากคนอื่นทั้งหมดมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย
สูงกว่าผู้ถือครองที่ดินประเภทอื่น^{๑๕} หากต้องไม่ลืมว่าผู้เช่าที่ดินบางรายอาจมีฐานะดีกว่าเจ้าของที่ดิน
บางรายได้ การถือครองที่ดินอาจจะวัดสภาพทางเศรษฐกิจไม่ได้แน่นอน จึงต้องหาวิธีแสดงการถือ
ครองที่ดินออกมาในรูปสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน ความพยายามดังกล่าวออกมาในรูปการนำผู้ถือ

ครองที่ดินทั้งหมดมาจัดกลุ่มเป็น ๓ ประเภท ตามความเพียงพอของที่ดินในการทำมาหากิน คือ

๑. ไม่เพียงพอ
๒. เพียงพอสำหรับครอบครัวปัจจุบันเท่านั้น
๓. เพียงพอสำหรับครอบครัวปัจจุบันและครอบครัวของลูก

ลองมาพิจารณาตารางข้างล่างนี้

ความเพียงพอของที่ดินในการเลี้ยงชีพของครัวเรือนที่มีที่ดิน กับจำนวนบุตรเกิดรอดโดย

เฉลี่ย^{๑๖}

	อายุของภรรยา	หัวหน้าครัวเรือน	
	๑๕-๒๔	๓๐-๔๔	๔๕ และมากกว่า
	ทุกกลุ่มอายุ		
๑.	๒.๕๓(๕๘)	๖.๑๑(๒๕๑)	๗.๔๒(๑๐๕)
๒.	๒.๑๗(๗๕)	๕.๓๔(๑๕๓)	๖.๘๘(๗๗)
๓.	๒.๖๓(๒๔)	๔.๕๕(๔๔)	๕.๘๘(๗๔)

จะเห็นว่าถ้าตัดกลุ่มแรก คือภรรยาอายุ ๑๕-๒๔ ปี ออกไป (เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้นของการอยากมีบุตร หรือยับยั้งการมีบุตรไว้ชั่วคราวก่อน ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจรัดตัวในตอนนั้นและซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เพิ่งแต่งงานใหม่ ๆ ด้วย) พบว่าความเพียงพอของที่ดินทำกิน มีส่วนสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ซึ่งอาจตีความได้ว่าคนที่มีความฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าจะมีบุตรน้อยกว่า สำหรับกลุ่มผู้ไม่มีที่ดินพอเพียงอาจให้คำอธิบายได้ว่า การมีบุตรเพิ่มเติมหมายถึงโอกาสในการได้รายได้พิเศษจากการทำางานหรือรับจ้างของบุตร แต่ทั้งนี้ผลอาจเป็นเหตุได้ คือเมื่อปล่อยให้มามีบุตรมากจึงคิดว่าที่ดินที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับครัวเรือนที่ใหญ่ได้

ในกรณีของการครอบครองสังหาริมทรัพย์ที่แสดงถึงฐานะ ไม่พบความสัมพันธ์ที่แน่นอนระหว่างคะแนนของตัวแปรนี้ (Material Possession Score) กับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย^{๑๗}

ปัจจัยด้านสังคม

Knodel กับ Prachuabmoh ได้วิเคราะห์ดูความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของสามีและของภรรยา กับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ผลปรากฏว่าในกรณีที่ใช้ระดับการศึกษา

ของภรรยา ความสัมพันธ์ดังกล่าวปรากฏมาชัดเจนพอที่จะสรุปได้ว่า สตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีบุตรน้อยกว่าสตรีที่มีการศึกษาดำกว่า หรือสตรีที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย^{๑๘} แต่ในกรณีที่ใช้ระดับการศึกษาของสามีความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของสามีกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยไม่ปรากฏชัดแน่นอน จริงอยู่ ถ้าพิจารณาทุกครัวเรือนโดยไม่คำนึงถึงอายุสตรีแล้ว แนวโน้มที่ปรากฏ คือ ชายที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าจะมีบุตรน้อยกว่าชายที่ได้รับการศึกษาดำกว่าหรือชายที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย แต่ถ้าแยกพิจารณาเป็นกลุ่มตามอายุของสตรีคือ ๑๕-๒๕, ๓๐-๔๔, ๔๕ และมากกว่าแล้ว ความสัมพันธ์ที่ปรากฏจะแปรปรวนไม่แน่นอน^{๑๙}

ส่วนในกรณีที่ใช้ตัวแปรทางด้านสังคมอื่น ๆ เช่น การติดต่อกับสังคมภายนอก การเขียนเมืองหลวง การอ่านหนังสือพิมพ์และฟังวิทยุ หรือแม้แต่การเด็กลง เป็นต้น ก็มิได้ปรากฏความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรเกิดรอดอย่างชัดเจนแน่นอนแต่อย่างใด

ภาวะเศรษฐกิจและการเจริญพันธุ์

มีปัจจัยทางเศรษฐกิจ ๖ ประการที่น่าวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะทางเศรษฐกิจ และการเจริญพันธุ์ของครัวเรือนชาวประมง และชาวนาชาวไร่ ได้แก่ ประเภทของอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน การกู้ยืม และสังหาริมทรัพย์แสดงความมั่งคั่ง

ในส่วนต่อไปนี้จะเสนอผลการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยแต่ละตัวที่มีต่อการเจริญพันธุ์ ซึ่งหมายถึงจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคนในกลุ่มชาวประมงและกลุ่มชาวนาชาวไร่ พร้อมทั้งตั้งข้อสังเกตและข้อสรุปบางประการในท้ายบทความ

ประเภทของอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ได้แบ่งอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนที่ถูกสัมภาษณ์ออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. บริหาร ช่างเทคนิค และเสมียน
๒. ค้าขาย

๓. เกี่ยวกับเกษตร
๔. เกี่ยวกับประมง
๕. คมนาคมขนส่ง
๖. ช่างฝีมือและผู้ใช้แรงงาน
๗. บริการ
๘. รับราชการ
๙. กำลังหางาน

พบว่า ผู้รับราชการในตัวอย่างที่สำรวจจามีเพียง ๒ ราย และผู้ที่กำลังหางานทำมีเพียง ๕ ราย จึงตัดผู้ที่มีอาชีพทั้งสองออกจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า ในกรณีของหมู่บ้านประมง ผู้มีอาชีพเกี่ยวกับการประมง ๓๓๑ ราย มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากที่สุด คือ ๔.๓๒ คน รองไปคือผู้มีอาชีพบริการ ๔ ราย มีบุตรโดยเฉลี่ย ๔.๓๘ คน และผู้มีอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร ๗๒ ราย มีบุตรโดยเฉลี่ย ๔.๔๔ คน และพบอีกว่าผลที่ปรากฏว่ามีแนวโน้มที่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่าคนมีอาชีพไม่ค่อยเกี่ยวกับการใช้แรงงานจะมีบุตรน้อยกว่าผู้มีอาชีพเกี่ยวกับการใช้แรงงาน ซึ่งได้อาศัยบุตรหลานมาช่วยงานได้ และมีระดับการศึกษารวมทั้งรายได้ต่ำกว่าคนประกอบอาชีพประเภทแรกคือ ผู้มีอาชีพบริหาร ๗ ราย มีบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๕๗ คน (ตารางที่ ๑๗)

ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไร พบว่าผู้มีอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรมีบุตรโดยเฉลี่ย ๔.๓๗ คน ผู้มีบุตรโดยเฉลี่ยรองลงไปมีอาชีพบริหาร คือ ๓.๕๕ คน และรองลงไปคือผู้มีอาชีพรับจ้างขนส่ง คือ ๓.๕๔ คน ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ไม่ปรากฏว่าสอดคล้องกัน สมมุติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้แรงงานของอาชีพกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย เพราะความสัมพันธ์ที่ปรากฏไม่มีแบบแผนแน่ชัด อย่างไรก็ตามเราจะมาพิจารณาประเด็นนี้ในรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง

The Survey of Fertility in Thailand ของ World Fertility Survey พบว่าผู้มีอาชีพบริหารหรือรับราชการจะมีบุตรน้อยกว่าผู้มีอาชีพรับจ้างหรือใช้แรงงาน ในขณะที่ผู้มี

อาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมมีการเจริญพันธุ์ค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเฉพาะเจาะจงลงไปแล้ว FFS ก็สรุปว่า ในกรณีของอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือผู้ใช้แรงงานและต่ำสุดคือกลุ่มบริหาร นายช่าง ผู้ชำนาญ ช่างราชการ และเสมียน^{๒๐} เราจึงได้ทดลองแบ่งกลุ่มอาชีพใหม่ ตามที่เสนอแนะอยู่ใน World Fertility Survey Report^{๒๑} เพราะการจัดกลุ่มใหม่อาจทำให้ความสัมพันธ์ปรากฏชัด ขึ้นมาเหมือนที่พบใน Survey of Fertility in Thailand ก็ได้กลุ่มอาชีพใหม่คือ

๑. บริหาร ช่างเทคนิค รับราชการ และเสมียน
๒. คำขาย ธุรกิจประมง บริการและคนงานขนส่ง
๓. ช่างฝีมือ และผู้ใช้แรงงาน
๔. เกษตรกรรมและประมง

จากตารางที่ ๑๔ จะเห็นได้ว่าผลของการวิเคราะห์ครั้งนี้ ในกรณีของหมู่บ้านประมงตรงกับที่รายงานใน World Fertility Survey Report คือ คนที่มีอาชีพกลุ่มแรก (บริหารฯ) ๙ ราย มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๓๓ คน คนที่มีอาชีพในกลุ่มที่สอง (คำขายฯ) ๔๔ ราย มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๑๕ คน คนที่มีอาชีพในกลุ่มที่สาม ๔๔ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๓๔ คน และในกลุ่มชวานาชาวไร่และชาวประมง รวม ๓๕๕ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๗ คน

แต่ในกรณีของหมู่บ้านชวานาชาวไร่ ไม่พบความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนแน่ชัดแต่อย่างใด กล่าวคือ คนที่มีอาชีพในกลุ่มแรก ๒๑ ราย มีบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๕๕ คน คนที่มีอาชีพในกลุ่มที่สอง ๖๒ ราย มีบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๕๗ คน คนที่มีอาชีพในกลุ่มที่สาม ๒๑ ราย มีบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๑๔ คน และคนในกลุ่มอาชีพชวานาชาวไร่ ๑๕๓ ราย มีบุตรโดยเฉลี่ย ๔.๓๗ คน

จะเห็นได้ว่าสังคมชาวประมง ประเภทของอาชีพมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเป็นแบบแผนอย่างชัดเจน แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวในสังคมชวานาชาวไร่กลับตรงกันข้าม คือยกเว้นหมู่บ้านชวานาชาวไร่แล้ว คนที่อาชีพใช้แรงงานมากกลับมีบุตรน้อยกว่าผู้มีอาชีพนั่งโต๊ะในที่ทำงาน

รายได้ของกรรวิเรียน

ได้แบ่งผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น ๑๐ กลุ่ม ตามระดับรายได้ต่อปี คือ

<u>ระดับรายได้ต่อปี</u>	<u>ระดับฐานะ</u> ^{๒๒}
๑. ๐ - ๕,๐๐๐ บาท	(จน)
๒. ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	(ค่อนข้างจน)
๓. ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	(ปานกลางต่ำ)
๔. ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	(ปานกลางกลาง)
๕. ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท	(ปานกลางค่อนข้างดี)
๖. ๒๕,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท	(ดี)
๗. ๓๐,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท	(ดี)
๘. ๔๐,๐๐๑ - ๕๐,๐๐๐ บาท	(รวย)
๙. ๕๐,๐๐๑ - ๖๐,๐๐๐ บาท	(รวย)
๑๐. ๖๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	(รวยมาก)

ผลของการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้ต่อปีกับจำนวนบุตร
เกิดรอดโดยเฉลี่ย ของทั้งสองชุมชนพบว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ปรากฏแบบแผนแน่นอนในทั้ง
สองกรณีแต่พอจะตั้งข้อสังเกตได้ว่ากลุ่มรายได้ต่ำสุด กับกลุ่มรายได้สูงสุดจะมีบุตรโดยเฉลี่ยน้อย
เหมือนกัน หากคงต้องหาข้อมูลอื่น ๆ มาเป็นยืนยันและอธิบายอีก และ เมื่อลองแบ่งกลุ่มรายได้ใหม่
เป็น จน (๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท), ปานกลาง (๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท), ดี (๒๕,๐๐๑ -
๕๐,๐๐๐ บาท), และรวย (๕๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป) พบว่าในกรณีของหมู่บ้านประมงแนวโน้ม
ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับจำนวนการเกิดรอดโดยเฉลี่ยเป็นในทางลบ คือรายได้ยิ่งมากขึ้น
บุตรยิ่งน้อยลง แต่ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไร้ ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังคงไม่มีแบบแผนชัดเจน
(ตารางที่ ๑๔ และตารางที่ ๓๔)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย จำแนกตามกลุ่มอายุของสตรี ๓ กลุ่ม คือ ๑๕ - ๒๔ ปี, ๓๐ - ๔๔ ปี, และ ๔๕ ปี ขึ้นไป พบว่า แม้ความสัมพันธ์ตามกลุ่มอายุสตรีที่ปรากฏจะไม่เป็นแบบแผนแน่นอน แต่ในระหว่างผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท และผู้มีรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไปแล้ว ในกรณีของหมู่บ้านประมงผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้มีรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มอายุของสตรี ส่วนในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไร ในกลุ่มอายุของสตรี ๓๐ - ๔๔ ปี และ ๔๕ ปี ขึ้นไป ผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้มีรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไปอย่างเห็นได้ชัด หากเพียงในกลุ่มอายุสตรี ๑๕ - ๒๔ ปี ผลปรากฏในทางตรงกันข้าม ซึ่งก็ทำให้เห็นถึงแนวโน้มที่ว่า ผู้มีรายได้ต่ำมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้มีรายได้สูง (ตารางที่ ๓๔)

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของการนำตัวเลขรายได้มาวิเคราะห์มีอยู่มาก โดยเฉพาะผลงานศึกษาระดับหมู่บ้านของนักมานุษยวิทยาชี้ให้เห็นว่า รายได้ที่คิดออกมาเป็นเงินในชนบทจะซับซ้อนมาก เพราะไม่คงที่แน่นอนเหมือนเดิม และมีฐานประกอบด้วยที่มาต่าง ๆ กัน เช่น คัดจากข้าวที่ปลูกได้ ข้าวที่รับจ้างมาได้ เงินหรือของที่รับจ้างมาได้ ซึ่งไม่แน่นอนทั้งปริมาณและเวลา ผลไม้ ผัก ปลา ที่หามาได้และขายไปครั้งละเล็กน้อย เป็นต้น ความไม่แน่นอนสม่ำเสมอเป็นลักษณะพิเศษของ "รายได้" ของชาวชนบท เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนได้มาก การนำตัวเลขรายได้มาเป็นตัวกำหนดสภาพ เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของครัวเรือนตัวหนึ่งนี้ แม้จะมีข้อจำกัด แต่ก็มีความพยายามหลายครั้งที่น่าเอาตัวเลขรายได้มาศึกษา ผลของการศึกษาลักษณะนี้ก็ออกมาคล้าย ๆ กัน คือ มักจะพบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับปัจจัยตัวอื่น แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวมักไม่เป็นแบบแผนแน่ชัดพอที่จะสรุปได้อย่างเต็มที่ถึงความสำคัญของปัจจัยรายได้ในทุกกรณี^{๒๓}

อาจจะเป็นไปได้ว่ารายได้ในตัวของตัวเองไม่อาจบอกอะไรได้ เพราะความไม่แน่นอนของข้อมูลตัวเลขรายได้ที่สำรวจมา เช่น เป็นเพราะสำรวจรายได้เพียงช่วงเวลาเดียวซึ่งอาจจะพบว่าค่าทั้งที่ในหลายปีก่อนหน้านั้นครัวเรือนดังกล่าวมีรายได้สูง^{๒๔} หรือเพราะในสังคมของชนบท

นั้น ระดับรายได้มิได้แสดงสภาพเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของครัวเรือนอย่างชัดเจน เหมือนกันทุก
ท้องที่^{๒๕} แต่ถึงกระนั้นมิได้มีผู้เสนอแนะพร้อมทั้งแสดงให้เห็นว่า ในการวิเคราะห์เช่นนี้ควรเลือกราย
ได้เป็นปัจจัยที่ส่งผลส่วนเดียวต่อความสัมพันธ์ ซึ่งจะได้ผลต้องพิจารณาผลของมันควบคู่กับปัจจัย
ตัวอื่น^{๒๖} เราจึงทดลองควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมและ เศรษฐกิจด้วย
ระดับรายได้ ซึ่งผลการวิเคราะห์ลักษณะนี้ปรากฏอยู่ท้ายบทนี้และบทถัดไป

รายจ่ายของครัวเรือน

ได้แบ่งรายจ่ายของครัวเรือนออกเป็น ๑๐ กลุ่ม คือ

- ๑) ๐ - ๓๐๐ บาท ต่อเดือน (๒๗ ราย)
- ๒) ๓๐๑ - ๖๐๐ บาท ต่อเดือน (๗๘ ราย)
- ๓) ๖๐๑ - ๙๐๐ บาท ต่อเดือน (๕๓ ราย)
- ๔) ๙๐๑ - ๑,๒๐๐ บาท ต่อเดือน (๙๕ ราย)
- ๕) ๑,๒๐๑ - ๑,๕๐๐ บาท ต่อเดือน (๘๓ ราย)
- ๖) ๑,๕๐๑ - ๑,๘๐๐ บาท ต่อเดือน (๑๓ ราย)
- ๗) ๑,๘๐๑ - ๒,๑๐๐ บาท ต่อเดือน (๖๙ ราย)
- ๘) ๒,๑๐๑ - ๓,๐๐๐ บาท ต่อเดือน (๖๙ ราย)
- ๙) ๓,๐๐๑ - ๔,๐๐๐ บาท ต่อเดือน (๑๕ ราย)
- ๑๐) ๔,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ต่อเดือน (๑๘ ราย)

เมื่อพิจารณาค่าความสัมพันธ์ระหว่างรายจ่ายของครัวเรือนกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดย
เฉลี่ยแล้วพบว่า ในกรณีหมู่บ้านประมง ความสัมพันธ์ไม่ได้เป็นแบบแผนแน่นอน ที่น่าสังเกต
คือพบว่ากลุ่มรายจ่าย (ตารางที่ ๒๐) ๐ - ๓๐๐ บาท มีบุตรโดยเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ๓.๔๘
คน ในขณะที่กลุ่มรายจ่ายสูงสุด คือ ๔,๐๐๑ บาท ขึ้นไป มีบุตรโดยเฉลี่ย ๕ คน แต่ที่มีบุตร
โดยเฉลี่ยมากที่สุดคือกลุ่มรายจ่าย ๑,๘๐๑ - ๒,๑๐๐ บาท มี ๕.๓๘ คน เช่นเดียวกับกรณีของ
รายได้ เราลองจัดกลุ่มรายได้เสียใหม่เป็น รายจ่ายน้อย (๐ - ๙๐๐ บาท) รายจ่ายปาน

กลาง (๔๐๑ - ๒,๑๐๐ บาท) รายจ่ายค่อนข้างสูง (๒,๑๐๑ - ๓,๐๐๐ บาท) และรายจ่ายสูง (๓,๐๐๑ บาท ขึ้นไป) ปรากฏว่ารายจ่ายมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเป็นแบบแผนอย่างชัดเจน ยกเว้นในกลุ่มที่มีรายจ่ายมากที่สุด กล่าวคือระหว่างกลุ่มผู้มีรายจ่ายน้อยปานกลาง และค่อนข้างสูงนั้นยังมีรายจ่ายมากขึ้นก็ยังมีบุตรมากขึ้น แต่ในกลุ่มผู้มีรายจ่ายสูงแล้ว บุตรโดยเฉลี่ยกลับตกมาอยู่ในจำนวนปานกลาง ในกรณีของชาวนาชาวไร่ เราพบว่าคนที่มีรายจ่ายในระดับปานกลาง (๔๐๑ - ๒,๑๐๐ บาท) และรายจ่ายในระดับค่อนข้างสูง (๒,๑๐๑ - ๓,๐๐๐ บาท) มีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยมากที่สุดในจำนวนพอ ๆ กัน คือ ๔.๒๘ และ ๔ - ๒๖ คน ตามลำดับ ในระดับรายจ่ายน้อยและสูงพบว่า จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยลดต่ำลงไปเป็น ๓.๕๘ และ ๓.๘๘ คน ตามลำดับ ที่น่าสนใจก็คือ คนในระดับรายจ่ายสูงมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าคนในระดับรายจ่ายน้อย โดยผู้มีรายจ่าย ๐ - ๔๐๐ บาท ๘๑ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๕๘ คน ส่วนผู้มีรายจ่าย ๓,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ๒๖ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๘๘ คน หากข้อสรุปดังกล่าวในกรณีของหมู่บ้านประมงพบว่า ปรากฏชัดเจนเป็นแบบแผนกว่า (ตารางที่ ๒๑)

การกู้ยืม

การกู้ยืมนี้ดูจากคำตอบของคำถามที่ว่า ในปีที่แล้วท่านต้องกู้ยืมเงินหรือเครื่องมือในการประกอบอาชีพหรือพันธกิจ พันธกิจต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพของท่านหรือไม่ คำตอบจะเป็น กู้, ไม่ได้กู้, ไม่ทราบ, และไม่ตอบ ในการวิเคราะห์เราใช้เฉพาะกรณีผู้ที่ตอบว่า กู้และไม่ได้กู้เท่านั้น

ในกรณีของหมู่บ้านประมง พบว่ามีอยู่ ๒๑๑ ราย ที่ตอบว่ากู้ และ ๒๘๕ ราย ตอบว่าไม่ พวกที่กู้ยืมมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๖ คน และผู้ตอบว่าไม่กู้ยืมมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๕๘ คน ในกรณีของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ความสัมพันธ์รูปแบบเดียวกันปรากฏอย่างเป็นแบบแผนชัดเจน คือผู้ที่กู้ยืม ๖๓ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๖ คน และผู้ไม่กู้ยืม ๑๖๒ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๗๘ คน จริงอยู่ดูเหมือนว่าผู้ที่กู้ยืมจะมีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ไม่กู้ยืม แต่ความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเหตุและผลยังยากจะกำหนดลงไปได้ เช่นว่า เนื่องจากมีบุตรมาก

กว่าจึงมีความจำเป็นต้องกู้ยืม เพื่อเพิ่มการผลิตให้เพียงพอกับรายจ่าย เพื่อปากท้องของบุตรหลาน คน หรือมีฐานะยากจน จึงหาทางออกด้วยการกู้ยืมและมีบุตรมากไว้ช่วยทำมาหากิน เป็นต้น เนื่องจากคำถามเกี่ยวกับการกู้ยืมนี้มุ่ง เฉพาะ เหตุการณ์ปีที่แล้วครั้งเดียว ทำให้เราไม่ทราบว่ สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนนี้เป็นอย่างไร ปีก่อน ๆ หรือปีนี้ยังต้องกู้ยืมอยู่อีกหรือไม่ และไม่ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทและขนาดของการกู้ยืมด้วย อย่างไรก็ตามก็มีผลงานศึกษา เรื่องนี้พบ เช่นเดียวกับเราว่าคนที่เคยกู้ยืมมีบุตรมากกว่า^{๒๗} และงานอีกชิ้นหนึ่งก็ได้พิสูจน์ สมมติฐานและสรุปว่า ผู้ที่มีบุตรมากจึงประสบปัญหาและต้องกู้ยืม^{๒๘}

สังหาริมทรัพย์แสดงความมั่งคั่ง^{๒๙}

เนื่องจากไม่แน่ใจในรายได้ รายจ่าย อาชีพ และการกู้ยืม ว่าจะเป็นตัวแปรที่ วัดสภาพความแตกต่างทาง เศรษฐกิจของครัวเรือนได้ดี เราจึงเลือกสังหาริมทรัพย์มาหลายชนิด เพื่อเป็นตัวแปรที่บอกความแตกต่างในสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ จากประสบการณ์ในชนบทและข้อมูลที่มีอยู่ เราคิดว่า การครอบครองทรัพย์ ๕ ประเภท ต่อไปนี้ หรือไม่พอจะบอกสภาพทาง เศรษฐกิจของครัวเรือนนั้น ๆ ได้ (ตารางที่ ๒๒)

- ๑) จักรยานยนต์
- ๒) รถบรรทุกเล็ก
- ๓) เครื่องกำเนิดไฟฟ้า
- ๔) พัดลม
- ๕) โทรทัศน์

ในหมู่บ้านประมง กรณีของจักรยานยนต์เราพบว่าผู้มีจักรยานยนต์ ๔๖ คน มีบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๔๔ คน และผู้ไม่มีจักรยานยนต์ ๔๕๐ คน มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๔ คน สรุปได้ว่าผู้ไม่มีจักรยานยนต์ มีบุตรมากกว่าผู้มีจักรยานยนต์ แม้ว่าความแตกต่าง จะไม่มากนักในหมู่บ้านชานาชาวไร เราพบว่าคนมีจักรยานยนต์ ๕๑ ราย มีบุตรเกิดรอด โดยเฉลี่ย ๓.๕๑ คน ส่วนคนไม่มีจักรยานยนต์ ๑๗๒ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๐๒ คน

ซึ่งผลก็ออกมาสอดคล้องกับปรากฏการณ์ในหมู่บ้านประมง คือผู้ไม่มีจักรยานยนต์ก็มีบุตรมากกว่าผู้ที่มีจักรยานยนต์ หากความแตกต่างมีมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด

กรณีรณบรรทุกเล็กในหมู่บ้านประมงปรากฏว่า ผู้ที่มีรณบรรทุกเล็ก ๒๓ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๗๔ คน ในขณะที่ผู้ไม่มีรณบรรทุกเล็ก ๕๒๔ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๔ คน ซึ่งผู้ที่มีรณบรรทุกเล็กมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยน้อยกว่า ในหมู่บ้านชวานาชาวไร่พบว่า ผู้ที่มีรณบรรทุกเล็ก ๒๒ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๒๓ คน แต่ผู้ไม่มีรณบรรทุกเล็ก ๒๐๓ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๗๗ คน สรุปว่าผู้ที่ไม่มีรณบรรทุกเล็ก มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าสำหรับหมู่บ้านประมง แต่สำหรับหมู่บ้านชวานาชาวไร่พบผลในทางตรงกันข้าม

เมื่อพิจารณาถึงเครื่องกำเนิดไฟฟ้าในหมู่บ้านประมงเราพบว่า ผู้ที่มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ๑๖ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๖.๑๓ คน และผู้ที่ไม่มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ๕๓๑ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๕๖ คน ในหมู่บ้านชวานาชาวไร่ เราพบผลเหมือนกัน คือ ผู้มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ๑๘ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๒๔ คน แต่ผู้ไม่มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้า มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๘๖ คน เห็นได้ชัดว่าผู้มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้ามีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า

กรณีของการครอบครองโทรทัศน์ พบว่าในหมู่บ้านประมงผู้มีโทรทัศน์ ๗๒ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๑๔ คน ในขณะที่ผู้ไม่มีโทรทัศน์ ๔๗๔ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๗ คน เช่นเดียวกับในหมู่บ้านชวานาชาวไร่ ซึ่งปรากฏว่าผู้มีโทรทัศน์ ๑๘ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๓๒ คน และผู้ไม่มีโทรทัศน์ ๒๐๗ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๘๗ คน สรุปว่าผู้ไม่มีโทรทัศน์มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า^{๓๐}

โดยสรุป สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนวัดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ๕ ประเภท มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนพอสมควรกับการเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะในกรณีของหมู่บ้านประมงความสัมพันธ์เหมือนจะชัดเจน เป็นแบบแผนมากกว่ากรณีหมู่บ้านชวานาชาวไร่ กล่าวโดยย่อพบว่าในหมู่บ้านประมงผู้ที่มีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่า คือผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงานมากกว่า, ผู้มีรายได้น้อยกว่า, ผู้มีรายจ่ายมากกว่า, ผู้เคยกู้ยืมเพื่อใช้เป็นทุนประกอบอาชีพ, และผู้มีเครื่องปั้นไฟ ผู้ไม่มีรถจักรยานยนต์

หรือโทรทัศน์ รถบรรทุกเล็กหรือไม่มีจากสิ่งที่พบ อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่ฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า และใช้แรงกายมากกว่าในการประกอบอาชีพ^{๑๑} มีบุตรโดยเฉลี่ยสูงกว่า ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ ต่ำกว่าและทำงานนึ่งโต๊ะ แต่กรณีของผู้ที่มีรถบรรทุกเล็กและเครื่องปั้นไฟนั้น ไม่อาจอธิบายร่วมกับ ปัจจัยอื่น ๆ ได้ ซึ่งอาจหาค่าอธิบายเพิ่มเติมได้จากส่วนต่อไปที่เราจะวิเคราะห์ โดยใช้รายได้ เป็นตัวควบคุม

ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไร พบว่าผู้มีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่า คือผู้ที่เคยกู้ยืมเพื่อ ใช้เป็นทุนประกอบอาชีพ ผู้ที่มีรถบรรทุกเล็กและเครื่องปั้นไฟ ผู้ไม่มีรถจักรยานยนต์หรือโทรทัศน์ ส่วนอาชีพนั้นพบว่าผู้มีบุตรโดยเฉลี่ยมากที่สุด คือกลุ่มผู้ทำอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งปรากฏว่า ส่วนใหญ่ของผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรจะมีรายได้ต่ำ^{๑๒} แม้จะพบว่าในกรณีของอาชีพอื่น ๆ นั้น ผู้มีอาชีพใช้แรงงานน้อยกว่ามีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่า ก็ผู้อยู่ในกลุ่มบริหาร ค้าขาย และช่าง มีบุตรน้อยลงโดยเฉลี่ยตามลำดับ ส่วนรายได้นั้นแม้ดูผิวเผินแล้วอาจพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ กับจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยไม่มีแบบแผนแน่นอนโดยเฉพาะ เมื่อแบ่งระดับรายได้เป็น ๔ กลุ่ม ใหญ่ ๆ แต่ถ้าดูในรายละเอียดจะพบว่าผู้ที่มีรายได้ ๐ - ๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน ๒๕ คน มีบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๕ คน ในขณะที่ผู้มีรายได้ ๖๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป มีบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๖ คน ที่ปรากฏคือเมื่อ ดูจากรายได้คนจนมาก จะมีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่าคนรวยมาก แต่ทั้งนี้ได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างความเชื่อถือได้ของข้อมูลรายได้จากหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร ซึ่งจะ ได้กล่าวในตอนท้ายของบทสรุป ซึ่งก็หมายความว่าถ้าได้ข้อมูลของตัวเลขรายได้ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ความสัมพันธ์ในทางกลับกันระหว่างรายได้กับจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไร อาจปรากฏชัดเจนเป็นแบบแผนกว่านี้ก็ได้ เมื่อพิจารณาการจ่ายพบแนวโน้ม ว่าคนที่มีการจ่ายในระดับสูง มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าคนที่มีการจ่ายในระดับต่ำ

ในส่วนต่อไปนี้จะได้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทาง เศรษฐกิจแต่ละตัวกับ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยในแต่ละระดับรายได้

อาชีพ

เมื่อควบคุมด้วยกลุ่มรายได้ของครัวเรือน ๔ กลุ่ม คือ ๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท, ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท, ๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท, ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ในกรณีของหมู่บ้านประมงพบว่า (ตารางที่ ๒๓)

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเปลี่ยนไป คือในแต่ละระดับรายได้ ประเภทของอาชีพไม่มีความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนอย่าง เดิมกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ยกเว้นในกลุ่มรายได้ ๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท และ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ซึ่งดูเหมือนว่ากลุ่มอาชีพประมงยังคงมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ แสดงว่าความแตกต่างในระดับรายได้มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของอาชีพกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยพอสมควร

๒) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดก็พบว่า แม้อาชีพจะไม่มี ความสำคัญเท่าที่คาดไว้ เมื่อควบคุมด้วยระดับรายได้ แต่รายได้ก็มีได้สัมพันธ์อย่าง เป็นแบบแผนแน่ชัดกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเช่นกัน เพราะในกลุ่มอาชีพเดียวกัน แต่รายได้ต่างกัน จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยไม่ปรากฏเป็นแบบแผนชัดเจน ยกเว้นในกลุ่มอาชีพประมงพบว่าระดับรายได้ต่ำกว่า (๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท และ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท) มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าในระดับรายได้สูงกว่า (๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท และ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป) และในกรณีอาชีพค้าขาย พบว่าในระดับรายได้สูงกว่ามีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าในระดับรายได้ต่ำกว่า

ในกรณีของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ พบว่า

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยดูเหมือนจะคงรูปแบบ เดิมในแต่ละกลุ่มรายได้ คือ อาชีพเกี่ยวกับการเกษตรมีบุตรโดยเฉลี่ยมากที่สุด รองไปคือกลุ่มบริหาร, ค้าขาย และช่าง แสดงว่าความแตกต่างในระดับรายได้ไม่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของอาชีพและจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย

๒) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าอาชีพดูเหมือนจะมีความสัมพันธ์แน่ชัดกับจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่ารายได้ เพราะในกลุ่มอาชีพเดียวกัน แต่รายได้ต่างกัน

จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยขึ้น ๆ ลง ๆ อย่างไม่เป็นแบบแผน ยกเว้นกลุ่มอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งรายได้ยังสูงจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยยิ่งเพิ่มขึ้น (ยกเว้นในกลุ่มรายได้ตั้งแต่ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไปต่อปี)

รายจ่าย

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายจ่ายกับจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยในระดับรายได้ต่างกัน ๔ ระดับ แล้วพบว่าในหมู่บ้านประมง (ตารางที่ ๒๔)

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างรายจ่ายกับจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มรายได้ ปรากฏว่า เหมือนกับเมื่อพิจารณาในทุกระดับรายได้พร้อมกัน คือยิ่งรายจ่ายสูงจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยยิ่งเพิ่มขึ้นในทุกระดับรายได้ปรากฏชัดเจนเป็นแบบแผนเช่นนี้ ยกเว้นในกลุ่มรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ซึ่งมีรายจ่าย ๓,๐๐๐ บาท ขึ้นไป จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยลดต่ำลง คือในกลุ่มรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ถ้ารายจ่าย ๐ - ๕๐๐ บาท จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเป็น ๓.๗๓ คน, รายจ่าย ๕๐๑ - ๒,๑๐๐ บาท บุตรเป็น ๔.๘๓ คน, รายจ่าย ๒,๑๐๑ - ๓,๐๐๐ บาท บุตรเป็น ๔.๖๕ คน และรายจ่าย ๓,๐๐๑ บาท ขึ้นไป จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเป็น ๓.๘๐ คน

๒) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดยพบว่า ยกเว้นในกลุ่มรายจ่าย ๐ - ๕๐๐ และ ๕๐๑ - ๒,๑๐๐๐ บาท ที่มีรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไปแล้ว ในกลุ่มรายจ่ายเดียวกัน ถ้ารายได้เพิ่มขึ้นจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยจะลดต่ำลง

สรุปแล้วทั้งรายจ่ายและรายได้มีผลร่วมกันในความสัมพันธ์กับจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยและแนวโน้มที่ปรากฏคือผู้ที่มีรายจ่ายสูง แต่รายได้ต่ำ จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยจะมากกว่าผู้ที่มีรายจ่ายต่ำและรายได้สูง คือคนค่อนข้างยากจนจะมีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่าคนที่มีฐานะดีกว่า

ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไร่ พบว่า

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างรายจ่ายกับจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยในแต่ละระดับรายได้ ปรากฏออกมาคล้ายกับ เมื่อไม่ได้ควบคุมด้วยกลุ่มรายได้ กล่าวคือแม้จะไม่ค่อยเป็นแบบแผนแน่ชัดนัก

แต่แนวโน้มที่ปรากฏคือ ในแต่ละกลุ่มรายได้ ผู้ที่มีรายจ่ายสูงกว่าจะมีบุตร เกิดรอด

โดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ที่มีรายจ่ายต่ำ

๒) เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มรายจ่าย ในกรณีที่รายได้ต่างกัน พบว่าในกลุ่มรายจ่าย ๐ - ๕๐๐ บาท พบว่ายิ่งรายได้น้อยจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยยิ่งมากขึ้นในกลุ่มรายจ่ายอื่น ๆ ความสัมพันธ์ไม่ค่อย เป็นแบบแผนแน่ชัดและมีกรณีของจำนวนผู้ตอบไม่ถึง ๕ รายมักข้อมูลเลวขาดไปมาก

สรุปแล้วรายจ่ายและรายได้มีผลร่วมกันต่อความสัมพันธ์กับจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ย แนวโน้มที่พบคือ เมื่อพิจารณารายได้ร่วมกับรายจ่ายผู้มีฐานะดีน้อยกว่ามีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้มีฐานะดีกว่า

การถุ่ยม

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการถุ่ยมกับจำนวนบุตร เกิดรอดโดย เฉลี่ยในระดับรายได้ต่าง ๆ พบว่าในกรณีของหมู่บ้านประมง^{๓๓} (ตารางที่ ๒๔)

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างการถุ่ยมกับจำนวนบุตรโดย เฉลี่ยในแต่ละกลุ่มรายได้ยังคงแบบแผนเดิม คือผู้ที่ถุ่ยมมีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่า ยกเว้นในกลุ่มรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ซึ่งผู้ถุ่ยมมีบุตรโดยเฉลี่ยน้อยกว่าผู้ไม่ถุ่ยม จึงกล่าวได้ว่าระดับรายได้มีผลเพียงเล็กน้อยต่อความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนระหว่างการถุ่ยมกับจำนวนบุตรโดย เฉลี่ย

๒) เมื่อพิจารณาในหมู่ผู้ถุ่ยมซึ่งมีรายได้อยู่ในระดับต่างกัน และในหมู่ผู้ไม่ถุ่ยมซึ่งรายได้อยู่ในระดับต่างกัน ก็ไม่พบความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนแน่ชัด กล่าวคือในหมู่ผู้ถุ่ยมหรือผู้ไม่ถุ่ยมนั้นจะคาด เคจจำนวนบุตรโดย เฉลี่ยที่เป็นแบบแผนจากระดับรายได้มิได้

ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไร^{๓๔}

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างการถุ่ยมกับจำนวนบุตรโดย เฉลี่ยในแต่ละกลุ่มรายได้ยังคงแบบแผนเดิม คือผู้ที่ถุ่ยมมีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่า ยกเว้นในกลุ่มรายได้ ๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท ซึ่งจำนวนบุตรโดย เฉลี่ยในหมู่ผู้ถุ่ยมกับผู้ไม่ถุ่ยมมีเท่า ๆ กัน

๒) เมื่อพิจารณาถึงผลของรายได้ที่ต่างกันให้ละเอียดลงไปอีก พบเพียงว่าในหมู่ผู้ที่ยืมเงินยืมรายได้มากขึ้น บุตรโดยเฉลี่ยยิ่งเพิ่ม ยกเว้นในกลุ่มรายได้ ๔๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป สรุปได้ว่า การกู้ยืมหรือไม่กู้ยืมยังคงมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยในแนวทางเดิม ในขณะที่ความแตกต่างของรายได้มีผลต่อความสัมพันธ์นี้เล็กน้อย

การครอบครองสังหาริมทรัพย์^{๓๕} (ตารางที่ ๒๒)

๑) รถบรรทุกเล็ก พบว่าในหมู่บ้านประมง ระดับของรายได้มีความสัมพันธ์ร่วมกันกับการครอบครองรถบรรทุกเล็กต่อจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย คือเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่มิได้กับผู้มีรถบรรทุกเล็กที่มีรายได้ในระดับเดียวกันพบว่า ในระดับรายได้ ๒๕,๐๐๑-๔๐,๐๐๐ บาท ผู้มีรถบรรทุกเล็กมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ไม่มีรถบรรทุกเล็ก เป็น ๔.๖๗ ต่อ ๔.๔๐ แต่ในระดับรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไปผลปรากฏตรงกันข้าม คือผู้มีรถบรรทุกเล็กมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๐๘ ส่วนผู้ไม่มีรถบรรทุกเล็กมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๘ และพบว่าในกลุ่มผู้มีรถบรรทุกเล็กนั้น ถ้าระดับรายได้สูงขึ้น จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยจะลดลงอย่างเห็นได้ชัด ส่วนในหมู่ผู้ไม่มีรถบรรทุกเล็ก พบแนวโน้มเช่นเดียวกันแม้จะไม่เป็นแบบแผนชัดเจนเลยทีเดียว ที่น่าสังเกตคือ ในกลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ผู้ไม่มีรถบรรทุกเล็กนี้มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๗๐ สูงกว่าในกลุ่มรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๔ เล็ก

ในหมู่บ้านชวคันชนวนใช้รายได้มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างการครอบครองรถบรรทุกเล็ก และจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยไม่มากนัก เมื่อพบว่าในทั้งกลุ่มรายได้ ๑๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท และ ๔๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป ผู้มีรถบรรทุกเล็กยังคงมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ไม่มีรถบรรทุกเล็ก แต่เมื่อพิจารณาในกลุ่มผู้มีรถบรรทุกเล็กที่มีระดับรายได้ต่างกันพบว่า ในกลุ่มรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๐ ส่วนในกลุ่มรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป มี ๔.๓๗ ส่วนในกลุ่มผู้ไม่มีรถบรรทุกเล็ก แนวโน้มคือ ผู้มีรายได้ในระดับต่ำมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้มีรายได้ระดับสูง แต่แบบแผนก็ไม่ชัดเจนนัก ที่น่าสังเกตคือในกลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเป็น ๓.๖๒ ส่วนในกลุ่มรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป เป็น ๓.๔๖

๒) เครื่องปั้นไฟ พบว่าในหมู่บ้านประมงระดับของรายได้มีความสัมพันธ์ร่วมกับการครอบครองเครื่องปั้นไฟต่อจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย คือ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้มีกับไม่มีเครื่องปั้นไฟที่มีรายได้ในระดับเดียวกันพบว่า ในระดับรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ผู้มีเครื่องปั้นไฟมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ไม่มีเครื่องปั้นไฟ แต่ในระดับรายได้ ๕๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ผู้มีเครื่องปั้นไฟกลับมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยน้อยกว่า เมื่อพิจารณาเฉพาะในกลุ่มผู้มีเครื่องปั้นไฟที่มีรายได้ระดับต่างกัน พบว่าผู้มีรายได้สูงกว่ามีบุตรโดยเฉลี่ยน้อยกว่า ในกรณีเฉพาะกลุ่มผู้ไม่มีเครื่องปั้นไฟก็เช่นกัน

ในหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ พบว่าระดับของรายได้มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างการครอบครองเครื่องปั้นไฟและจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยน้อยกว่า ในกรณีของหมู่บ้านประมง เมื่อพบว่าในทั้งระดับรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท และ ๒๕,๐๐๑ - ๕๐,๐๐๐ บาท ผู้มีเครื่องปั้นไฟมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ไม่มีเครื่องปั้นไฟ ส่วนในแต่เฉพาะกลุ่มผู้มีเครื่องปั้นไฟเมื่อรายได้สูงขึ้นบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยจะลดต่ำลง หากในกลุ่มผู้ไม่มีเครื่องปั้นไฟ แบบแผนไม่ปรากฏชัดเจนแต่แนวโน้มคือ ผู้มีรายได้สูงกว่ามีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า เช่น ผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๖๕ ในขณะที่ผู้มีรายได้ ๕๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๕๓

๓) รถจักรยานยนต์ ในกรณีของหมู่บ้านประมงพบว่าความแตกต่างในระดับรายได้มีผลพอสมควรต่อความสัมพันธ์ระหว่างการครอบครองจักรยานยนต์ และจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ในกลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท และ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ผู้ไม่มีจักรยานยนต์มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้มีจักรยานยนต์แต่ในกลุ่มรายได้ ๒๕,๐๐๑ - ๕๐,๐๐๐ บาท และ ๕๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป กลับปรากฏว่าผู้มีจักรยานยนต์มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า เมื่อพิจารณาเฉพาะในกลุ่มผู้มีจักรยานยนต์พบว่า ผู้ที่อยู่ในระดับรายได้สูงขึ้นจะมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากขึ้นด้วย แต่ในกลุ่มผู้ไม่มีจักรยานยนต์นั้นผู้มีรายได้สูงขึ้นกลับมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยน้อยลง

ในกรณีของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ พบว่าในแต่ละระดับรายได้ผู้ที่ไม่มีรถจักรยานยนต์จะมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า เมื่อพิจารณาเฉพาะในกลุ่มผู้มีรถจักรยานยนต์พบแนวโน้มว่าความสัมพันธ์ค่อนข้างสับสน แต่เมื่อเทียบกันระหว่างกลุ่มรายได้ต่ำสุดกับสูงสุดปรากฏว่า ผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๑.๖๗ ส่วนผู้มีรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๔๕ เมื่อพิจารณาเฉพาะในกลุ่มผู้ไม่มีรถจักรยานยนต์ ไม่พบความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดในจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยในแต่ละระดับรายได้

๔) โทรทศน์ ในหมู่บ้านประมงพบว่าความแตกต่างในระดับรายได้มีผลพอสมควรต่อความสัมพันธ์ระหว่างการครอบครองโทรทศน์หรือไม่ และจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย กล่าวคือในแต่ละระดับรายได้ผู้ที่ไม่มีโทรทศน์มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ที่มีโทรทศน์ แต่ในระหว่างผู้ที่ไม่มีโทรทศน์ด้วยกันแล้ว ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ามีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า ส่วนในระหว่างผู้ที่มีโทรทศน์ด้วยกันผู้ที่มีรายได้สูงกว่ามีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า

ในกรณีของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ ในกลุ่มรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท และกลุ่มรายได้ ๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท ผู้มีโทรทศน์มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ไม่มีโทรทศน์ ในขณะที่ในระหว่างผู้ที่มีโทรทศน์ และผู้ไม่มีโทรทศน์ด้วยกัน ระดับรายได้ไม่มีผลไม่เป็นแบบแผนชัดเจนต่อจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย

หลังจากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ และจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยในแต่ละระดับรายได้แล้ว ประการแรกเราเสนอแนะว่าการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการครอบครองสิ่งหาประโยชน์กับการเจริญพันธุ์ให้ได้ดียิ่งขึ้น ควรจะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับระดับรายได้แม้ว่าเราจะไม่ประสบผลสำเร็จในการอธิบายผลของระดับรายได้เท่าที่ควร ประการที่สองแม้จะไม่พบความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนเหมือนกันหมดในทุกกรณี แต่เมื่อดูจากแนวโน้มและส่วนใหญ่ของผลที่ปรากฏ เราก็ตอบยืนยันถึงข้อสรุปในแนวทางเดิมว่า ผู้ที่มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า คือผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงานมากกว่า โดยเฉพาะอาชีพชาวนาชาวไร่ และชาวประมง ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า ผู้ที่มีรายจ่ายสูงกว่า โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้ต่ำแต่รายจ่ายสูง ผู้ที่มีการกู้ยืมเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ ผู้ที่ไม่มีรถจักร-

ยานยนต์ ผู้ไม่มีโทรทัศน์ และผู้ไม่มีรถบรรทุกเล็กในกรณีหมู่บ้านประมง ผู้มีรถบรรทุกเล็กในกรณีหมู่บ้านชานาชาวไร และผู้มีเครื่องปั่นไฟทั้งหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร^{๓๖}

สรุปแล้วแนวโน้มที่พบคือ ผู้ที่มีอาชีพหลักกสิกรรมและประมง ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า ซึ่งสิ่งที่พบในการศึกษาครั้งนี้แม้จะไม่ได้วิเคราะห์ถึงเหตุผล แต่พอจะเสนอแนะได้ว่าการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งระดับมหภาคและจุลภาคพบความสัมพันธ์เช่นเดียวกัน พร้อมทั้งแสดงเหตุผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ ในกรณีนี้ก็มีข้อเสนอแนะโดยอาศัยผลงานดังกล่าวอ้างอิงได้ว่า ผู้มีฐานะเศรษฐกิจต่ำกว่า หรือคนยากจนและทำมาหากินไม่ค่อยพอเลี้ยงชีพ ต้องการมีบุตรมากไว้เพื่อช่วยในการดำรงชีพ เนื่องจากความยากจนและความคับขันในการครองชีพ (Poverty and subsistence pressure) และในชนบทบุตรที่เพิ่มขึ้นก็มีประโยชน์ต่อครัวเรือนด้านช่วยงาน อาชีพ และรายได้มาก โดยเฉพาะเมื่อค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูในชนบทไม่สิ้นเปลืองมาก (เช่น เมื่อเทียบกับในเมือง)^{๓๗}

ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางด้านสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยทั่วไปแล้วจะพบว่ามี ความแตกต่างในด้านภาวะเจริญพันธุ์ระหว่างคนในกลุ่มสังคมต่างกัน กลุ่มคนที่ต่างกันนี้อาจเป็น เพราะมีความแตกต่างในระดับการศึกษา แบบของครอบครัว เป็นต้น

การศึกษาของสามีและภรรยา

จากตารางที่ ๒๖ พบว่าร้อยละ ๘๔.๙ ของสามีในหมู่บ้านประมงที่จบประถมศึกษา ๔ สมรสกับสตรีที่จบชั้นประถมศึกษา ๔ และร้อยละ ๑๒.๒, ร้อยละ ๒.๙ ได้สมรสกับสตรีที่ไม่รู้หนังสือและสตรีที่จบชั้นประถมศึกษา ๔ และสูงกว่าตามลำดับ สำหรับสามีของหมู่บ้านชานาชาวไร จากข้อมูลพบว่าร้อยละ ๘๐.๙ จบประถมศึกษา ๔ สมรสกับสตรีที่จบชั้นประถมศึกษา ๔ และร้อยละ ๑๕.๓, ร้อยละ ๓.๘ สมรสกับสตรีที่ไม่รู้หนังสือและสตรีที่จบชั้นประถมศึกษา ๔ และสูงกว่าตามลำดับ

ก. การศึกษาของสามี ในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของสามีและภาวะเจริญพันธุ์ จากการศึกษาถึงภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวในชนบทภาคเหนือของประเทศไทย เมื่อศึกษาถึงระดับการศึกษาของสามีพบว่ามีความสัมพันธ์ในทางกลับกันอย่างเห็นได้ชัด คือ สตรีที่สามีไม่ได้เรียนหนังสือมีบุตรมากกว่าสตรีที่สามีจบประถมศึกษาที่ ๕ หรือสูงกว่า^{๓๔} การศึกษาของโมเดลและวิเศษ จากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว พ.ศ. ๒๕๑๒ เมื่อพิจารณาสตรีในทุกกลุ่มอายุพบว่ามีความสัมพันธ์ในลักษณะตรงข้ามระหว่างจำนวนบุตรเกิดรอดกับการศึกษาของสตรี กล่าวคือผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๕.๙๖ คน ในขณะที่ผู้ที่เรียนหนังสือเป็นเวลา ๔-๖ ปี และ ๗ ปี และมากกว่าจะมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย ๔.๙๕ และ ๔.๙๐ คน ตามลำดับ^{๓๕} สำหรับข้อมูลของหมู่บ้านประมงและของหมู่บ้านชานาชาวไร (ตารางที่ ๒๗) เมื่อพิจารณาทุกหมวดอายุพบว่าสตรีในหมู่บ้านประมงที่สามีไม่มีการศึกษาจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๕.๕๐ คน ในขณะที่สตรีที่สามีมีการศึกษาชั้นประถมศึกษาที่ ๔ และต่ำกว่า สตรีที่สามีมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาที่ ๕ และสูงกว่ามีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๖๔ คน และ ๒.๙๒ คน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาข้อมูลของหมู่บ้านชานาชาวไรก็พบว่าได้ผลในลักษณะเดียวกัน คือ สตรีที่สามีมีการศึกษาสูงขึ้นไปจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดลดลง กล่าวคือสตรีที่สามีไม่มีการศึกษาจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๕.๐๖ คน ในขณะที่สตรีที่สามีมีการศึกษาชั้นประถมศึกษาที่ ๔ และต่ำกว่า สตรีที่สามีมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาที่ ๕ และสูงกว่ามีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๑๔ คน และ ๓.๐๘ คน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยควบคุมด้านอายุ โดยแบ่งเป็น ๓ หมวดอายุดังกล่าว พบว่าได้ผลในลักษณะเดียวกันคือสตรีที่สามีมีการศึกษาสูงขึ้นไปจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดลดลง โดยที่เมื่อพิจารณาข้อมูลของหมู่บ้านประมงพบว่าแบบแผนค่อนข้างจะชัดเจนใน ๒ กลุ่ม อายุแรกคือ กลุ่มอายุ ๑๕-๒๙ และกลุ่มอายุ ๓๐-๔๔ สำหรับกลุ่มอายุ ๔๕ และมากกว่าพบว่าแบบแผนที่ไม่ชัดเจนนัก อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากในกลุ่มอายุนี้นี้จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่สามีจบ ป.๕ มีจำนวนสูงมาก ในขณะที่ข้อมูลของสตรีที่สามีไม่รู้หนังสือมีจำนวนน้อย ซึ่งเป็นผลทำให้แบบแผนในกลุ่มอายุดังกล่าวไม่ชัดเจนนัก เมื่อพิจารณาข้อมูลของหมู่บ้านชานาชาวไรพบว่าแบบแผนค่อนข้างจะชัดเจนในกลุ่มอายุ ๓๐-๔๔

สำหรับข้อมูลในกลุ่มอายุ ๑๕-๒๕ และกลุ่มอายุ ๔๕ และมากกว่า พบว่าแบบแผนที่ได้ไม่ชัดเจนนัก ซึ่งอาจจะ เป็น เหตุผลเดียวกับข้อมูลของหมู่บ้านประมง ในลักษณะที่ว่าจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่สามีจบ ป.๕ มีจำนวนสูงมาก ในขณะที่ข้อมูลของสตรีที่สามีไม่รู้หนังสือมีจำนวนน้อย ซึ่งเป็นผลทำให้แบบแผนในกลุ่มอายุดังกล่าวไม่ชัดเจนนัก

อนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์โดยพิจารณาแยกตามระดับการศึกษาของสามีของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร เมื่อพิจารณาในทุกกลุ่มอายุพบว่าสตรีที่สามีไม่รู้หนังสือของหมู่บ้านประมง และที่จบ ป.๕ และสูงกว่า มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่า ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไรโดยที่จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงสำหรับสตรีที่สามีไม่รู้หนังสือมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย ๕.๔๐ คน และ ๔.๖๔ คน สำหรับสตรีที่สามีจบ ป.๕ และสูงกว่า ในขณะที่จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านชานาชาวไรสำหรับสตรีที่สามีไม่รู้หนังสือมี ๕.๐๖ คน และ ๔.๑๔ คน สำหรับสตรีที่สามีจบ ป.๕ และสูงกว่า ของทั้งสองหมู่บ้านมีค่าไม่ต่างกันนัก

มีข้อน่าสังเกตว่าเมื่อเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์โดยพิจารณาแยกตามระดับการศึกษาของสามีของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร โดยแบ่งเป็น ๓ หมวดอายุดังกล่าวพบว่าในแต่ละกลุ่มอายุจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีในหมู่บ้านประมงมีค่าต่ำกว่าสตรีในหมู่บ้านชานาชาวไรทั้ง ๆ ที่เมื่อพิจารณาในทุกกลุ่มอายุผลที่ได้มีลักษณะตรงข้าม ผลดังกล่าวอาจจะเป็นผลจากข้อมูลในการพิจารณาครั้งนี้ของหมู่บ้านประมงและของหมู่บ้านชานาชาวไร ส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่ม^{๓๔} อายุของสตรี ๓๐-๔๔ และจากข้อมูลพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของทั้งสองหมู่บ้านสำหรับกลุ่มอายุดังกล่าวมีค่าไม่ต่างกันมากนัก ผลดังกล่าวทำให้เมื่อพิจารณาแยกตามหมวดอายุพบว่า ไม่ว่าจะพิจารณาในระดับการศึกษาของสามีในช่วงใดก็ตาม จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงมีค่าต่ำของหมู่บ้านชานาชาวไร ทั้ง ๆ ที่เมื่อพิจารณารวมทุกกลุ่มอายุมีลักษณะตรงข้ามดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์กับการศึกษาของสามี โดยดูจากระดับรายได้ของครอบครัวพบว่า ในแต่ละระดับรายได้ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรและการ

ศึกษายังคงมีความสัมพันธ์ในลักษณะ เหมือน เมื่อยังไม่ได้คุมด้วยรายได้ของครอบครัว กล่าวคือผู้ที่
ไม่รู้หนังสือจะมีจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า จะมีข้อยกเว้นอยู่
เฉพาะในกลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ ของหมู่บ้านประมงเท่านั้น ซึ่งข้อยกเว้นดังกล่าวเมื่อแบ่ง
เป็นรายได้ ๑-๕,๐๐๐ บาท ก็พบว่าผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีบุตรโดยเฉลี่ยสูงกว่าเล็กน้อย แต่ในกลุ่ม
ผู้มีรายได้ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท พบว่าผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ที่
จบ ป.๔ ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวก็ไม่มากนัก (ตารางที่ ๓๗ และ ๓๘)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มของผู้ไม่รู้หนังสือจำแนกตามรายได้ทั้งของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้าน
ชานาชาวไรพบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงขึ้นจะมีจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า
เช่น สำหรับหมู่บ้านประมงผู้ที่ไม่รู้หนังสือ และมีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนบุตร
เกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๒๗ คน ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท มีจำนวนบุตรเกิด
รอดโดยเฉลี่ย ๖.๑๔ คน สำหรับหมู่บ้านชานาชาวไรผู้ที่ไม่รู้หนังสือและมีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐
บาท มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๕.๐๐ คน ในขณะที่ผู้มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท
มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๕.๓๖ คน

เมื่อพิจารณาในกลุ่มของผู้จบ ป.๔ และสูงกว่า จำแนกตามรายได้ สำหรับหมู่บ้าน
ประมงพบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงขึ้นจะมีจำนวนบุตร เกิดรอดโดย เฉลี่ยต่ำกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ แต่หมู่บ้าน
ชานาชาวไรพบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงขึ้นจะมีจำนวนบุตร เกิดรอดโดย เฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าวสำหรับผู้ที่จบ ป.๔ และสูงกว่า พบว่าความสัมพันธ์
ระหว่างรายได้กับจำนวนบุตรไม่มีแบบแผนที่แน่นอน

กล่าวโดยสรุปเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของจำนวนบุตร เกิดรอดโดย เฉลี่ยกับการศึกษา
ของสามีโดยมีปัจจัยของรายได้มา เป็นตัวแปรในการพิจารณาด้วย พบว่าในแต่ละกลุ่มรายได้ ผู้ที่
มีการศึกษาสูงกว่าจะมีจำนวนบุตร เกิดรอดต่ำกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า เมื่อพิจารณาในแต่ละ
ระดับของการศึกษาจำแนกตามรายได้ พบว่าจำนวนบุตร เกิดรอดโดย เฉลี่ยมีแบบแผนที่ไม่แน่นอน

อนึ่ง เมื่อพิจารณา เปรียบ เทียบภาวะ เจริญพันธุ์ระหว่างหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชาวนา ชาวไร่ โดยแยกตามระดับการศึกษาของสามีและรายได้ของครอบครัว โดยทั่วไปพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงสูงกว่าของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ จะมีข้อยกเว้นในกลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ ของสามีที่ไม่รู้หนังสือ และกลุ่มรายได้ ๑๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ ของสามีที่ จบ ป.๕ และสูงกว่า พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงจะต่ำกว่าของหมู่บ้าน ชาวนาชาวไร่

ข. การศึกษาของภรรยา ผลการวิจัยส่วนมากที่หาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับภาวะเจริญพันธุ์ มักจะเป็นในรูปที่ว่าสตรีที่มีการศึกษาสูงขึ้นไปจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำลง โกลด์สตี นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่าง ๑ เปอร์เซ็นต์ จากข้อมูลสำมะโนประชากรปี ๒๕๐๓ พบว่า สตรีที่ไม่รู้หนังสือมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่รู้หนังสือ และโดยทั่วไปแล้วมักจะมีความสัมพันธ์ เป็นส่วนกลับระหว่างภาวะเจริญพันธุ์กับจำนวนปีที่ได้รับการศึกษา กล่าวคือ เมื่อจำนวนปีที่ได้รับ ศึกษาสูงขึ้นภาวะเจริญพันธุ์จะลดลง^{๕๐} โนเทลและวิเศษพบผลที่คล้ายคลึงกันนี้เมื่อวิเคราะห์ ข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว โดยพบว่าสตรีในชนบทที่มีการศึกษา ๕ ปีขึ้นไปมีบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยน้อยกว่าสตรีที่ไม่มีการศึกษาเลย เกือบครึ่ง^{๕๑} ผลการศึกษาจากข้อมูลของ หมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ (ตารางที่ ๒๕) พบว่าสตรีที่มีการศึกษาสูงจะมีจำนวน บุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาต่ำ ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาจากข้อมูลของ หมู่บ้านประมงหรือข้อมูลของชาวนาชาวไร่ เช่น เมื่อพิจารณาในทุกกลุ่มอายุของสตรีพบว่าสตรีใน หมู่บ้านประมงที่ไม่มีการศึกษาจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๔๔ คน ในขณะที่สตรีที่มีการ ศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ และต่ำกว่า สตรีที่มีระดับการศึกษา ป.๕ และสูงกว่า มีจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๔๗ คน และ ๒.๐๘ คน ตามลำดับ สำหรับข้อมูลของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ ก็ให้ผลในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือสตรีที่ไม่มีการศึกษามีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๕.๒๘ คน ในขณะที่สตรีที่มีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และต่ำกว่า สตรีที่มีระดับการศึกษา ป.๕ และสูง กว่ามีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๔๐ คน และ ๒.๑๓ คน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาศตรีกับจำนวนบุตรเกิดรอด โดยพิจารณาแบ่งเป็น ๓ หมวดอายุดังกล่าว พบว่าให้ผลในลักษณะเดียวกันคือสตรีที่มีการศึกษาสูงขึ้น จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดลดลง โดยที่แบบแผนดังกล่าวค่อนข้างจะชัดเจนในกลุ่มอายุ ๓๐-๔๔ เมื่อพิจารณาในหมวดอายุ ๑๕-๒๕ ปี พบว่าสตรีที่ไม่รู้หนังสือของหมู่บ้านประมงมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๐๐ คน ในขณะที่สตรีที่จบชั้นประถมปีที่ ๔ และต่ำกว่ามีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๒.๑๖ คน จะเห็นได้ว่าค่าที่ได้ไม่ต่างกันมากนักไม่เหมือนในกลุ่มอายุ ๓๐-๔๔ ที่ค่าจำนวนบุตรเกิดรอดของผู้ที่ไม่รู้หนังสือกับผู้จบชั้นประถมปีที่ ๔ มีค่าจำนวนบุตรเกิดรอดต่างกันมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสตรีในกลุ่มอายุน้อย (๑๕-๒๕) ยังมีความต้องการบุตรเพิ่มขึ้นอีก ดังนั้นแม้ว่าโดยทั่วไปการศึกษาสูงขึ้นจะมีบุตรน้อยลง แต่ค่าความแตกต่างระหว่าง ๒ กลุ่มการศึกษาก็มีไม่มากนัก ในกลุ่มอายุ ๑๕-๒๕ ปีดังกล่าว สำหรับสตรีในกลุ่มอายุ ๔๕ ปี และมากกว่าทั้งในหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร้พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยไม่ต่างกันมากนักอาจจะ เป็นผลจากสตรีในกลุ่มอายุดังกล่าวยังไม่รู้จักการคุมกำเนิดและใกล้หมดวัยเจริญพันธุ์ ดังนั้นการศึกษาที่สูงขึ้นจึงยังไม่มีผลต่อการกำหนดจำนวนบุตร

อนึ่ง เมื่อพิจารณา เปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์โดยพิจารณาแยกตามระดับการศึกษาของสตรีของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร้ เมื่อพิจารณาในทุกกลุ่มอายุก็พบในทำนองเดียวกัน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าวกับการศึกษาของสามี กล่าวคือโดยทั่วไปสตรีในหมู่บ้านประมงมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีในหมู่บ้านชานาชาวไร้ และเมื่อพิจารณาแยกตามกลุ่มอายุเป็น ๓ หมวดอายุดังกล่าว ผลที่ได้ปรากฏว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีในหมู่บ้านประมงมีค่าต่ำกว่าสตรีในหมู่บ้านชานาชาวไร้ ทั้ง ๆ ที่เมื่อพิจารณาในทุกกลุ่มอายุมีลักษณะตรงข้าม ซึ่งน่าจะเป็นผลทำนองเดียวกันในแง่ของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารังนี้ส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่มอายุ ๓๐-๔๔ ซึ่งจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยในกลุ่มอายุดังกล่าวมีค่าไม่ต่างกันมากนัก ผลดังกล่าวทำให้เมื่อพิจารณาแยกตามหมวดอายุของสตรีค่าที่ได้จึงมีลักษณะตรงข้ามกับการพิจารณาทุกกลุ่มอายุ

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์กับการศึกษาของภรรยา โดยดูจากระดับรายได้ของครอบครัวพบว่าในแต่ละระดับรายได้ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรและการศึกษายังคงมีความสัมพันธ์ในลักษณะเหมือน เมื่อยังไม่ได้คุมกำเนิดของครอบครัว กล่าวคือผู้ที่ไม่รู้หนังสือจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้มีความรู้สูงกว่า (ตารางที่ ๓๕ และ ๓๖)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มของผู้ไม่รู้หนังสือจำแนกตามรายได้ของหมู่บ้านประมง พบว่าความสัมพันธ์เหมือนกับเมื่อศึกษาถึงตัวแปร การศึกษาของสามีกล่าวคือผู้ที่มีรายได้สูงขึ้นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า เช่น ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ และไม่รู้หนังสือมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๕.๘๒ คน ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท, ๔๐,๐๐๑-๕๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๖.๐๘ คน และ ๖.๓๓ คน ตามลำดับในการนี้ของหมู่บ้านชานาชาวไร่ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าวพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับจำนวนบุตรไม่มีแบบแผนที่แน่นอน

สำหรับความสัมพันธ์ในกลุ่มของผู้จบ ป.๕ และสูงกว่า และผู้จบ ป.๕ และสูงกว่า จำแนกตามรายได้ทั้งของหมู่บ้านประมงและของหมู่บ้านชานาชาวไร่ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับจำนวนบุตรไม่มีแบบแผนที่แน่นอน

กล่าวโดยสรุปเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยกับการศึกษาของภรรยาโดยมีปัจจัยของรายได้เป็นตัวแปรในการพิจารณาด้วย พบว่าคล้ายกับการศึกษาของสามี โดยที่ในแต่ละกลุ่มรายได้ ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มระดับการศึกษาจำแนกตามรายได้ พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมีแบบแผนที่ไม่แน่นอน ยกเว้นสำหรับกลุ่มของผู้ไม่รู้หนังสือในหมู่บ้านประมงที่พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยจะสูงขึ้น เมื่อรายได้สูงขึ้น

อนึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ระหว่างหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร่ โดยแยกตามระดับการศึกษาของภรรยาและรายได้ของครอบครัว โดยทั่วไปพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงสูงกว่าของหมู่บ้านชานาชาวไร่ ยกเว้นกลุ่มรายได้ ๔๐,๐๐๐ ขึ้นไปในกลุ่มของผู้ที่จบ ป.๕ และสูงกว่า พบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ในลักษณะตรงกันข้าม

๒) แบบของครอบครัว ครอบครัวขยาย และครอบครัวเดี่ยวต่างก็มีผลต่อการเจริญพันธุ์ โดยทั่วไปแล้วครอบครัวขยายน่าจะมีระดับการเจริญพันธุ์สูงกว่า ทั้งนี้เพราะคู่สามีภรรยาจะให้กำเนิดบุตรได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงภาวะทางเศรษฐกิจที่จะเลี้ยงดูบุตรที่เกิดใหม่มากนัก เพราะว่าการะนี้มีได้เป็นภาระของคู่สามีภรรยาแต่ผู้เดียว แต่เป็นภาระของทั้งครอบครัว ในขณะที่ครอบครัวเดี่ยวจะต้องมีภาระในเรื่องการเลี้ยงดูและหาเงิน เพื่อให้พอสำหรับค่าเลี้ยงดูและหาเงิน เพื่อให้พอสำหรับค่าเลี้ยงดู^{๕๒} แต่การวิจัยที่ปากีสถานตะวันออก กลับแสดงให้เห็นว่าคู่สมรสของครอบครัวเดี่ยวมีจำนวนบุตรเกิดรอดมากกว่าคู่สมรสของครอบครัวขยาย^{๕๓}

การวิจัยในหลายพื้นที่ในประเทศอินเดีย พบว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยวมีบุตรมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย^{๕๔} แน็ก (NAG) ให้เหตุผลว่าเป็นเช่นนี้เพราะในครอบครัวขยายในอินเดียนั้นมีอัตราความร่วมมือเพศต่ำกว่าคู่สมรสในครอบครัวเดี่ยวโดยที่ในครอบครัวขยายนั้นมีการอาศัยอยู่อย่างแออัด ห้องนอนห้องหนึ่งอาจต้องนอนกันหลายคนทำให้การร่วมเพศกระทำได้น้อยกว่าในครอบครัวเดี่ยว รายงานการวิจัย "ชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาของชาวประมงที่จังหวัดชุมพร และสตูล" พบว่าลักษณะของครอบครัวของชุมชนประมงปากน้ำหลังสวน และตำบลตำมะลัง มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือส่วนใหญ่เป็นครอบครัวแบบครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วยพ่อ, แม่และลูกคือร้อยละ ๖๐.๙๖ เพอร์เซ็นต์ สำหรับชุมชนประมงปากน้ำหลังสวน และร้อยละ ๖๔.๑๒ สำหรับชุมชนประมงตำมะลัง สำหรับร้อยละที่เหลือมีลักษณะเป็นแบบครอบครัวขยายและพบว่าจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของชาวประมงปากน้ำหลังสวนเท่ากับ ๕.๑๓ คน ในขณะที่จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของชาวประมงชุมชนตำมะลังมี ๓.๕๕ คน^{๕๕} รายงานจากผลสำรวจภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจของกรมประมง พบว่า "ชาวบ้านหมู่ที่ ๑ หมู่บ้านประมงบริเวณทะเลสาบสงขลา ตำบลทิวหม้อ อำเภอเมือง และตำบลเกาะใหญ่ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา" ส่วนใหญ่ลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวจะมีขนาดครอบครัวอยู่ระหว่าง ๕ - ๙ คน^{๕๖}

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์ และลักษณะโครงสร้างของครอบครัวในครั้งนี้ (ตารางที่ ๒๔) เมื่อพิจารณาข้อมูลในทุกกลุ่มอายุของสตรีของหมู่บ้านประมงพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยายมีค่าต่างกันไม่มากนัก จำนวนบุตร

เกิดโรคโดยเฉลี่ยของครอบครัวเดี่ยวมีค่า ๔.๕๑ คน ในขณะที่ของครอบครัวขยายมีค่า ๔.๖๕ คน สำหรับข้อมูลของหมู่บ้านชานาชาวไร่พบว่า จำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ยของครอบครัวเดี่ยวมีค่าสูงกว่าครอบครัวขยายโดยที่จำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ยของครอบครัวมีค่า ๔.๖๕ คน ในขณะที่ครอบครัวขยายมี ๓.๕๖ คน

เมื่อพิจารณาโดยแบ่งตามหมวดอายุ พบว่าจำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ยจำแนกตามอายุ และลักษณะโครงสร้างของครอบครัวทั้งของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร่ มีค่าไม่ต่างกันมากนัก เช่น ในกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ ครอบครัวเดี่ยวของหมู่บ้านประมงมีจำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ย ๒.๑๙ คน ในขณะที่ครอบครัวขยายมี ๑.๘๙ คน และในกลุ่มอายุเดียวกัน ครอบครัวเดี่ยวของหมู่บ้านชานาชาวไร่มี ๒.๒๘ คน ในขณะที่ครอบครัวขยายมี ๒.๑๖ คน

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนบุตรเกิดโรคโดยจำแนกตามลักษณะโครงสร้างของครอบครัวระหว่างหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร่ พบว่าค่าจำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงเมื่อพิจารณาจากทุกกลุ่มอายุมีค่าสูงกว่าของหมู่บ้านชานาชาวไร่เล็กน้อย โดยที่จำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ยของครอบครัวเดี่ยวสำหรับหมู่บ้านประมงมีค่า ๔.๕๑ คน ในขณะที่ของหมู่บ้านชานาชาวไร่มีค่า ๔.๖๕ คน และสำหรับครอบครัวขยายจำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงมีค่า ๔.๖๕ คน ในขณะที่หมู่บ้านชานาชาวไร่มีค่า ๓.๕๖ คน ค่าที่ได้ต่างกันมากซึ่งอาจจะ เป็นผลมาจากในกลุ่มอายุ ๔๕ และมากกว่า ครอบครัวขยายของหมู่บ้านประมงมีค่าสูงกว่าของหมู่บ้านชานาชาวไร่มาก

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนบุตรเกิดโรค โดยจำแนกตามลักษณะโครงสร้างของครอบครัว และพิจารณาเป็นช่วงอายุ พบว่าผลที่ได้ต่างกับ เมื่อพิจารณารวมทุกกลุ่มอายุ คือพบว่าจำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงมีค่าต่ำกว่าของชานาชาวไร่ แต่ค่าความแตกต่างดังกล่าวมีค่าไม่มากนักถ้าลองหันมาพิจารณาอีกครั้งว่าทำไมในหมู่บ้านชานาชาวไร่ ในครอบครัวเดี่ยวจึงมีจำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ยมากกว่าสาเหตุประการหนึ่งอาจมาจากผลของตัวเลข ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไร่ความแตกต่างอย่างมากในจำนวนบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ย ระหว่างครอบครัว ๒ แบบ ปรากฏในกลุ่มอายุสตรี ๔๕ ปีขึ้นไป คือในครอบครัวเดี่ยวมีบุตรโดยเฉลี่ย ๗.๙ คน ใน

ครอบครัวขยายมี ๖.๔ คน จึงทำให้ในทุกกลุ่มอายุสตรีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยในครอบครัว
เพียมีมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด เพราะในกลุ่มอายุอื่น ความแตกต่างดังกล่าวมีไม่มากนัก
(ตารางที่ ๔๑) เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์กับโครงสร้างของครอบครัว
โดยดูจากระดับรายได้ของครอบครัว พบว่าในแต่ละระดับรายได้ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตร
เกิดรอดโดยเฉลี่ยกับโครงสร้างของครอบครัวสำหรับหมู่บ้านชานาชาวไรร้อยคงมีความสัมพันธ์ใน
ลักษณะเหมือนเมื่อยังไม่ได้คุมด้วยรายได้ของครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวเดี่ยวจะมีจำนวนบุตร
เกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าครอบครัวขยาย สำหรับหมู่บ้านประมงพบว่าในกลุ่มรายได้ต่ำกว่า
๑๐,๐๐๐ บาท และ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรและโครงสร้างของ
ครอบครัวยังคงอยู่ในลักษณะเหมือนเมื่อยังไม่ได้คุมด้วยรายได้ กล่าวคือ จำนวนบุตรเกิดรอดของ
ครอบครัวเดี่ยวจะต่ำกว่า ของครอบครัวขยาย ในกรณีกลุ่มรายได้ ๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ และ
๔๐,๐๐๐ ขึ้นไป พบว่าความสัมพันธ์อยู่ในลักษณะตรงข้าม และมีข้อสังเกตว่าในกลุ่มรายได้
๔๐,๐๐๐ ขึ้นไป พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดของครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายมีค่าใกล้เคียงกัน
คือของหมู่บ้านประมงมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๔๔ คน ในขณะที่หมู่บ้านชานาชาวไรรีมี
จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๔๕ คน

เมื่อเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ระหว่างหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไรโดย
พิจารณาจากกลุ่มของโครงสร้างครอบครัว และรายได้ของครอบครัว พบว่าในแต่ละลักษณะโครง-
สร้างของครอบครัวและแต่ละกลุ่มรายได้ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงสูงกว่า
หมู่บ้านชานาชาวไร

เมื่อแนวโน้มของผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏมีว่าในหมู่บ้านประมง ครอบครัวขยายมี
จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า ส่วนในหมู่บ้านชานาชาวไรครอบครัวเดี่ยวมีจำนวนบุตร
เกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า เราอาจให้คำอธิบายได้ว่า

๑) ครอบครัวขยายมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าในกรณีของอายุสตรี ๑๕ - ๒๔ ปี
คำอธิบายนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า ครอบครัวเดี่ยวเป็นวิวัฒนาการขั้นปลายของครอบครัวขยายใน
กรณีส่วนใหญ่ของชนบทไทย กล่าวคือ เมื่อคู่สมรสอยู่ร่วมกันใหม่ ๆ จะไปอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายใด-

ฝ่ายหนึ่งเป็นระยะเวลาหนึ่ง ตั้งแต่หลายเดือนไปจนถึงหลายปี แล้วจึงแยกครอบครัวออกมาเป็นครอบครัวเดี่ยวภายหลัง สมมุติฐานนี้มีหลักฐานสนับสนุนจากการศึกษาระดับหมู่บ้านในทุกภาค^{๓๗} เมื่อเป็นเช่นนี้คู่สมรสหนุ่มสาวที่อยู่ในครอบครัวขยายซึ่งส่วนใหญ่อาจจะเพิ่งแต่งงานกัน จึงอาจมีบุตรมากกว่าคู่สมรสที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยวซึ่งแต่งงานได้มานานกว่าและแยกเรือนไปแล้ว^{๓๘} ในการศึกษาหมู่บ้านชาวประมงกับหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ก็พบข้อมูลที่สนับสนุนข้อสังเกตนี้ คือ ในช่วงอายุของสตรี ๑๔ - ๒๔ ปี จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยในครอบครัวขยายน้อยกว่าในครอบครัวเดี่ยวทั้งสองกรณี (ดูตาราง ๒๔)

๒) ถ้าพิจารณาจากปัจจัยความทันสมัยของระบบ เศรษฐกิจในหมู่บ้านจะพบว่า ในหมู่บ้านที่มีความทันสมัยมากกว่า มีการค้าขาย การกระจายของประเภทอาชีพมากกว่า และมีเศรษฐกิจฟุ้งเฟื่องใกล้เคียงลักษณะเมือง ครอบครัวขยายจะมีบุตรมากกว่าครอบครัวเดี่ยวที่เป็นเช่นนี้เพราะการทำมาหากินในขณะที่เกิดเครื่องขึ้น ระบบเศรษฐกิจกลับเปิดโอกาสใหม่ ๆ ให้หาเงินได้ คู่สมรสจะหาทางฉวยโอกาสทำมาหากินเพื่อพุงฐานะที่ลำบากเพราะของแพง หรือเพื่อเพิ่มพูนรายได้ที่จะนำไปซื้อสินค้าสมัยใหม่ต่าง ๆ ทำให้การมีลูกเป็นภาระโดยเฉพาะลูกเล็กจึงอยากมีลูกน้อยลง แต่ถ้ามีคนเลี้ยงดูเช่นญาติพี่น้องพ่อแม่ในครอบครัวขยายก็ไม่จำเป็นต้องจำกัดจำนวนบุตรมากเท่าคู่สมรสที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว จึงสรุปได้ว่าลักษณะที่เปลี่ยนไปของสังคมเป็นสังคมสมัยใหม่แบบเมือง จะทำให้คู่สมรสใช้ประโยชน์จากครอบครัวขยายที่ตนเองอาศัยอยู่ในการเลี้ยงดูบุตร จึงมีบุตรได้มากกว่าในครอบครัวเดี่ยว^{๓๙} เมื่อพิจารณาข้อมูลจากหมู่บ้านประมงก็พบว่าในกรณีของหมู่บ้านในจังหวัดระยองซึ่งระบบ เศรษฐกิจเป็นแบบทันสมัยกว่าลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว ปรากฏชัดเจนกว่าในหมู่บ้านในจังหวัดเพชรบุรีและพังงา ซึ่งมีความทันสมัยของระบบเศรษฐกิจด้อยกว่าตามลำดับ (ดูตาราง ๓๐) ส่วนในหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ก็พบว่าในหมู่ที่ ๑ ตำบลท่าขนุนซึ่งมีความทันสมัยและใกล้เคียงมากกว่านั้นแบบแผนความสัมพันธ์ดังกล่าวปรากฏชัดกว่าในหมู่บ้านทุ่งนางนารอก และหมู่บ้านน้อยป่าไร่ กับบ้านประจำไม้ ซึ่งมีความทันสมัยทางเศรษฐกิจ และความเป็นเมืองน้อยกว่าหมู่ที่ ๑ ตามลำดับ (ดูตาราง ๓๑)

ปัจจัยทางประชากร

ผู้ศึกษามีความเห็นว่ ปัจจัยทางประชากรบางปัจจัยน่าจะมีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ จึงได้นำเอาอายุแรกสมรสของสตรี และการตายของทารกมาพิจารณา อายุแรกสมรสของสตรี อายุเมื่อแรกสมรสเป็นปัจจัยที่สำคัญอันหนึ่งที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ ทั้งนี้เนื่องจากช่วงของการมีบุตรของสตรีจะเริ่มตั้งแต่ ๑๕ ปี ถึง ๔๕ ปี ซึ่งตามหลักวิชาชีววิทยาสตรีที่ทำการสมรสตั้งแต่อายุน้อย นอกจากความสามารถมีบุตรจะสูงแล้วย่อมมีโอกาสที่จะอยู่ในระยะเวลาการสมรสนานกว่าและย่อมจะให้กำเนิดบุตรได้มากกว่าสตรีที่สมรสเมื่ออายุมาก ความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในเขตชนบทนั้น จากการศึกษาวิจัยโครงการต่อเนื่อง ระยะยาว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาฯ พบว่าในบรรดาสตรีที่ทำการสมรสแล้วทุกหมวดอายุมีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญระหว่างจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยกับอายุ เมื่อทำการสมรสครั้งแรก^{๕๐} เช่นสตรีในวัยเจริญพันธุ์อายุ ๓๐ - ๔๔ ปี ในชนบทและในเมืองถ้าทำการสมรสก่อนอายุ ๑๕ ปี จะมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยประมาณ ๖.๔๔ คน และ ๕.๖๔ คน แต่เมื่อสตรีเหล่านี้ทำการสมรสเมื่ออายุ ๒๕ - ๒๙ ปี จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยจะมีเพียง ๑.๔๔ คน และ ๑.๘๓ คน ตามลำดับ^{๕๑}

สำหรับการศึกษาดังนี้พบว่าผลที่ได้ให้ผลทำนองเดียวกับการวิจัยอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว (จากตารางที่ ๓๒) เมื่อพิจารณาทุกกลุ่มอายุพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีในทุกกลุ่มอายุลดลงเมื่ออายุแรกสมรสของสตรีเหล่านั้นสูงขึ้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกันทั้งข้อมูลของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร

เมื่อควบคุมด้วยอายุของสตรีปัจจุบันโดยแบ่งเป็น ๓ หมวดอายุ พบว่าได้ผลเช่นเดียวกันทั้งนี้โดยที่แบบแผนค่อนข้างจะชัดเจนใน ๒ กลุ่มแรก และเมื่อพิจารณาถึงกลุ่มอายุหลัง คือสตรีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป พบว่ามีความแปรผันอยู่บ้าง แต่ก็มีแนวโน้มเป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกัน ทั้งนี้โดยที่เมื่อพิจารณาข้อมูลของหมู่บ้านประมง พบว่าสตรีที่สมรสเมื่ออายุ ๑๕ ปี, ๑๕ - ๒๐ ปี หรือ ๒๑ - ๒๔ ปี มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ๖.๘, ๖.๙ และ ๗ คน ตามลำดับ แต่สำหรับสตรีที่สมรสเมื่ออายุ ๒๕ ปีและมากกว่าจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยลดลงเหลือ

๕.๕ คน และเมื่อพิจารณาข้อมูลของหมู่บ้านชานาชาวไร ในกลุ่มอายุดังกล่าวก็พบว่าให้ผลในลักษณะเดียวกันคือ มีความแปรผันอยู่บ้าง โดยพบว่าสตรีที่สมรสเมื่ออายุ ๑๕ - ๒๐ ปี หรือ ๒๑ - ๒๕ ปี มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกันคือ ๕.๗๕ และ ๖.๐๐ คนตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยจำแนกตามอายุแรกสมรสของสตรีในหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาจากอายุของสตรีทุกกลุ่มอายุ หรือพิจารณาแยกเป็น ๓ หมวดอายุดังกล่าวพบว่า โดยทั่วไปแล้วจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของในหมู่บ้านประมงจะสูงกว่าของในหมู่บ้านชานาชาวไร

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์กับอายุแรกสมรสโดยดูจากระดับรายได้ของครอบครัวพบว่า ในแต่ละระดับรายได้โดยทั่วไปความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยยังคงมีความสัมพันธ์กันในลักษณะ เดิม เมื่อยังไม่ได้มีปัจจัยรายได้ของครอบครัว เข้ามาในการพิจารณา กล่าวคือผู้ที่มียุอายุแรกสมรสต่ำจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มียุอายุแรกสมรสสูง จะมีข้อยกเว้นอยู่เฉพาะในกลุ่มรายได้ ๒๐,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ ของหมู่บ้านชานาชาวไรซึ่งค่าของจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยไม่ต่างกันมากนักในแต่ละกลุ่มของอายุแรกสมรส (ตารางที่ ๓๔)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มของผู้ที่มีอายุแรกสมรสต่ำกว่า ๑๕ แต่ละระดับรายได้ต่างกันทั้งของหมู่บ้านประมงและของหมู่บ้านชานาชาวไร พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมีแนวโน้มจะลดลงเมื่อรายได้ของครอบครัวสูงขึ้น ตัวอย่าง เช่น สำหรับหมู่บ้านประมงผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนบุตร ๕.๑๓ คน ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท, ๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ และ ๔๐,๐๐๐ ขึ้นไป มีจำนวนบุตร ๔.๖๑ คน, ๔.๗๐ คน และ ๔.๓๑ คน ตามลำดับ สำหรับหมู่บ้านชานาชาวไรพบว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนบุตร ๖.๐๐ คน ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐, ๒๕,๐๐๐ - ๔๐,๐๐๐ และ ๔๐,๐๐๐ ขึ้นไป มีจำนวนบุตร ๓.๖๓ คน, ๔.๗๐, ๔.๐๘ คน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าวสำหรับกลุ่มของผู้ที่มีอายุแรกสมรส ๑๕ - ๒๐, ๒๑ - ๒๔ และ ๒๕ และมากกว่า พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับจำนวนบุตรไม่มีแบบแผนที่แน่นอน

จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยกับอายุแรกสมรส โดยมีปัจจัยของรายได้มาเป็นตัวพิจารณาด้วย พบว่าโดยทั่วไปในแต่ละกลุ่มรายได้ ผู้ที่มีอายุแรกสมรสต่ำจะมีบุตรมากกว่าผู้ที่มีอายุแรกสมรสสูงกว่า แต่ในกลุ่มอายุแรกสมรสเดียวกันที่มีรายได้ต่างกัน พบว่าจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยมีแบบแผนที่ไม่แน่นอน

อนึ่ง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ระหว่างหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชาวนา-ชาวไร่โดยแยกตามอายุแรกสมรสและรายได้ของครอบครัว โดยทั่วไปพบว่าจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงสูงกว่าของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ ยกเว้นในกลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ ในกลุ่มอายุแรกสมรสต่ำกว่า ๑๘ และในกลุ่มอายุแรกสมรส ๒๕ และมากกว่า พบว่าจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงต่ำกว่าของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่

การตายของทารก Samuel H. Preston กล่าวไว้ว่า ประสพการณ์เกี่ยวกับเรื่องการตายของทารกจะมีอิทธิพลต่อความต้องการของมารดาโดยมารดาจะต้องการมีบุตรเพิ่มขึ้นเพื่อทดแทน สาเหตุของการกล่าวกันว่าบุตรจะตายก็มีผลต่อความต้องการดังกล่าว แม้แต่ประสพการณ์การตายของทารกของเพื่อนบ้านก็พอมีส่วนในด้านนี้ด้วย และเมื่อมารดาคิดว่าระดับการตายของทารกสูงเท่าไรเขาก็จะมีจำนวนบุตรเกิดมากขึ้นเพื่อ เป็นสิ่งชดเชย^{๕๒} การศึกษาของโนเคลและวิกิชรี ประจวบเหมาะจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว พบว่าการตายของทารกมีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์โดยพบว่าภาวะเจริญพันธุ์จะสูงในหมู่สตรีที่มีการตายของทารกสูง นอกจากนี้การศึกษายังสรุปได้ว่า นอกจากการตายของทารกมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์แล้ว ยังพบว่าภาวะเจริญพันธุ์ที่สูงมีผลทำให้การตายของทารกสูงขึ้นด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เด็กในครอบครัวขนาดใหญ่จะได้รับการดูแลน้อยกว่าในครอบครัวขนาดเล็ก เป็นผลทำให้ภาวะการตายสำหรับเด็กในครอบครัวใหญ่สูงกว่าเด็กในครอบครัวเล็ก^{๕๓}

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การตายของทารกมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ในลักษณะเช่นเดียวกับการศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้นไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาจากทุกกลุ่มอายุหรือพิจารณาแยกตามหมวดอายุจากตารางที่ ๓๓ เมื่อพิจารณาทุกกลุ่มอายุทั้งในหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ พบว่าการตายของทารกยังสูงจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยจะสูงตามไปด้วย ตัวอย่าง เช่น

กรณีของหมู่บ้านประมงสตรีที่มีทารกตาย ๓ - ๔ คน และ ๑ - ๒ คน จะมีจำนวนบุตรเกิดรอด โดยเฉลี่ย ๔.๔๐ คน และ ๖.๖๔ คนตามลำดับ แต่สตรีที่ทารกไม่มีการเสียชีวิตเลยมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๔๘ คน สำหรับข้อมูลของหมู่บ้านชานาชาวไร สตรีที่มีทารกตาย ๓ - ๔ คน และ ๑ - ๒ คน จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๓๗ คน และ ๔.๗๒ คนตามลำดับ แต่สตรีที่ทารกไม่มีการเสียชีวิตเลยมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๗.๖๐ คน มีข้อมูลจากการศึกษาระดับจุลภาคหลายแห่งแสดงให้เห็นเช่นเดียวกันว่า การมีทารกตายเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คู่สมรสต้องการมีบุตรจำนวนมากไว้เพื่อบุตรตาย^{๔๔}

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยจำแนกตามการตายของทารกในทั้งหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยในหมู่บ้านประมงมีค่าสูงกว่าในหมู่บ้านชานาชาวไร แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละหมวดอายุพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของทั้งสองหมู่บ้านมีค่าไม่ต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตามมีแนวโน้มว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงจะต่ำกว่าของหมู่บ้านชานาชาวไร ซึ่งตรงข้ามกับเมื่อพิจารณาจากทุกกลุ่มอายุของสตรี ผลดังกล่าวอาจจะเป็นเพราะข้อมูลในการพิจารณาครั้งนี้ของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร ส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๙, ๓๐ - ๔๔ และเป็นกลุ่มสตรีที่ไม่มีทารกเสียชีวิต ซึ่งค่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของกลุ่มทั้ง ๒ ดังกล่าวมีค่าไม่ต่างกันมากนัก

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์กับการตายของทารกโดยดูจากระดับรายได้ของครอบครัว พบว่าในแต่ละระดับรายได้ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรและการตายของทารก ยังคงมีความสัมพันธ์ในลักษณะเหมือนเมื่อยังไม่ได้คุมกำเนิดของครอบครัว กล่าวคือการตายของทารกต่ำจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าครอบครัวที่มีการตายของทารกสูง ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นจริงทั้งของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร (ตารางที่ ๔๐)

สำหรับการพิจารณาในแต่ละกลุ่มของการตายของทารกเดียวกัน จำแนกตามรายได้ทั้งหมู่บ้านและหมู่บ้านชานาชาวไร พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับจำนวนบุตรในแต่ละกลุ่มการตายของทารกไม่มีแบบแผนที่แน่นอน

เมื่อเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ระหว่างหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร โดยแยกตามกลุ่มการตายของทารก และรายได้ของครอบครัวพบว่าในแต่ละกลุ่มรายได้และกลุ่มการตายของทารก จำนวนบุตรเกิดรอดของหมู่บ้านประมงสูงกว่าหมู่บ้านชานาชาวไร

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย

ในการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีทั้งของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาการศึกษาของสามีปรากฏว่า สตรีที่สามีมีระดับการศึกษาต่ำกว่าจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่สามีมีระดับการศึกษาสูง เมื่อพิจารณาโดยแบ่งเป็น ๓ หมวดอายุดังกล่าวก็ให้ผลในลักษณะเดียวกัน โดยที่แบบแผนของหมู่บ้านประมงค่อนข้างจะชัดเจนใน ๒ กลุ่มอายุแรก แต่สำหรับกลุ่มอายุ ๔๕ และมากกว่าแบบแผนไม่ชัดเจนนัก สำหรับหมู่บ้านชานาชาวไรแบบแผนค่อนข้างจะชัดเจนในกลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๔ และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจำนวนบุตรเกิดรอดของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไรจากตัวเลขพบว่าในทุกกลุ่มอายุของสตรีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงมีค่าสูงกว่าของหมู่บ้านชานาชาวไร แต่เมื่อพิจารณาแยกเป็นหมวดอายุพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยโดยทั่วไปของหมู่บ้านประมงมีค่าต่ำกว่าหมู่บ้านชานาชาวไร ผลดังกล่าวอาจเป็นเพราะข้อมูลในการพิจารณาคั้งนี้ของหมู่บ้านประมงและของหมู่บ้านชานาชาวไรส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่มอายุของสตรี ๓๐ - ๔๔ และในกลุ่มอายุดังกล่าว จำนวนบุตรเกิดรอดของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีค่าใกล้เคียงกัน

เมื่อพิจารณาการศึกษาของภรรยาปรากฏว่า สตรีที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่สามีมีระดับการศึกษาสูง เมื่อพิจารณาโดยแบ่งเป็น ๓ หมวดอายุดังกล่าวให้ผลในทำนองเดียวกัน โดยที่แบบแผนค่อนข้างจะชัดเจนใน ๒ กลุ่มอายุแรก แต่สำหรับกลุ่มอายุ ๔๕ และมากกว่าแบบแผนไม่ชัดเจนในกลุ่มของหมู่บ้านประมง และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจำนวนบุตรเกิดรอดของหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร จากตัวเลขพบว่าเมื่อพิจารณาจากทุกกลุ่มสตรี จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงมีค่าสูงกว่าของหมู่บ้านชานาชาวไร แต่เมื่อพิจารณาแยกเป็นหมวดอายุพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยโดยทั่วไปของหมู่บ้านประมงมีค่าต่ำกว่าหมู่บ้านชานาชาวไร ผลดังกล่าวอาจเป็นเพราะข้อมูลในการ

พิจารณาครั้งนี้ของหมู่บ้านประมง และของหมู่บ้านชานาชาวไรส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่มอายุของสตรี ๓๐ - ๔๔ และในกลุ่มอายุดังกล่าวจำนวนบุตรเกิดรอดของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีค่าใกล้เคียงกัน

สำหรับการพิจารณาถ้าอายุแรกสมรสของสตรีกับภาวะเจริญพันธุ์ พบว่าอายุแรกสมรส เป็นปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยที่สตรีที่มีอายุแรกสมรสต่ำจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย สูงกว่าสตรีที่มีอายุแรกสมรสสูง โดยที่แบบแผนดังกล่าวจะชัดเจนใน ๒ กลุ่มอายุแรก แต่สำหรับ กลุ่มอายุ ๔๕ และมากกว่า พบว่าแบบแผนไม่ชัดเจน ซึ่งอาจจะเป็นผลจากสตรีในกลุ่มดังกล่าว เป็น กลุ่มสตรีสูงอายุ การตอบในเรื่องต่าง ๆ อาจจะไม่คลาดเคลื่อนไปบ้าง เมื่อพิจารณาจำนวนบุตร เกิดรอดเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไรโดยแบ่งกลุ่มจากอายุแรกสมรส ดังกล่าว พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงมีค่าสูงกว่าของหมู่บ้านชานาชาวไร

ในการตีความสัมพันธ์ของภาวะเจริญพันธุ์และการตายของทารก พบว่าสตรีที่ไม่มีทารกเสียชีวิตเลยจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรีที่มีทารกเสียชีวิต ๑ - ๒, ๓ - ๔ คน ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังคงเป็นอยู่แม้ว่าเราจะพิจารณาแบ่งเป็น ๓ หมวดอายุดังกล่าว เมื่อพิจารณา เปรียบเทียบจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยระหว่างหมู่บ้านประมงและหมู่บ้านชานาชาวไร พบว่า เมื่อพิจารณาจากทุกกลุ่มอายุ พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านประมงมีค่าสูงกว่าของ หมู่บ้านชานาชาวไร แต่เมื่อพิจารณาแยกเป็นหมวดอายุพบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่มีแบบแผนที่ แน่นนอน

เมื่อพิจารณาลักษณะโครงสร้างของครอบครัวกับภาวะเจริญพันธุ์พบว่า สำหรับทุกกลุ่ม อายุของสตรีของหมู่บ้านประมง ครอบครัวเดียวมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าครอบครัวขยาย เล็กน้อย ในกรณีของหมู่บ้านชานาชาวไรพบว่าครอบครัวเดียวมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูง กว่าครอบครัวขยาย เมื่อพิจารณาแยกเป็นหมวดอายุพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของ ครอบครัวกับภาวะเจริญพันธุ์ไม่มีแบบแผนที่แน่นอน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังที่กล่าวมาแล้วกับภาวะเจริญพันธุ์ โดยคุมด้วย ตัวแปรรายได้ของครอบครัวพบว่า โดยทั่วไปแล้วความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ อาทิการศึกษา ของสามี การศึกษาของภรรยา การตายของทารก ฯลฯ ยังคงมีแบบแผนของความสัมพันธ์อยู่ใน

ลักษณะ เดิมก่อนที่จะคุมด้วยปัจจัยของรายได้ และ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรในแต่ละกลุ่มของการศึกษา หรือกลุ่มของอายุแรกสมรส การตายของทารก ฯลฯ โดยจำแนกตามรายได้ โดยทั่วไปพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมีค่าไม่แตกต่างกันตามแต่ละกลุ่มรายได้ เมื่อพิจารณา (จากตารางที่ ๓๔) ถึงความสัมพันธ์ของรายได้ของครอบครัวกับภาวะเจริญพันธุ์ เมื่อพิจารณาในทุกกลุ่มอายุของสตรี สำหรับหมู่บ้านประมงพบว่าผู้ที่มีรายได้สูงจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ แต่ตัวเลขแสดงค่าความแตกต่างดังกล่าวก็ไม่ต่างกันมากนัก มีข้อสังเกตว่าแบบแผนที่ได้จะเห็นชัดเมื่อพิจารณาคู่สมรสที่มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อปี และคู่สมรสที่มีรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาท และมากกว่าต่อปี ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะที่ว่าคู่สมรสที่มีรายได้ต่ำจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าคู่สมรสที่รายได้สูงกว่าไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาทุกกลุ่มอายุหรือพิจารณาแยกตามหมวดอายุ กรณีของหมู่บ้านชาวนาชาวไร พบว่าเมื่อพิจารณาทุกกลุ่มอายุพบว่าแบบแผนจำนวนบุตรไม่แน่นอน และในกลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อปี และรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาทและมากกว่ามีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกัน กล่าวคือมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๗๖ และ ๓.๘๔ คนตามลำดับ เมื่อพิจารณาแบ่งเป็น ๓ หมวดอายุ พบว่าแบบแผนจำนวนบุตรมีค่าไม่แน่นอน เมื่อพิจารณารายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท และรายได้สูงกว่า ๔๐,๐๐๑ บาทต่อปี พบว่าในกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ จำนวนบุตรสำหรับผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนบุตรเกิดรอดต่ำกว่าผู้มีรายได้สูงกว่า ๔๐,๐๐๑ บาท แต่ในกลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๔ และ ๔๕ ขึ้นไป พบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ในลักษณะตรงข้าม คือพบว่าผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนบุตรสูงกว่าผู้มีรายได้สูงกว่า ๔๐,๐๐๑ บาท

จากกรณีดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่าความแตกต่างของภาวะเจริญพันธุ์น่าจะมีผลจากปัจจัยทางสังคมและทางประชากร เช่น การศึกษา อายุแรกสมรส การตายของทารก โครงสร้างของครอบครัว มากกว่าที่จะมีผลมาจากปัจจัยรายได้ของครอบครัว

สรุป

จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อสรุปที่พอจะแยกกล่าวได้เป็น ๒ ประเด็น คือ

๑) ผลของการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า บริการคุมกำเนิดมิได้เป็นปัจจัยหลักในการลดอัตราเพิ่มของประชากร เพราะพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมิได้ขึ้นอยู่กับการใช้หรือไม่ใช้การคุมกำเนิดเลยทีเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้สมรส กล่าวคือความต้องการจำนวนบุตรมาก่อนความต้องการในการใช้การคุมกำเนิดหรืออีกนัยหนึ่ง ผู้สมรสหนึ่งเมื่อพอใจในจำนวนบุตรที่มีอยู่แล้วก็หาวิธีคุมกำเนิด ซึ่งถ้าไม่ทราบวิธีที่มีประสิทธิภาพก็อาจต้องมิบุตรต่อไป แต่ถ้าทราบและใช้วิธีที่มีประสิทธิภาพก็จะมีบุตรในจำนวนที่ต้องการได้

๒) เมื่อสรุปเช่นนี้ ก็มีคำถามต่อไปว่า อะไรเป็นปัจจัยที่มีส่วนกำหนดความต้องการของผู้สมรสนั้น ๆ ว่าต้องการหรือควรมีบุตรสักกี่คน จากผลการวิจัยในอดีตจะพบว่าผู้สมรสที่ให้ความสำคัญต่อการมีบุตรมากหรือน้อยนั้นให้เหตุผลทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย^{๕๕} ถ้าจะลองมาวิเคราะห์ว่าปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ได้สำรวจมาว่า มีความสัมพันธ์หรือไม่อย่างไรกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยในหมู่บ้านประมงกับหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ เมื่อพิจารณารูปแบบของความสัมพันธ์ที่ปรากฏประกอบกับผลจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีทำไว้แล้ว และให้เหตุผลต่อความสัมพันธ์ที่ปรากฏชัดเจนเป็นแบบแผนหรือไม่ชัดเจนเท่าที่จะสามารถทำได้ ท้ายที่สุดก็สามารถสรุปออกมาได้ว่าปรากฏแนวโน้มที่ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อการตัดสินใจเลือกจำนวนบุตรของผู้สมรสอย่างมาก กล่าวคือ ด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจพบแนวโน้มว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า และใช้แรงงานมากกว่าในการประกอบอาชีพหลัก มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า และทำงานที่ใช้แรงงานน้อยกว่า ในรายละเอียดการเบี่ยงเบนของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่พบว่าผู้ที่มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า คือ ผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมมีรายได้น้อยกว่าผู้มีรายจ่ายมากกว่า ผู้เคยกู้ยืมเพื่อใช้เป็นทุนประกอบอาชีพ ผู้มีรถบรรทุกเล็ก (เฉพาะในหมู่บ้านชาวนาชาวไร่) และเครื่องปั่นไฟ แต่ผู้ไม่มีรถจักรยานยนต์ และโทรทัศน์ ในกรณีของหมู่บ้านประมงก็เช่นกันทุกประการ เว้นแต่พบว่าผู้ที่มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่า คือ ผู้มีอาชีพประมง และผู้ไม่มีรถบรรทุกเล็ก

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ และภาวะเจริญพันธุ์โดยมีรายได้
มาเป็นปัจจัยคุม พบแนวโน้มที่ทำให้คงสรุปได้เช่นเดิมว่า ผู้มีอาชีพหลักทำกิจกรรมและประมงซึ่งมี
ฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่า

ส่วนปัจจัยสังคมที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี ทั้งของหมู่บ้านชวานาชาวไรและหมู่บ้าน
ประมง พบว่าการศึกษาของสามี และของภรรยา มีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ กล่าวคือคู่สมรส
ที่ไม่รู้หนังสือจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าคู่สมรสที่มีการศึกษาระดับประถมและสูงกว่า
สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างแบบของครอบครัวกับภาวะเจริญพันธุ์พบว่าในกรณีของหมู่บ้านประมง
ครอบครัวขยายมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่า แต่กรณีหมู่บ้านชวานาชาวไร ครอบครัวเดี่ยวมี
จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่า เมื่อพิจารณาแยกตามหมวดอายุของสตรี ก็พบว่าความแตกต่างใน
เรื่องดังกล่าวยังคงมีอยู่ แต่แบบแผนไม่แน่ชัด ในส่วนของอายุแรกสมรส พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอด
โดยเฉลี่ยจะลดลงตามการเพิ่มขึ้นของอายุแรกสมรส การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการตาย
ของทารกกับภาวะเจริญพันธุ์พบว่า การลดอัตราการตายของทารกมีผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ลดลง

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าวมาแล้วกับภาวะเจริญพันธุ์โดยคุมด้วยตัวแปร
รายได้ของครอบครัว พบว่าโดยทั่วไปแล้วความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ยังคงมีแบบแผนของ
ความสัมพันธ์อยู่ในลักษณะเดิมก่อนที่จะคุมด้วยปัจจัยรายได้ และเมื่อพิจารณาจำนวนบุตรในแต่ละกลุ่ม
ของการศึกษา กลุ่มของอายุแรกสมรส การตายของทารก ฯลฯ โดยจำแนกตามรายได้ โดย
ทั่วไปพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมีค่าแตกต่างกันอย่างไม่เป็นแบบแผนแน่ชัดในแต่ละกลุ่ม
รายได้

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยจากโครงการต่อเนื่องระยะยาวในเขตชนบทปี ๒๕๑๒
พบว่า แนวโน้มของผลการวิเคราะห์และข้อสรุปปรากฏในแนวทางเดียวกัน คือ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ-
กิจและการศึกษาค่อนข้างมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ และการศึกษาสูง
กว่า แม้ว่าในเรื่องของอาชีพในโครงการต่อเนื่องระยะยาว พบว่าผู้มีอาชีพทำไร่ทำนามีจำนวนบุตร
เกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าผู้มีอาชีพอื่น ๆ ซึ่งตรงกันข้ามกับที่เราพบในการศึกษาครั้งนี้

ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

ข้อเสนอแนะทางนโยบายอันเป็นผลจากการศึกษาครั้งนี้ คือควรที่จะเร่งรัดการยกระดับ การครองชีพและลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมในหมู่ประชากร ควบคู่ไปกับการกระจายความรู้ และบริการวางแผนครอบครัว เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการลดอัตราเพิ่มของประชากรควบคู่ไปกับการ กินคือผู้ดีและมีคุณภาพขึ้นของประชากร หรือถ้าทรัพยากรและกำลังคนในการพัฒนามีจำกัด นโยบาย หลักก็ควรจะเป็นการยกระดับการครองชีพและลดช่องว่างทางรายได้กับทางสังคม เช่น การศึกษา ระหว่างชั้น ส่วนนโยบายรองคือการกระจายความรู้และบริการวางแผนครอบครัว พื้นฐานของข้อ เสนอแนะทางนโยบายดังกล่าวอยู่บนแนวโน้มของการค้นพบในข้อมูลที่ได้ศึกษา และยังได้รับการสนับสนุนจากผลงานศึกษาและข้อเสนอแนะของนักวิชาการหลายท่าน เช่น วีระ โอสถานนท์ แสดงความ เห็นว่า "การพัฒนานับได้ว่าเป็นเครื่องมือในการคุมกำเนิดได้ดีที่สุด"^{๕๖} James Kocher กล่าวว่า "แม้มีการศึกษาพบว่า การเพิ่มของประชากรในอัตราสูงอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพรายได้ ต่ำและความยากจนเลวร้ายขึ้น แต่ถ้าพิจารณาให้ถี่จะพบว่าโครงสร้างทางสังคม การเมือง และ เศรษฐกิจ ชัดขวางคนยากจนไม่ให้ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของพวกเขาให้ดีขึ้น ซึ่งถ้าการปรับ ปรุงสภาพความเป็นอยู่นี้เป็นไปได้แล้ว การกินคือผู้ดีนี้จะจูงใจให้พวกเขามีความต้องการที่จะมี ครอบครัวขนาดเล็กลงเอง"^{๕๗} และ Kocher ก็เน้นถึงความสำคัญของการกระจายรายได้ที่ เป็นธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชากรยากจนให้ดีขึ้น

T. Paul Schultz ตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อศึกษาประเทศด้อยพัฒนา พบว่าอัตราเกิดที่ ต่ำลงมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของการศึกษาของสตรี การทำงานของสตรี การลดการตาย ของทารก และแนวโน้มของการส่งบุตรเข้าโรงเรียนแทนที่จะให้ทำงาน^{๕๘}

William Rich เสนอแนะว่า รัฐบาลควรถือเอาบริการวางแผนครอบครัวเป็นบริการ ทางสังคมอันหนึ่ง มิใช่เป็นเพียงทางเดียวที่สำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่การจำกัดการเกิดของทารก ส่วน นโยบายหลักที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการลดอัตราเพิ่มของประชากรในระยะยาว คือการกระจาย รายได้ การกระจายบริการการศึกษาและสาธารณสุข และการกระจายปัจจัยในการผลิตให้ถึงมือ คนจนให้ได้ผลจริงจังและรวดเร็วต่างหาก^{๕๙}

S.M. Keeny สนับสนุนความคิดในแนวนี้ และแสดงข้อมูลให้เห็นว่าในเกาหลี รายจ่ายต่อหัวที่รัฐบาลต้องใช้ในการวางแผนครอบครัวเป็นประมาณ ๗ เซนต์ ส่วนในไต้หวันเป็น ๕ เซนต์ ขณะที่ในประเทศที่มีอัตราผู้ไม่รู้หนังสือสูงกว่า (และการกระจายรายได้ไปยังคนจนต่ำกว่าผู้เขียน) เช่น อินเดีย และปากีสถาน ค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็น ๘ และ ๑๒ เซนต์ ตามลำดับ ๖๐

กนกศักดิ์ แก้วเทพ อาศัยผลงานของ A. Fucarracio เรื่อง "Birth Control and the Argument of Saving and Investment" เสนอแนะว่า การคุมกำเนิดใช้วิธีทางดีที่สุดในการลดอัตราเพิ่มประชากร ถึงแม้จะทำให้จริงแต่ในเมื่อคนส่วนใหญ่ในชนบทยังจนอยู่ การลดอัตราเพิ่มของประชากรจะมีประโยชน์อันใด นโยบายวางแผนครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่มุ่งไปที่คนยากจนนั้น หาได้ก่อให้เกิดการออมทรัพย์หรือการลงทุนเพิ่มขึ้นไม่ เพราะรายได้ของคนส่วนใหญ่ก็ยังตกอยู่ในมือคนกลุ่มน้อย ในขณะที่ประชากรกว่าครึ่ง นอกจากจะไม่สามารถออมทรัพย์ได้แล้วยังมีรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่จำเป็นต่อการครองชีพอีกด้วย ๖๑

เมื่อมีความเห็นว่านโยบายควรจะเป็นเช่นนี้ ในส่วนต่อไปก็จะมาพิจารณาแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ว่ามีแนวโน้มตรงกับข้อเสนอแนะทางนโยบายดังกล่าวนี้หรือไม่ อย่างไร และถ้าไม่ตรงกันแล้วก็จะได้เสนอโดยสังเขปว่า ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับต่อ ๆ ไป นโยบายด้านการยกระดับการครองชีพ ลดช่องว่างรายได้ เพิ่มคุณภาพประชากร และการลดอัตราเพิ่มของประชากร ควรจะปรากฏมาในรูปไหนจึงจะบรรลุถึงเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศ

ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔ นั้นพบว่ามีส่วนที่กล่าวถึงปัญหาการครองชีพ และความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ซึ่งมีมากขึ้น และปัญหาจำนวนประชากรตลอดจนอัตราเพิ่มของประชากร (หน้า ๓๐ - ๓๓) ในส่วนของวัตถุประสงค์หลักของแผนนี้ ข้อ ๑.๒ ว่ามีวัตถุประสงค์ในการลดช่องว่าง ในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านประชาชนให้ลดน้อยลง ส่วน ๑.๓ ว่ามีวัตถุประสงค์ในการลดอัตราเพิ่มและปรับปรุงคุณภาพของประชากร (หน้า ๓๖) แต่ในส่วนของเป้าหมายส่วนรวมของแผน ปรากฏว่ามีเป้าหมายด้านการผลิต การค้าระหว่างประเทศ การลงทุน การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การคลัง

ประชากรและการมีงานทำ (หน้า ๓๗ - ๔๖) ในขณะที่ไม่ปรากฏว่าการยกระดับการครองชีพและการกระจายรายได้เป็นเป้าหมายหลักอันหนึ่งในจำนวนนี้ เมื่อมาพิจารณาถึงแนวทางกาพัฒนาหลักของแผน ก็ปรากฏว่า มีข้อ ๓.๖ สนับสนุนและเร่งรัดแผนงานในการลดอัตราเพิ่มประชากรจากร้อยละ ๒.๕ ในสิ้นปีของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๓ (๒๕๑๔) ให้เหลือร้อยละ ๒.๑ ในปลายปีของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๔ (๒๕๑๕) แต่ไม่ปรากฏแนวทางที่สนับสนุนและเร่งรัดแผนงานในการยกระดับความเป็นอยู่ และลดช่องว่างระหว่างฐานะ แม้จะมีการกล่าวถึงบ้างก็เป็นส่วนย่อยซึ่งไม่ได้เป็นการกำหนดแนวทางแก้ปัญหาไว้เต็มที่เหมือนใน เรื่องการลดอัตราเพิ่มของประชากร เช่น ๓.๑ เร่งขยายการผลิตสาขาเกษตรให้โตโดยเฉลี่ยถึงร้อยละ ๕.๐ ต่อปีเป็นอย่างต่ำ เพื่อยกระดับรายได้และขยายฐานเศรษฐกิจเพื่อใช้แรงงานในชนบทให้มั่นคงยิ่งขึ้น, ๓.๔ เร่งขยายและกระจายบริการเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานปรับนโยบายราคาบริการสาธารณสุขโลก และสาธารณสุขการหลายด้าน ให้เอื้ออำนวยต่อการกระจายรายได้ และ ๓.๗ วางแนวการขยายและการกระจายบริการสังคมให้ไปถึงมือประชาชนในชนบทอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การกระจายบริการสังคมสอดคล้องและสนับสนุนนโยบายการกระจายรายได้ และการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท (หน้า ๔๗ - ๕๐) อันจะเห็นได้ว่าแนวทางพัฒนาในข้อ ๓.๑, ๓.๕ และ ๓.๗ เพียงแต่กล่าวถึงการกระจายรายได้และยกระดับรายได้ แต่ดูเหมือนจะเป็นเพียงแนวทางทั่วไป ในการขยายผลผลิตทางการเกษตรและกระจายบริการ ซึ่งมีได้รับรองว่าจะเป็นการยกระดับรายได้คนจนและขจัดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้เลยและไม่มีการกล่าวเน้นถึงการเชื่อมโยงหรือประสานกันระหว่างแนวทางด้าน การลดอัตราเพิ่มประชากรโดยการวางแผนครอบครัวกับแนวทางด้าน การกระจายรายได้ลดความยากจน

เมื่อมาพิจารณาถึงมาตรการ ก็พบเช่นเดียวกันอีก คือมาตรการแก้ไขปัญหายูมีรายได้น้อยในชนบท เพื่อให้มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ก็กล่าวถึงแต่เพียงว่าให้ทำแผนรวมทั้งระยะสั้นและระยะยาวเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดิน หนี้สิน และปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับทางกฎหมาย, ให้กฎหมายแรงงานครอบคลุมถึงแรงงานรับจ้างในภาคเกษตรกรรมด้วย และให้เพิ่มบริการทางสังคมแก่ชาวชนบทที่ยากจน (หน้า ๑๐๔) ซึ่งการที่กล่าวกว้างครอบคลุมทั่วไปเช่นนี้ ทำให้มาตรการดังกล่าวจะถูกตีความให้เกี่ยวข้องกับ การกระจายรายได้ก็ได้ ไม่เกี่ยวข้องก็ได้ โดยเฉพาะเมื่อไม่ได้ระบุ

หรือยกตัวอย่างมาตรการในการกระจายรายได้ที่แน่นอนไว้ด้วย หากเมื่อพิจารณาเป้าหมาย นโยบาย และมาตรการด้านประชากร ก็จะพบว่าถูกเขียนไว้แน่นอน ชัดเจน เป็นแบบแผนว่าที่ทำ มาแล้ว และที่กล่าวถึงจะทำเป็นอย่างไรได้ผลแค่ไหนและจะให้ได้ผลเพียงใด เช่น การแสดงให้เห็น ถึงการลดอัตราเพิ่ม การเพิ่มของประชากร และตัวเลขกำลังแรงงาน ที่ผ่านมาและที่ตั้ง เป็นเป้าหมาย (หน้า ๑๑๑ - ๑๓๕) ซึ่งอันนี้จะอ้างไม่ได้ว่า กรณีความยากจนและการกระจายรายได้ นั้น แสดง ออกมาเป็นตัวเลขความสำเร็จ และตัวเลขเป้าหมาย อีกประการหนึ่ง พบว่าในส่วนของปัญหาและ อุปสรรคต่อการลดอัตราเพิ่มประชากร ดูเหมือนว่าเนื่องจากยึดถือเอาการวางแผนครอบครัว เป็นวิธี เดียวที่จะนำอัตราเพิ่มของประชากรให้ลดต่ำลง ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวจึงพูดถึงแต่การขาด แคลนเงิน ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ และการให้บริการวางแผนครอบครัวไม่ทั่วถึง (หน้า ๑๑๓) และ มิได้กล่าวด้วยว่าอุปสรรคใหญ่กว่านั้นมาจากการไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรในการลดความ ยากจน และช่องว่างระหว่างฐานะของประชากร

โดยสรุป พบว่าในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๔ ไม่ได้มีการผสมผสานกันระหว่าง การยกระดับการครองชีพ และการกระจายรายได้กับการวางแผนครอบครัว เพื่อให้ประชากรกินดี อยู่ดีและลดอัตราเพิ่มของประชากร และกำหนดแนวทางและมาตรการ เป็นแบบแผน แน่นนอนชัดเจน และละเอียดพอสมควร ส่วนการยกระดับการครองชีพ และการกระจายรายได้ นั้น มิได้มีการวาง แนวทางและมาตรการที่เท่าที่ควรจึงขอ เสนอแนะว่า

๑) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น ควรจะระบุถึงการผสมนโยบายและ มาตรการ "การยกระดับ การครองชีพและลดช่องว่างในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในหมู่ประชากร" เข้ากับนโยบายและมาตรการ "การวางแผนครอบครัว" ให้อยู่ภายใต้นโยบายหลักเดียวกันคือ "การ กินดีอยู่ดีและมีอัตราเพิ่มของประชากรในสัดส่วนพอเหมาะสำหรับพยากรณ์" การผสมผสานกันนั้นอยู่ในลักษณะ ที่ว่า การยกระดับรายได้ และปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนลดช่องว่างระหว่างรายได้ และ ช่องว่างทางสังคม จะนำไปสู่ความต้องการมีบุตรจำนวนน้อยลง และบริการวางแผนครอบครัวมาช่วย ให้ความต้องการลดจำนวนบุตรของคู่สมรสเป็นจริง ซึ่งฐานะที่ดีขึ้นและบุตรจำนวนน้อย ประกอบกับ การช่วยเหลือของรัฐบาลทางสาธารณสุข และสังคม จะทำให้บุตรเหล่านี้มีสุขภาพดีและได้รับการศึกษา

อบรมสูง ดังนั้นเป้าหมายในการลดอัตราเพิ่มของประชากรก็จะบรรลุพร้อม ๆ กับเป้าหมายการกินที่อยู่ดี และการมีคุณภาพของประชากร

๒) ในขณะที่มีรายละเอียดในมาตรการงานวางแผนครอบครัวในแผนพัฒนาฯ เช่น ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ บทที่ ๕ ข้อ ๑.๒.๑ (หน้า ๑๑๘ - ๑๑๙) กลับไม่ปรากฏมาตรการด้านฐานะความเป็นอยู่ในรายละเอียด เช่น การกระจายรายได้ ในส่วนนี้จึงจะยกให้เห็นตัวอย่างของการเขียนมาตรการงานด้านการกระจายรายได้ว่าควรเป็นเช่นไร ! เมื่อเทียบกับงานวางแผนครอบครัวที่ปรากฏอยู่ในแผนฯ ในรายละเอียดแล้ว

งานวางแผนครอบครัว

๑) สนับสนุนด้านงบประมาณและกำลังคนให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถปฏิบัติงานตามโครงการจนบรรลุเป้าหมายด้านการวางแผนครอบครัว ที่กำหนดไว้ว่าจะให้มีผู้รับบริการทั้งรายใหม่ และรายเก่าจำนวน ๓.๐๓ ล้านคน

๒) ปรับปรุงระเบียบการกำหนดให้เงินเลี้ยงดูบุตร การช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลและการศึกษา ตลอดจนสวัสดิการด้านการลาคลอดแก่ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเดิมให้เงินช่วยเหลือ และสวัสดิการดังกล่าวแก่บุตรทุกคนโดยไม่จำกัดจำนวน เน้นให้การช่วยเหลือและสวัสดิการดังกล่าวแก่ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจที่มีบุตร ๑ - ๔ คนเท่านั้น บุตรคนที่ ๕ ขึ้นไปไม่ให้การช่วยเหลือและสิทธิการลาคลอด ทั้งนี้ให้ยกเว้นแก่ผู้มีบุตรเกินกว่า ๔ คน ก่อนที่ระเบียบใหม่จะประกาศใช้

๓) ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการให้บริการทำหมันแก่หญิงซึ่ง เดิมกำหนดว่าต้องมีบุตร ๔ คน จึงจะทำหมันได้ เป็นไม่จำกัดจำนวนบุตรที่มี แล้วแต่ความต้องการของผู้รับบริการ

๔) โดยเหตุที่ปัจจุบันได้มีสถานบริการรับทำแท้งให้แก่ผู้ตั้งครรภ์ที่ไม่ประสงค์จะมีบุตร ทั้งที่ทำโดยถูกหลักวิชาแพทย์และไม่ถูกหลักอย่างกว้างขวาง ซึ่งประการหลังนี้ทำให้ผู้รับบริการได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตหรือต้องมาที่โรงพยาบาลหลังการทำแท้งเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการสิ้นเปลืองทางการแพทย์ จึงต้องส่งเสริมให้มีการศึกษาและวิจัย เกี่ยวกับผลดีและผลเสียของ เรื่องนี้อย่างรอบคอบ

และต้องเร่งปรับปรุงกฎหมายการทำแท้งมาตรา ๓๐๕ แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งระบุว่าแพทย์ จะทำแท้งได้ในกรณีเพื่อสุขภาพและฐานะทางสังคม (เมื่อหญิงตั้งครรภ์เพราะถูกข่มขืน) ให้มีขอบ ขยายกว้างขวางขึ้น เพื่อลดอันตรายจากการทำแท้งโดยผิดกฎหมายและเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ได้มากน้อยเพียงใด

๕) ปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงานให้นายจ้างสามารถลดสิทธิการลาคลอดแก่ผู้ที่มี บุตรคนที่ ๕ ขึ้นไป โดยยกเว้นแก่ผู้ที่มีสิทธิก่อนการประกาศใช้กฎหมายที่ปรับปรุงแล้ว

๖) ใช้มาตรการด้านภาษีในการส่งเสริมการลดอัตราเพิ่มประชากรซึ่งจะได้ศึกษาวิเคราะห์ที่ จากประเทศที่ดำเนินการได้ผลมาแล้วว่าจะปรับปรุงให้เหมาะสมกับประเทศไทยได้อย่างไรบ้าง (จาก แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ หน้า ๑๑๔)

งานกระจายรายได้ (ตัวอย่างที่เสนอแนะ เป็นตัวเลขสมมติและรายละเอียดสมมุติ)

๑) สนับสนุนด้านงบประมาณและกำลังคนให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถปฏิบัติงานตาม โครงการจนบรรลุเป้าหมายด้านการกระจายรายได้ ที่กำหนดไว้ว่าจะให้มีผู้ได้รับประโยชน์จากการ กระจายรายได้และที่ดิน ในช่วงเวลาภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ จำนวน ๗ ล้านคน

๒) กำหนดกลุ่มครัวเรือนตามชั้นของรายได้ใหม่เป็น ๔ ระดับ คือ

ก) กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๖,๐๐๐ บาทต่อปี

ข) กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่าง ๖,๐๐๐ - ๓๙,๙๙๙ บาทต่อปี

ค) กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่าง ๔๐,๐๐๐ - ๙๙,๙๙๙ บาทต่อปี

ง) กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่าง ๑๐๐,๐๐๐ - ๔๙๙,๙๙๙ บาทต่อปี

จ) กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ ๕๐๐,๐๐๐ บาทต่อปีขึ้นไป

และปรับปรุงระเบียบการให้ประโยชน์ด้านเงินเลี้ยงดูบุตร การรักษาพยาบาล การศึกษา และการประกันการดำรงชีพยามตกงานหรือเจ็บป่วย ซึ่งเดิมให้บางส่วนของประโยชน์เหล่านี้ เฉพาะต่อข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ปัจจุบันให้ประโยชน์กับประชาชนทุกคนที่เข้าข่ายได้ รับประโยชน์ ดังต่อไปนี้

ก) ให้เงินช่วยเหลือแก่บุตรเพียง ๔ คน ของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๖,๐๐๐ บาท ต่อปี และให้เงินช่วยเหลือแก่บุตรเพียง ๒ คน ของครัวเรือนที่มีรายได้ ๖,๐๐๐ - ๓๔,๔๔๔ บาท ต่อปี

ข) ให้การรักษาพยาบาลฟรี สำหรับคนในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๖,๐๐๐ บาทต่อปี และออกค่ารักษาพยาบาลครั้งหนึ่งให้คนในครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่าง ๖,๐๐๐ - ๓๔,๔๔๔ บาทต่อปี

ค) ให้การศึกษาฟรีแก่บุตร ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๖,๐๐๐ บาทต่อปี จนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และให้การศึกษาฟรีแก่บุตรในครัวเรือนที่มีรายได้ ๖,๐๐๐ - ๓๔,๔๔๔ บาทต่อปี จนจบการศึกษาภาคบังคับ แต่จำนวนบุตรที่จะได้รับประโยชน์นี้ในทั้งสองกรณีต้องไม่เกิน ๓ คน

ง) เมื่อผู้เป็นหลักในการทำมาหากินของครอบครัวเจ็บป่วยลงหรือตกงาน จะมีเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบ พิจารณา แล้วอนุมัติความช่วยเหลือเป็นบัตรแลกซื้ออาหาร ซึ่งจะให้จนกว่าจะได้ทำงานอีกครั้ง ผู้ที่จะได้ประโยชน์จากการประกันการดำรงชีพนี้ คือ ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๖,๐๐๐ บาทต่อปี

๓) ปรับปรุงกฎหมายด้านภาษีอากร โดยให้เป็นลักษณะการเก็บภาษีแบบก้าวหน้า (progressive taxes) เช่น ภาษีเงินได้ ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า ๓๔,๔๔๔ บาทต่อปี ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ ผู้ที่มีรายได้ ๑๐๐,๐๐๐ - ๔๔๔,๔๔๔ บาทต่อปี เสียภาษีเงินได้ ๑๐ เท่าของผู้มีรายได้ ๔๐,๐๐๐ - ๔๔,๔๔๔ บาทต่อปี และผู้มีรายได้ตั้งแต่ ๕๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี เสียภาษีเงินได้ ๕๐ เท่าของผู้มีรายได้ ๔๐,๐๐๐ - ๔๔,๔๔๔ บาทต่อปี เป็นต้น

๔) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการสำรวจและวิจัยข้อมูลด้านนี้ ทั้งในระดับมหภาคและจุลภาคทุกปี เพื่อจะได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ ในรายละเอียดที่เหมาะสม จะได้ปรับปรุงมาตรการการกระจายรายได้ให้ได้ประโยชน์แก่คนฐานะค้อยในทุก ๆ ช่วงเวลาของแผนพัฒนาฯ แต่ละฉบับ

เชิงอรรถ

^๑ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ และฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙ และ ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

^๒ ความคิดในแนวทางนี้ปรากฏในแผนพัฒนา ฉบับที่ ๓ ด้วย ดู แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ หน้า ๕.

^๓ นิพนธ์ เทพรีย์, การเพิ่มประชากรของประเทศไทย (พิมพ์โรเนียว) หน้า ๗ ; Bangkok Post, Economic Review 1978 (June 29, 1978), pp. 68 - 69 ; และ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และสุปราณี บุญประเทือง สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ : ภาวะเจริญพันธุ์ รายงานเชิงวิเคราะห์ ฉบับที่ ๓ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ๒๕๒๑), หน้า ๑๘.

^๔ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาฯ ประชากรของประเทศไทย หน้า ๘๗ ; Moni Nag et-al., An Anthropological Approach to the Study of Economic Value of Children in Java and Nepal Working Papers, Center for Policy Studies. The Population Council (June 1977); และ Mahmood Mamdan, The Myth of Population Control (NY : Monthly Review, 1972).

^๕ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาฯ ประชากรประเทศไทย ธันวาคม ๒๕๒๑ (๒๕๒๒) แผ่นพิมพ์แสดงตัวเลขอัตราเพิ่มของประชากรไทย เป็นรายปี ตั้งแต่ปี ๒๕๐๔ ถึง ๒๕๒๒ ตัวอย่าง คือ

ปี	อัตราเพิ่มตามธรรมชาติ	ปี	อัตราเพิ่มตามธรรมชาติ
๒๕๑๓	๒.๘๓	๒๕๑๘	๒.๕๒
๒๕๑๔	๓.๕๑	๒๕๑๙	๑.๙๒

ปี	อัตราเพิ่มตามธรรมชาติ	ปี	อัตราเพิ่มตามธรรมชาติ
๒๕๑๕	๔.๐๔	๒๕๒๐	๒.๔๒
๒๕๑๖	๔.๐๖	๒๕๒๑	๒.๑๒
๒๕๑๗	๓.๔๐	๒๕๒๒	๒.๓๐

^๖J.R. Rele and T. Rathanker, "Differential Fertility of Contraceptors and Non-contraceptors, "International Population Conference, London, 1969, Vol. I (Liege: International Union for the Scientific study of Population), pp. 448 - 456; M.M. Gandotra and Naragon Das, "Fertility Differentials amongst Contraceptors and Non-contraceptors in India," International Population Conference, Liege 1973; Robert Hartford, "Attitudes, Information, and Fertility in Medillin, Colombia," in J. Mayone Stycos, Ideology, Faith and Family Planning in Latin America (NY: McGraw Hill, 1971), pp. 296 - 317.

^๗John Knodel and Visid Prachuabmoh, The Fertility of Thai Women Research Report No. 10 (Chulalongkorn University: Institute of Population Studies, 1973), p. 38.

^๘Knodel and Prachuabmoh, The Fertility.

^๙John Knodel and Pichit Pitaktepsombati, Fertility and Family Planning in Thailand (Chulalongkorn University: Institute of Population Studies, 1975).

^{๑๐}ความไม่แน่นอนในความแตกต่างระหว่างจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของผู้ที่เคยใช้ (รวมถึงกำลังใช้) และไม่เคยใช้ เห็นได้จากตาราง ๑๓ ใน Knodel and Prachuabmoh.

The Fertility, p. 39 คือในบางกลุ่มอายุของสตรี ผู้ไม่เคยใช้มีบุตรมากกว่า แต่ในบางกลุ่มอายุผู้ไม่เคยใช้ มีบุตรน้อยกว่า

๑๑ Charles Madge, "The Relevance of Family Patterns in the Process of Modernization in East Asia," in Robert Smith (ed.), Social Organization and the Applications of Anthropology (Ithaca, London: Cornell University Press, 1974), pp. 161 - 195; Frank Lorimer, Culture and Human Fertility (Paris: Unesco, 1954), pp. 90 - 93; John de Young, Village Life in Modern Thailand (Berkeley: University of California Press, 1955), p. 49; R.M., Koentjaraningrat, "The Javanese of South Central Java," in George Murdock (ed.), Social Structure in Southeast Asia (Chicago: Quadrangle Books, 1960), p. 103; Thomas Fraser, Jr., Rusembilan: A Malay Fishing Village in Southern Thailand (NY: Cornell University Press, 1960), p. 193; และผลงานอีกหลายชิ้นก็ชี้ให้เห็นความสำคัญของอิทธิพลของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่อภาวะเจริญพันธุ์ แม้จะไม่ได้ระบุออกมาในแง่เหตุและผลแน่ชัด ตัวอย่าง เช่น ปัจจัยทางรายได้ของคู่สมรสต่อการเจริญพันธุ์ อยู่ใน Institute of Population Studies, Chulalongkorn University and Population Survey Division National Statistical Office, The Survey of Fertility in Thailand: Country Report Vol. II, No.1, pp. 50 - 53; เรื่องปัจจัยทางศาสนา อยู่ใน Sidney Goldstein, "Religious Fertility Differentials in Thailand, 1960" วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๑๔) หน้า ๑๒๔; เรื่องปัจจัยทางการศึกษา อยู่ใน Knodel and Prachuabmoh, The Fertility; และคณะสังคมศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และศูนย์ศึกษาชุมชนและครอบครัว มหาวิทยาลัยชิคาโก, ภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวในชนบทภาคเหนือของประเทศไทย พงศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๒๐ (๒๕๒๒).

^{๑๒} อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และสุปราณี บุญประเทือง สำมะโนประชากร หน้า ๘ ;
และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาฯ ประชากรของประเทศไทย: เปรียบเทียบระหว่างชนบทและ
เมือง เอกสารวิจัยหมายเลข ๑๘, ๒๕๑๘ หน้า ๗๖ - ๗๘.

^{๑๓} ส่วนหนึ่งของข้อมูลเกี่ยวกับชาวประมงนี้ถูกนำมาวิเคราะห์และเผยแพร่แล้ว คือ สถาบัน
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการวิจัยลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และ
ประชากรของหมู่บ้านประมง เอกสารวิจัยหมายเลข ๓๓ (ตุลาคม ๒๕๒๒); และ เกื้อ วงศ์บุญสิน
ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในหมู่บ้านประมง วิทยานิพนธ์ปริญญาโท แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษย-
วิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๒

^{๑๔} Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 43 (table 14).

^{๑๕} Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 50 (table 17).

^{๑๖} Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 50 (table 17).

^{๑๗} Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 53 (table 18).

^{๑๘} Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 56 (table 19).

^{๑๙} Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 58 (table 20).

^{๒๐} World Fertility Survey Report No.1 Vol.I and Vol.II, The Survey
of Fertility in Thailand (Bangkok: Institute of Population Studies and
National Statistical Office, 1977), Vol.I pp. 52 - 53.

^{๒๑} World Fertility Survey Report Vol.I pp. 41 - 42

^{๒๒} เรากำหนดขึ้นโดยอาศัยพื้นฐานจากผลการศึกษาของผู้อื่น และประสบการณ์ในชนบทของเราเอง

๒๓ เช่นใน World Fertility Survey Report No.1 Vol.I and Vol.II, The Survey of Fertility in Thailand รายงานว่า รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย (p. 53 Vol.I) แต่เมื่อพิจารณาดูตารางที่เป็นที่มาของข้อสรุปดังกล่าว (p. 56 Vol.II) ก็จะพบว่าความสัมพันธ์นั้นไม่ได้มีแบบแผนชัดเจนเท่าที่อ้าง และความแปรปรวนของความสัมพันธ์ เห็นได้ชัดขึ้น เมื่อดูผลของการควบคุมความสัมพันธ์ดังกล่าวด้วย ระยะเวลาของชีวิตการแต่งงานซึ่งก็ได้แสดงไว้ในตารางเดียวกัน (table 2.2.5 B) หรือจากการศึกษาในชนบทฟิลิปปินส์ ขึ้นหนึ่งก็สรุปว่ารายได้มีความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยจะชัดเจนกับตัวแปรทางสังคมหรือพฤติกรรมเพียงไม่กี่ตัวดู Benedict Kerkvliet and Weraset Sittitrai, "Differences Among Philippine Peasants: A Provincial Sample," Philippine Sociological Review (July 1979).

๒๔ ข้อสังเกตจากข้อสรุป ใน Kerkvliet and Sittitrai, "Differences."

๒๕ พบข้อสังเกตเช่นเดียวกันใน Knodel and Prachuabmoh The Fertility, pp. 53 - 54.

๒๖ Julian Simon The Effects of Income on Fertility "Monograph," (Calorlina Population Center, University of North Carolina at Chapel Hill, 1974).

๒๗ Amos H. Hawley, James T. Fawcett, Visid Prachuabmoh, The Potharam Study (Chulalongkorn University: Institute of Population Studies, 1969), p. 16.

๒๘ Suchart Prasithrathsin, "Economic and Fertility Behavior of The Rural People in Thailand" Ph.D. Dissertation Department of Sociology Brown University 1971, pp. 311, 326.

๒๙ ถ้าพิจารณาถึงการกระจายของสังหาริมทรัพย์เหล่านี้ จะพบว่าในชุมชนทั้งสองแบบทุกกลุ่มรายได้ มีการครอบครองทรัพย์สินพวกนี้ ยกเว้นในหมู่บ้านประมง กลุ่มคนยากจนไม่มีใครครอบครอง เครื่องกำเนิดไฟฟ้าและรถบรรทุก เล็ก เลย ส่วนในหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ กลุ่มยากจนกับค่อนข้างจน ไม่มีใครมีพัตลงกับโทรทัศน์เลย ส่วนการกระจายของการครอบครองสังหาริมทรัพย์นั้น ปรากฏว่ารูปแบบเหมือนกันในทุกประเภทของสังหาริมทรัพย์และในชุมชนทั้งสองแบบ คือคนที่มั่งสังหาริมทรัพย์ไม่มีจำนวนมากในหมู่คนรายได้ปานกลาง กลางถึงดี (๑๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐) และรวยมาก (๖๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป) แต่มีจำนวนน้อยลงในหมู่คนจนถึงปานกลางต่ำ (๐ - ๑๕,๐๐๐) และคนรวย (๔๐,๐๐๑ - ๖๐,๐๐๐)

๓๐ ในกรณีของรถบรรทุกเล็ก ซึ่งพบว่ามีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตร เกิดโรคโดยเฉลี่ยต่างกัน ในหมู่บ้านประมง และหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ อาจจะเป็นไปได้ว่าในกรณีของหมู่บ้านประมงผู้ไม่มีรถบรรทุกเล็ก คือผู้มีฐานะต่ำกว่าซึ่งไปตรงกับข้อสมมุติที่ว่าคนฐานะต่ำจำนวนบุตรจึงมากกว่าคนฐานะดี แต่ในกรณีของหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ นั้น ถ้าอยู่บนรากฐานของข้อสมมุติเดียวกัน ผู้ที่มีรถบรรทุกน่าจะมีบุตรเกิดโรคโดยเฉลี่ยน้อยกว่า แต่ผลปรากฏตรงกันข้าม คำอธิบายอาจจะเห็นว่า ผู้มีรถบรรทุกเล็กมีอาชีพรับจ้างขนส่ง ทำให้ต้องชวนขายหาซื้อหรือเข้าซื้อมา ในขณะที่คนที่มั่งฐานะดีมาก แต่ไม่ได้ทำอาชีพรับจ้างขนส่ง ไม่มีความจำเป็นต้องซื้อรถบรรทุกเล็ก อีกทั้งช่วงเวลาที่ผ่านมาเป็นระยะของการสร้างเขื่อนในบริเวณนี้ไกลจากหมู่บ้านที่เราสำรวจในเขตทองผาภูมิ การซื้อรถบรรทุกเล็กมารับจ้างขนส่งจึงเป็นโอกาสของคนฐานะปานกลางได้ ข้อเขียนของ Julian Simon อาจนำมาประกอบการอธิบายครั้งนี้ได้ โดยเขาอธิบายว่าในสังคมเกษตรพึ่งตนเองแบบดั้งเดิม ถ้ารายได้เพิ่มขึ้น ผลระยะสั้นที่ปรากฏทันทีคือการเพิ่มของอัตราการเจริญพันธุ์ ดังนั้นหมู่เจ้าของรถบรรทุกเล็กเมื่อได้โอกาสเพิ่มพูนรายได้ของตนเอง ก็พอใจและสามารถที่จะมีบุตรเพิ่มได้ Simon, The Effects, p. 169.

๓๑ การจัดลำดับอาชีพเป็นชาวนา ชาวประมง ช่าง และใช้แรงงาน คำขายและบริการ และบริหาร เช่นนี้ แม้อาจไม่เป็นตามลำดับขนาดของค่าตอบแทน แต่เราคิดว่าเป็นตามลำดับความมั่นคงแน่นอนของรายได้ และเป็นตามลำดับการใช้แรงงานด้วย

๓๒ ๓๓.๓๓ เปอร์เซนต์ ของผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรอยู่ในกลุ่มรายได้

๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท ๔๓.๐๕ เปอร์เซนต์ อยู่ในกลุ่มรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๒๘.๑๓

เปอร์เซนต์ อยู่ในกลุ่มรายได้ ๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท และ ๑๕.๔๕ เปอร์เซนต์ อยู่ในกลุ่มรายได้ ๔๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป

๓๓ ข้อนำสังเกตในเรื่องการรู้จักกับรายได้ คือในหมู่บ้านประมงนี้คนที่รู้จักต่อคนที่ไม่รู้จักในระดับรายได้ ๐ - ๒๕,๐๐๐ บาท เป็น ๑ : ๑.๖ และในระดับรายได้ ๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท เป็น ๑ : .๙ ถ้าดูในรายละเอียดในกลุ่มรายได้ ๐ - ๕,๐๐๐ บาท อัตราส่วนนี้เป็น ๑ : ๒.๙ และในกลุ่มรายได้ ๖๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป เป็น ๑ : .๖

๓๔ ในหมู่บ้านชวานาชาวไร่ คนรู้จักกับไม่รู้จัก ในระดับรายได้ ๐ - ๒๕,๐๐๐ บาท เป็น ๑ : ๒.๕ และในระดับรายได้ ๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท เป็น ๑ : ๒.๘ ถ้าดูในรายละเอียดในกลุ่มรายได้ ๐ - ๕,๐๐๐ บาท อัตราส่วนนี้เป็น ๑ : ๓.๕ และในกลุ่มรายได้ ๖๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป เป็น ๑ : ๒.๖

๓๕ มีสมมุติฐานทั่วไปว่า การครอบครองปัจจัยในการผลิตมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของชาวชนบท เราจึงทดลองดูความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญพันธุ์กับขนาดของเรือประมงในกรณีของหมู่บ้านประมง และการเจริญพันธุ์กับการครอบครองรถแทรกเตอร์มือ ๒ ในกรณีของหมู่บ้านชวานาชาวไร่ แต่เนื่องจากมีครัวเรือน ๔ ครัวเรือน ครอบครองแทรกเตอร์มือ ๒ ครัวเรือนละ ๑ คัน ตัวอย่างน้อยไป ทำให้เราไม่กล้าเสนอข้อสรุปออกมา เพียงแต่ผลของการวิเคราะห์ที่น่าสนใจ จึงสอดใส่มาในเชิงพรรณนาก็ และเป็นที่น่าเสียดายที่เราไม่ได้ข้อมูลโดยละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยในการผลิตอื่น ๆ โดยเฉพาะในกรณีของหมู่บ้านชวานาชาวไร่

๑) ขนาดของเรือ ถูกแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ (ตารางที่ ๑๖)

- ขนาด ๑ - ๑๐ คอก
- ขนาด ๑๑ - ๑๔ คอก
- ขนาด ๒๐ - ๔๐ คอก

พบว่าผู้ใช้เรือที่มีขนาด ๑ - ๑๐ สกอก จำนวน ๖๐ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๓๔ คน ผู้มีเรือขนาด ๑๑ - ๑๕ สกอก จำนวน ๑๕๐ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๓๐ คน ส่วนผู้มีเรือขนาด ๒๐ - ๒๕ สกอก จำนวน ๕๔ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๖.๔๗ คน (การกระจายของขนาดเรือไม่เป็นแบบแผนกับรายได้มากนัก เพราะในกลุ่มรายได้ต่ำ เรือขนาดใหญ่ก็ปรากฏ แต่น่าสังเกตว่าในกลุ่มรายได้สูงสุดคือ ๕๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป มีเรือขนาด ๒๐ - ๔๐ สกอก อยู่จำนวนมากที่สุด คือ ๒๕ ลำ)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของเรือกับจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยในระดับรายได้ต่าง ๆ พบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวแปรปรวนไม่คงรูปเต็มเลย แสดงว่ารายได้มีผลต่อความสัมพันธ์ดังกล่าวมาก และเมื่อพิจารณาดูจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยกับรายได้ ในแต่ละกลุ่มของขนาดของเรือพบว่าในกลุ่มเรือ ๑ - ๑๐ สกอก ยิ่งรายได้มาก จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยยิ่งน้อยลง ในกลุ่มขนาดเรือ ๑๑ - ๑๕ สกอก ความสัมพันธ์ไม่ปรากฏเป็นแบบแผนแน่นอน ในกลุ่มขนาดเรือ ๒๐ - ๔๐ สกอก พบว่ายิ่งรายได้สูงจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยยิ่งลดต่ำลง เช่นเดียวกัน (ยกเว้นในกลุ่มรายได้ ๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท) แสดงว่ารายได้และขนาดของเรือมีความสัมพันธ์ร่วมกันต่อจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย แม้ว่าระดับรายได้จะมีผลที่ชัดเจนกว่า

๒) แทรคเตอร์มือ

ในหมู่บ้านชาวเขาขาวไร่ พบว่าคนที่ไม่มีแทรคเตอร์มือ ๔ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๕ คน ในขณะที่คนไม่มีแทรคเตอร์มือ ๑๒๔ ราย มีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๒๒ คน* ถ้าลองมาพิจารณาควดู้กับรายได้ จะพบว่าคนที่มีแทรคเตอร์มือไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้แน่ชัด เพราะผู้ที่มีแทรคเตอร์มือ คือ คนจน, ค่อนข้างจน, ฐานะดี และรวย และพบว่าในหมู่บ้านมีแทรคเตอร์มือนั้นคนที่ฐานะดีน้อยกว่าจะมีบุตรมากกว่า ส่วนในหมู่บ้านที่ไม่มีแทรคเตอร์มือนั้น คนฐานะดีที่สุกกับดีที่สุด มีบุตรโดยเฉลี่ยน้อยกว่าคนในฐานะกลาง ๆ

*กล่าวคือ พบว่า ๔ คน ที่มีแทรคเตอร์มือมีบุตร ๒ คน, ๓ คน, ๔ คน และ ๕ คน แต่ในหมู่บ้านที่ไม่มีแทรคเตอร์มือ ทั้งหมดมีอยู่ ๖ ราย (รายได้ ๒๕,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท) ที่มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากที่สุด คือ ๕.๘๓ คน ในขณะที่คู่สมรสที่มีรายได้ต่ำหรือสูงกว่านี้ มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยน้อยกว่านี้

^{๓๖} เมื่อพิจารณาในรายละเอียด มีหลายกรณีที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเป็นแบบแผนแน่ชัดในทุกระดับรายได้ ยกเว้นระดับรายได้ต่ำสุดหรือสูงสุด หรือทั้งสองระดับรายได้ ที่ความสัมพันธ์จะผิดแบบแผนไป จึงขอสรุปว่าระดับรายได้ต่ำที่สุดหรือสูงสุด ส่งผลเป็นพิเศษต่อพฤติกรรม พบว่านักวิจัยคนอื่นก็รับรู้ถึงข้อนำสังเกตนี้ด้วย เช่น ใน Moni Nag, "Family Type and Fertility," UN World Population Conference 1965 Book 3 (NY: U.N., 1967), p. 5.

^{๓๗} อาจมีคนแย้งว่าผลงานวิจัยที่เราอ้างมาสนับสนุนเหตุผลนี้ล้าสมัย เพราะทำไว้นานแล้ว แต่ขอให้สังเกตว่า ส่วนใหญ่ของข้อมูลในการศึกษาของเรามาจากครัวเรือนที่ภรรยาหัวหน้าครอบครัวอายุส่วนใหญ่ ๒๕ ปีขึ้นไป คือ ในหมู่บ้านประมง อายุ ๑๕ - ๒๕ ปีมี ๑๔๘ ราย อายุ ๓๐ - ๓๕ ปีมี ๑๕๑ ราย และอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปมี ๒๐๐ ราย ในหมู่บ้านชาวนาชาวไร่ อายุ ๑๕ - ๒๕ ปีมี ๑๒๔ ราย อายุ ๓๐ - ๓๕ ปีมี ๗๔ ราย และอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปมี ๗๔ ราย อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยในทั้งสองชุมชนเป็น ๑๗ - ๒๐ ปี แสดงว่าส่วนใหญ่ของสตรีเหล่านี้แต่งงานได้กว่า ๑๐ ปีแล้ว เหตุผลในงานวิจัยในช่วงกว่า ๑๐ ปีที่ผ่านมา ก็คงยังใช้อธิบายกรณีของเราได้ดีถ้าเมื่อคำนึงถึงเวลาดังกล่าวแล้ว งานวิจัยที่ระบุว่าชาวชนบทที่กินอยู่ไม่ค่อยพอเพียง จะมีขนาดครอบครัวจริงและในอุดมคติใหญ่กว่าชาวชนบทที่มีอยู่มาก เช่น Hawley and other, The Potharam Study, p. 16. ส่วนงานวิจัยที่ให้เหตุผลเรื่องความยากจน และความคับขันในการครองชีพของชาวชนบท ทำให้มีบุตรมาก เช่น Benjamin White, "Demand for Labor and Population Growth in Colonial Java," Human Ecology Vol.I No.3 (1973), pp. 217 - 236; Benjamin White, "Population, Involution and Employment in Rural Java," Development and Change 7(1976), pp. 267 - 290; James Kocher, Rural Development, Income Distribution, and Fertility Decline Occassional Paper (NY: Population Council, 1973); Mamdani, The Myth; และ Prasithrathsin, Economic and Fertility, pp. 302, 326.

^{๓๘} คณะสังคมศาสตร์ และอื่น ๆ, ภาวะเจริญพันธุ์ หน้า ๔๘.

๓๘ Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 530.

๔๐ Sidney Goldstein, "The Influence of Labor Force Participation and Education of Fertility in Thailand," Population Studies 26 (1972), pp. 419 - 436.

๔๑ Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 55.

๔๒ Edwin D. Driver, Differential Fertility in Central India (NJ: Princeton University Press, 1963), p. 39 - 40.

๔๓ John E. Stockel, and Mogbul A. Chouhury, "Differential Fertility in a Rural Area of East Pakistan," The Milbank Memorial Fund Quaterly, XLVII: 2(1969), p. 194.

๔๔ NAG "Family Type," pp. 160 - 63.

๔๕ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, บัณฑิต อ่อนคำ, สายใจ คุ่มขนาน, รายงานการวิจัยความเป็นอยู่และปัญหาของชาวประมงที่จังหวัดชุมพรและสตูล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๗) หน้า ๓๓ - ๓๔.

๔๖ กระทรวงเกษตร กรมประมง, รายงานผลการสำรวจภาวะทางสังคมและ เศรษฐกิจ เอกสารฉบับที่ ๕ และ ๑๐/๒๕๒๑ (โรเนียว), หน้า ๕.

๔๗ เจม Charles Keyes, "Kin Groups in a Thai-Lao Community," in G.W. Skinner and A. Thomas Kirsch (eds.) Change and Persistence in Thai Society (Ithaca and London : Cornell University Press, 1975), pp. 274 - 297; Fraser, Rusembilan, such as p. 130; Thomas Fraser, Jr. Fishermen of South Thailand: The Malay Villagers (NY: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1966); และจากการวิจัยสนามของผู้เขียนในหมู่บ้านภาคเหนือของไทย.

๔๘ ในเทลกัษวิศิษฐ์ พบว่า สตรีชนบทที่แยก เรือนหันที่หลังแต่งงานไปอยู่สองคนกับสามี มีแนวโน้มที่จะมีบุตรน้อยกว่า ซึ่งก็สอดคล้องกับข้อสังเกตที่เรากล่าว Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 77.

๔๙ ได้ความคิดนี้จากข้อสังเกตของ Steven Piker, "The Post-Peasant Village in Central Plain Thai Society," in Skinner and Kirsch, Change, pp. 298 - 323.

๕๐ Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 23.

๕๑ Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, p. 24 (Table 7).

๕๒ T.R. Balakrishnan, "Effects of Child Mortality On Subsequent Fertility of Women in Some Rural and Semi-Urban Area of Certain American Countries" Populations Studies, Vol, 32 No. 1 (March 1978), p. 135.

๕๓ Knodel and Prachuabmoh, The Fertility, pp. 35 - 38.

๕๔ เช่น de Young, Village Life, p. 49; Manning Nash, The Golden Road to Modernity: Village Life in Contemporary Burma. (NY: John Wiley, 1965), p. 256.

๕๕ เช่น ตารางที่ ๒๔ จากการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวรอบแรกในชนบท (LS Rural 1969) ใน Visid Prachuabmoh et-al. The Rural and Urban Populations of Thailand: Comparative Profiles, Bangkok: IPS 1972; และจากการวิจัยภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ปี ๑๙๗๔ ของ World Fertility Survey ตารางที่ ๓๙ และ ๔๐ ใน World Fertility Survey Report No. 1 The Survey of Fertility in Thailand: Country Report Vol. I.

^{๕๖}วิระ โอสถานนท์, "การดำเนินงานด้านประชากรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ," รายงานการสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๔ ๒๑ - ๒๔ สิงหาคม ๒๕๑๑ หน้า ๖๒.

^{๕๗}Kocher, Rural Development, p. 44.

^{๕๘}T. Paul Schultz, "An Economic Perspective on Population Growth," in Rapid Population Growth, Consequences and Policy Implications Vol.II (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1971), p. 162.

^{๕๙}William Rich Small Families through Social and Economic Progress Monograph 7 (Washington D.C.: Overseas Development Council, 1973), Chapter II, and p. 50.

^{๖๐}S.M. Keeny, "Family Planning Programs: What They cost and How They Work," Bernard Berelson (ed.), Family Planning Programs, An International Survey (NY, London: Basic Books, 1969), p. 225.

^{๖๑}กนกศักดิ์ แก้วเพชร, "การคุมกำเนิดกับการพัฒนาเศรษฐกิจ" วารสารประชากรศึกษา ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เมษายน ๒๕๑๐), หน้า ๓ - ๑๐.

ตารางที่ ๑ อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามหมวดอายุ และหมู่บ้าน

อายุของสตรี	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
๑๕ - ๑๙	๒(๑๑)	๔.๑(๑๑)
๒๐ - ๒๔	๑๑.๙(๖๔)	๑๙.๒(๕๑)
๒๕ - ๒๙	๑๓.๕(๗๓)	๒๓.๓(๖๒)
๓๐ - ๓๔	๑๖.๕(๘๙)	๑๓.๒(๓๕)
๓๕ - ๓๙	๑๘.๙(๑๐๒)	๑๖.๒(๔๓)
๔๐ - ๔๔	๑๓.๒(๗๑)	๑๔.๓(๓๘)
๔๕ - ๔๙	๑๒.๒(๖๖)	๙.๐(๒๔)
๕๐ - ๕๔	๘.๐(๔๓)	๐.๘(๒)
๕๕ +	๓.๗(๒๐)	-
รวม	๑๐๐ %(๕๓๙)	๑๐๐ %(๒๖๖)*๑
๑๕ - ๕๙	๘๗.๖%(๔๘๙)	๙๙.๒%(๒๖๔)

*๑ ไม่รู้ไม่ตอบ ๓ ราย

ตารางที่ ๒ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีที่สมรสและอยู่กับสามี จำแนกตามหมวดอายุและหมู่บ้าน

อายุของสตรี	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชาวนาชาวไร่
๑๕ - ๑๙	๑๖.๗(๑๑)	๑๖.๔(๑๑)
๒๐ - ๒๔	๑๘.๗(๖๓)	๑๘.๐(๕๐)
๒๕ - ๒๙	๒๐.๑(๓๖)	๑๙.๘(๖๑)
๓๐ - ๓๔	๒๐.๒(๘๗)	๒๑.๒(๓๒)
๓๕ - ๓๙	๒๐.๔(๑๐๐)	๒๐.๖(๔๒)
๔๐ - ๔๔	๒๐.๗(๓๒)	๑๙.๔(๓๗)
๔๕ - ๔๙	๒๐.๖(๖๓)	๒๑.๔(๒๐)
๕๐ - ๕๔	๒๐.๓(๔๐)	๑๙.๕(๒)
๕๕ และมากกว่า	๒๒.๘(๒๒)	-
รวม	๒๐.๒(๕๓๔)	๑๙.๗(๒๕๕) *๑

*๑ ไม่รวมไม่ทราบไม่ตอบ ๑๔ ราย

ตารางที่ ๓ จำนวนการตายของทารกโดยเฉลี่ย จำแนกตามอายุของมารดา และหมู่บ้าน

อายุของมารดา	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาขาวไร่
๑๔ - ๑๙	๐.๐๐(๑๑)	๐.๐๑(๑๑)
๒๐ - ๒๔	๐.๐๙(๖๔)	๐.๑๘(๔๙)
๒๕ - ๒๙	๐.๓๓(๙๓)	๐.๑๘(๖๑)
๓๐ - ๓๔	๐.๓๘(๘๙)	๐.๓๕(๓๔)
๓๕ - ๓๙	๐.๕๗(๑๐๒)	๐.๔๒(๔๓)
๔๐ - ๔๔	๐.๘๕(๗๑)	๐.๖๔(๓๖)
๔๕ - ๔๙	๑.๗๐(๖๖)	๑.๒๓(๒๒)
๕๐ - ๕๔	๑.๐๒(๔๓)	๐.๕(๒)
๕๕ +	๐.๗(๒๐)	-
ทุกกลุ่มอายุ	๐.๕๓(๕๓๘)	๐.๔๐(๒๕๘) *๑
๑๔ - ๕๙	๐.๕๘(๔๗๖)	๐.๓๘(๒๕๖)

*๑ ไม่รู้ไม่ตอบ ๑๑ ราย

ตารางที่ ๔ อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชาย จำแนกตามระดับการศึกษา และหมู่บ้าน

ระดับการศึกษา	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
ไม่รู้หนังสือ	๗.๕(๔๐)	๑๔.๕(๓๙)
ป.๕ และต่ำกว่า	๘๒.๕(๔๔๗)	๕๘.๗(๑๕๘)
ป.๕ ขึ้นไป	๗.๑(๓๘)	๒๐.๑(๕๕)
จำแนกไม่ได้	๐.๕(๒)	๓.๗(๑๐)
ไม่รู้ไม่ตอบ	๒.๒(๑๒)	๓.๐(๘)
รวม	๑๐๐ %(๕๓๙)	๑๐๐ %(๒๖๙)

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนของสตรีจำแนกตามระดับการศึกษา และหมู่บ้าน

ระดับการศึกษา	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร
ไม่รู้หนังสือ	๑๓.๕ (๗๓)	๒๓.๘ (๖๔)
ป.๔ และต่ำกว่า	๘๐.๕ (๔๓๔)	๖๕.๑ (๑๗๕)
ป.๕ ขึ้นไป	๔.๖ (๒๕)	๘.๙ (๒๔)
ไม่รู้ไม่ตอบ	๑.๓ (๗)	๑.๑ (๓)
จำแนกไม่ได้	-(๐)	-(๐)
รวม	๑๐๐ % (๕๓๙)	๑๐๐ % (๒๖๙)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๖ อัตราส่วนร้อยละ จำแนกตามลักษณะโครงสร้างของครอบครัวของผู้สมรส และ
หมู่บ้าน

ลักษณะโครงสร้างของครอบครัว	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชาวนาชาวไร่
ครอบครัวเดี่ยว	๖๕.๖(๓๕๘)	๗๑.๓(๑๕๑)
ครอบครัวขยาย	๓๕.๔(๑๙๑)	๒๘.๕(๗๖)
ไม่ทราบไม่ตอบ	-(๐)	๐.๔(๑)
รวม	๑๐๐ %(๕๓๙)	๑๐๐ %(๒๒๘)

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๗ อัตราส่วนร้อยของครอบครัว จำแนกตามการนับถือศาสนา และหมู่บ้าน

ศาสนา	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาขาวไร่
พุทธ	๖๔.๒ (๓๗๓)	๔๔.๖ (๒๖๘)
อิสลาม	๓๐.๔ (๑๖๔)	-(๐)
คริสต์	๐.๒ (๑)	-(๐)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๐.๒ (๑)	๐.๔ (๑)
รวม	๑๐๐ % (๔๓๙)	๑๐๐ % (๒๖๙)

ตารางที่ ๘ อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอาชีพ และหมู่บ้าน

อาชีพ	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชาวนาข้าวไร่
บริหาร	๑.๓(๗)	๘.๖(๒๓)
ค้าขาย	๗.๔(๔๐)	๗.๔(๒๐)
เกี่ยวกับเกษตร	๑๓.๔(๗๒)	๕๗.๖(๑๕๕)
เกี่ยวกับประมง	๖๑.๔(๓๓๑)	- (๐)
ขนส่ง	๕.๐(๒๗)	๔.๗(๒๖)
ช่างผู้ใช้แรงงาน	๘.๒(๔๔)	๘.๖(๒๓)
บริการ	๑.๗(๙)	๗.๘(๒๑)
รับราชการ	๐.๔(๒)	-
กำลังหางาน	๐.๗(๔)	๐.๔(๑)
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	๐.๖(๓)	-
รวม	๑๐๐ %(๕๓๙)	๑๐๐ %(๒๖๙)

ตารางที่ ๔ อัตราส่วนร้อยละของรายได้ของครอบครัวต่อปี จำแนกตามหมู่บ้าน

รายได้ต่อปี	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐	๒๔.๐ (๑๕๒)	๒๒.๓ (๕๖)
๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐	๓๘.๓ (๒๐๑)	๓๗.๕ (๙๔)
๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐	๑๓.๗ (๗๒)	๑๔.๓ (๓๖)
๔๐,๐๐๐ +	๑๘.๗ (๙๘)	๑๘.๗ (๔๗)
ไม่รู้ไม่ตอบ	๐.๕ (๒)	๗.๒ (๑๘)
รวม	๑๐๐ % (๕๒๕) ^{*๑}	๑๐๐ % (๒๕๑) ^{*๒}

*๑ ข้อมูลจำแนกรายได้ไม่ได้มีอยู่ ๑๓ ราย

*๒ ข้อมูลที่ประมาณรายได้ไม่ได้ ๑๐ ราย, จำไม่ได้ ๕ ราย, ไม่แน่นอน ๑ ราย
ไม่ได้เช็ค ๒ ราย, ไม่ได้ลงบัญชี ๑ ราย

ตารางที่ ๑๐ จำนวนการตั้งครรภ์โดยเฉลี่ย จำแนกตามอายุของมารดาและหมู่บ้าน

อายุของมารดา	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาขาวไร่
๑๕ - ๑๙	๑.๗๒(๑๑)	๐.๙๑(๑๑)
๒๐ - ๒๔	๑.๗๒(๖๔)	๒.๐๒(๔๙)
๒๕ - ๒๙	๒.๙๖(๗๓)	๒.๗๔(๖๑)
๓๐ - ๓๔	๓.๙๖(๘๔)	๓.๙๖(๓๕)
๓๕ - ๓๙	๕.๑๖(๑๐๒)	๕.๕๑(๔๓)
๔๐ - ๔๔	๖.๗๘(๗๑)	๖.๘๖(๓๗)
๔๕ - ๔๙	๗.๔๒(๖๖)	๗.๗๖(๒๑)
๕๐ - ๕๔	๗.๓๓(๔๓)	๔.๕๐(๒)
๕๕ +	๖.๓๕(๒๐)	-
ทุกกลุ่มอายุ	๔.๘๗(๕๓๕)	๔.๑๑(๒๕๘) *
๑๕ - ๕๕	๔.๕๕(๔๗๖)	๔.๑๑(๒๕๖)

*๑ ไม่รู้ไม่ตอบ ๑๑ ราย

ตารางที่ ๑๑ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย จำแนกตามอายุของมารดาและหมู่บ้าน

อายุของมารดา	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชาวนาชาวไร่
๑๕ - ๑๙	.๖๔ (๑๑)	๐.๙๑ (๑๑)
๒๐ - ๒๔	๑.๕๖ (๖๔)	๑.๙๔ (๔๙)
๒๕ - ๒๙	๒.๗๓ (๗๓)	๒.๖๙ (๖๑)
๓๐ - ๓๔	๓.๗๘ (๘๙)	๓.๕๖ (๓๕)
๓๕ - ๓๙	๔.๙๐ (๑๐๒)	๕.๕๙ (๕๓)
๔๐ - ๔๔	๖.๕๒ (๗๑)	๖.๖๒ (๓๗)
๔๕ - ๔๙	๖.๙๖ (๖๖)	๗.๖๗ (๒๑)
๕๐ - ๕๔	๖.๗๐ (๔๓)	๔.๕๐ (๒)
๕๕ /	๖.๐๐ (๒๐)	-
รวมทุกกลุ่มอายุ	๔.๕๔ (๕๓๔)	๔.๐๓ (๒๕๘) *๑
๑๕ - ๕๔	๔.๓๒ (๔๗๖)	๔.๐๓ (๒๕๖)

*๑ ไม่รู้ไม่ตอบ ๑๑ ราย

ตารางที่ ๑๒ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ย จำแนกตามอายุของมารดา และหมู่บ้าน

อายุของมารดา	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
๑๕ - ๑๙	๐.๖๔(๑๑)	๐.๘๒(๑๑)
๒๐ - ๒๔	๑.๔๘(๖๔)	๑.๖๗(๔๙)
๒๕ - ๒๙	๒.๕๕(๗๓)	๒.๓๘(๖๑)
๓๐ - ๓๔	๓.๕๒(๘๙)	๒.๙๗(๓๔)
๓๕ - ๓๙	๔.๔๑(๑๐๒)	๔.๕๓(๔๓)
๔๐ - ๔๔	๕.๕๙(๗๑)	๕.๗๐(๓๗)
๔๕ - ๔๙	๖.๑๗(๖๖)	๖.๑๕(๒๑)
๕๐ - ๕๔	๕.๔๗(๔๓)	๔.๐(๒)
๕๕ +	๕.๐๐(๒๐)	-
รวมทุกกลุ่มอายุ	๔.๐๖(๕๓๙)	๓.๕๑(๒๕๘) ^{*๑}
๑๕ - ๕๙	๓.๙๐(๕๗๖)	๓.๕๑(๒๕๖)

*๑ ไม่รู้ไม่ตอบ ๑๑ ราย

ตารางที่ ๑๓ อัตราส่วนร้อยละของการคลอดครั้งล่าสุดของสตรีที่เคยสมรส จำแนกตามสภาพที่
การทำคลอดและผู้ทำคลอด

	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาไร
ผู้ทำคลอดให้		
ทำคลอดเอง	- (๐)	๑.๘ (๕)
หมอตำแย	๓๗.๕ (๒๐๒)	๒๘.๘ (๗๕)
นางผดุงครรภ์	๑๘.๘ (๑๐๑)	๖.๕ (๑๗)
นางพยาบาล	๓.๗ (๒๐)	๕.๘ (๑๕)
หมอ	๓๘.๘ (๒๐๔)	๕๕.๕ (๑๔๔)
ไม่รู้, ไม่ตอบ	๑.๓ (๗)	๐.๕ (๑)
รวม	๑๐๐ % (๕๓๙)	๑๐๐ % (๒๖๐) *๑
*๑ ไม่เข้าข่าย ๔ ราย		
สถานที่ที่ทารกคลอด		
บ้าน	๔๕.๓ (๒๔๕)	๓๖.๕ (๙๖)
ที่บ้านคนอื่น ๆ	๑.๑ (๖)	-
สถานอนามัยหรือสถานผดุงครรภ์	๑๖.๐ (๘๖)	๕.๘ (๑๕)
โรงพยาบาล	๓๐.๖ (๑๖๕)	๓๕.๐ (๙๑)
คลินิกเอกชน	๔.๖ (๒๕)	๒๑.๕ (๕๖)
อื่น ๆ	๐.๗ (๔)	๐.๕ (๑)
ไม่รู้, ไม่ตอบ	๑.๗ (๙)	๐.๕ (๑)
รวม	๑๐๐ % (๕๓๙)	๑๐๐ % (๒๖๐) *๑

*๑ ไม่เข้าข่าย ๔ ราย

ตารางที่ ๑๔ ความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรี อายุ ๑๕ - ๔๙
จำแนกเป็นรายหมู่บ้าน

	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร
<u>ความรู้</u>		
<u>ตอบเอง</u>		
ไม่รู้	๒๓.๘(๑๑๓)	๘.๕(๒๒)
รู้	๗๕.๕(๓๕๘)	๙๐.๑(๒๓๓)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๐.๖(๓)	๑.๕(๔)
<u>การปฏิบัติ</u>		
กำลังใช้อยู่	๔๓.๕(๒๐๖)	๔๑.๕(๑๐๘)
เคยใช้แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้	๑๐.๘(๕๑)	๑๕.๐(๓๘)
ไม่รู้, ไม่ตอบ	๐.๔(๔)	.๗(๒)
ไม่เคยใช้	๔๕.๕(๒๑๓)	๔๒.๗(๑๑๑)

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๕ อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามวิธีป้องกันปฏิสนธิที่กำลังใช้ และหมู่บ้าน

วิธี	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
ยาเม็ดรับประทาน	๔๒.๗(๘๘)	๒๓.๑(๒๕)
ขดพลาสติกใส่ไว้ในโพรงมดลูก	๗.๘(๑๖)	๑๐.๒(๑๑)
ยางนิต	๑๗.๐(๓๕)	๑๒.๐(๑๓)
การผ่าตัดทำหมันหญิง	๒๘.๒(๕๘)	๔๗.๒(๕๑)
การผ่าตัดผูกท่อสุจิ	๔.๘(๑๐)	๕.๖(๖)
วิธีอื่น ๆ	๐.๕(๑)	-
ถูกยางอนามัย	-	๑.๔(๒)
รวม	๑๐๐.๐(๒๐๖)	๑๐๐.๐(๑๐๘)

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๖ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายได้ และขนาด
ของเรือของหมู่บ้านประมง

ขนาดของเรือ	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐	๒๕,๐๐๑-๔๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๑ ขึ้นไป	ทุกกลุ่มรายได้
๑ - ๑๐ ศอก	๔.๘๐(๒๐)	๕.๕๐(๓๒)	๕.๒๐(๑๐)	๔.๐๐(๕)	๔.๗๘(๖๐)
๑๑ - ๑๕ ศอก	๔.๗๕(๖๕)	๖.๑๔(๓๘)	๓.๕๘(๒๔)	๖.๓๑(๒๙)	๔.๓๐(๑๘๐)
๑๖ - ๔๐ ศอก	๕.๐๔(๑๑)	๕.๗๓(๑๑)	๔.๖๐(๑๐)	๔.๐๓(๓๑)	๖.๔๗(๕๔)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๗ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอาชีพของสามีทุกกลุ่ม
อายุของสตรี และหมู่บ้าน

อาชีพของสามี	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
บริหาร	๓.๕๗(๗)	๓.๕๕(๒๑)
ค้าขาย	๔.๓๘(๔๐)	๓.๕๐(๑๖)
เกี่ยวกับการเกษตร	๔.๔๔(๗๒)	๔.๓๗(๑๕๓)
เกี่ยวกับการประมง	๔.๗๒(๓๓๑)	-
ขนส่ง	๓.๕๑(๒๗)	๓.๕๕(๒๖)
ช่าง, ผู้ใช้แรงงาน	๔.๓๘(๔๔)	๓.๑๕(๒๑)
บริการ	๔.๗๘(๔)	๓.๓๕(๒๐)

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๘ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอาชีพของสามีทุกกลุ่ม
อายุของสตรี และหมู่บ้าน

อาชีพของสามี	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชาวไร่
บริหาร, ช่างเทคนิค รับราชการและเสมียน	๓.๓๓(๔)	๓.๕๕(๒๑)
ค้าขาย ธุรกิจประมง บริการและคนงานขนส่ง	๔.๑๕(๘๔)	๓.๔๗(๖๒)
ช่างฝีมือและผู้ใช้แรงงาน	๔.๓๔(๔๔)	๓.๑๔(๒๑)
ทำนา, ทำไร่และประมง	๔.๖๗(๓๙๕)	๔.๓๗(๑๕๓)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๘ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน

รายได้ของคู่สมรส	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
๑ - ๕,๐๐๐	๔.๒๒(๔๘)	๓.๘๘(๒๕)
๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐	๔.๗๖(๑๐๕)	๓.๖๖(๒๘)
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐	๔.๒๒(๘๑)	๓.๕๔(๒๘)
๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐	๔.๘๓(๖๘)	๔.๔๒(๓๘)
๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐	(๐)	๔.๐๐(๒๗)
๒๕,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐	๓.๗๑(๒๔)	๔.๕๕(๑๑)
๓๐,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐	๔.๗๕(๔๘)	๓.๓๘(๒๔)
๔๐,๐๐๑ - ๕๐,๐๐๐	๔.๘๖(๒๘)	๕.๐๐(๔)
๕๐,๐๐๑ - ๖๐,๐๐๐	๔.๔๓(๑๔)	๔.๗๑(๗)
๖๐,๐๐๐ ขึ้นไป	๔.๒๗(๕๖)	๓.๕๘(๓๓)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๐ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายจ่ายของคู่สมรสของหมู่บ้านประมง

รายได้ ต่อเดือน	๐-๓๐๐	๓๐๑-๖๐๐	๖๐๑-๙๐๐	๙๐๑-๑,๒๐๐	๑,๒๐๑-๑,๕๐๐	๑,๕๐๑-๑,๘๐๐	๑,๘๐๑-๒,๑๐๐	๒,๑๐๑-๓,๐๐๐	๓,๐๐๑-๔,๐๐๐	๔,๐๐๐ ขึ้นไป
จำนวนบุตร โดยเฉลี่ย	๓.๔๘ (๒๑)	๔.๐๔ (๗๘)	๓.๖๖ (๕๓)	๔.๔๒ (๔๕)	๕.๐๒ (๘๓)	๕.๐๘ (๑๓)	๕.๓๘ (๖๙)	๕.๑๖ (๖๙)	๔.๔๐ (๑๕)	๕.๐๐ (๑๘)

ตารางที่ ๒๑ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายจ่ายของคู่สมรสและหมู่บ้าน

	๐-๔๐๐		๔๐๑-๑,๑๐๐		๑,๑๐๑-๑,๘๐๐		๑,๘๐๑ ขึ้นไป	
	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่
จำนวนบุตรโดยเฉลี่ย	๓.๕๓ (๑๕๒)	๓.๕๘ (๘๑)	๔.๕๐ (๒๖๐)	๔.๒๘ (๑๑๒)	๕.๑๖ (๖๙)	๔.๒๖ (๓๔)	๔.๗๓ (๓๓)	๓.๘๘ (๒๖)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๒ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามผู้มีและไม่มีจักรยานยนต์, พัดลม, โทรทัศน์, รถบรรทุก, เครื่องปั่นไฟ จำแนกตามรายได้และหมู่บ้าน

รถจักรยานยนต์	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐		๔๐,๐๐๑ ขึ้นไป		ทุกกลุ่มรายได้	
	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร
มี	๓.๕๒(๑๔)	๑.๖๗(๖)	๔.๕๘(๓๑)	๔.๑๓(๒๒)	๕.๑๗(๑๘)	๓.๓๓(๑๒)	๔.๕๒(๒๕)	๓.๔๕(๑๑)	๔.๕๔(๔๗)	๓.๕๑(๕๑)
ไม่มี	๔.๘๖(๑๔๘)	๔.๐๒(๔๘)	๔.๖๕(๑๗๒)	๔.๐๓(๖๘)	๔.๒๔(๕๘)	๓.๙๖(๒๓)	๔.๕๖(๗๒)	๔.๐๓(๓๓)	๔.๖๔(๔๕๐)	๔.๐๒(๑๗๒)
รถบรรทุกเล็ก										
มี	-* (๑)	-* (๒)	-* (๓)	๔.๒๖(๑๐)	๕.๖๗(๖)	-* (๓)	๓.๐๘(๑๓)	๔.๓๗(๗)	๓.๗๔(๒๓)	๕.๒๓(๒๒)
ไม่มี	๔.๗๐(๑๖๖)	๓.๖๒(๕๒)	๔.๖๖(๒๖๐)	๔.๐๑(๘๓)	๔.๔๐(๗๐)	๓.๖๓(๓๖)	๔.๖๘(๘๘)	๓.๕๖(๓๖)	๔.๖๔(๕๖๔)	๓.๗๗(๒๐๓)
เครื่องปั่นไฟ										
มี	-* (๑)	-* (๒)	๗.๕๗(๗)	๔.๕๐(๖)	-* (๓)	๓.๘๓(๖)	๓.๘๐(๕)	-* (๔)	๖.๑๓(๑๖)	๔.๖๘(๑๘)
ไม่มี	๔.๗๐(๑๖๖)	๓.๖๔(๕๒)	๔.๕๓(๑๘๖)	๔.๐(๘๗)	๔.๓๘(๗๓)	๓.๗๖(๒๕)	๔.๕๑(๙๖)	๓.๙๓(๔๐)	๔.๕๖(๕๓๑)	๓.๘๖(๒๐๘)
โทรทัศน์										
มี	๓.๓๓(๖)	-* (๑)	๓.๗๕(๒๐)	๔.๑๑(๔)	๔.๗๒(๑๘)	๔.๒๐(๕)	๔.๓๖(๒๘)	-* (๔)	๔.๑๕(๗๒)	๓.๓๒(๑๘)
ไม่มี	๔.๗๕(๑๖๑)	๓.๗๖(๕๕)	๔.๗๓(๑๘๓)	๔.๐๒(๘๔)	๔.๕๓(๕๘)	๓.๖๗(๓๖)	๔.๕๒(๗๓)	๓.๙๗(๓๕)	๔.๖๗(๔๗๕)	๓.๙๗(๒๐๗)

* ข้อมูลต่ำกว่า ๕ ราย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๓ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอาชีพของสามี และหมู่บ้าน

อาชีพของสามี	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๕๐,๐๐๐		๕๐,๐๐๑ ขึ้นไป	
	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่
บริหาร, ช่างเทคนิค รับราชการและเสมียน	-* (๐)	-* (๓)	-* (๒)	-* (๓)	-* (๕)	๓.๓๓(๔)	-* (๕)	-* (๕)
ค้าขาย, ธุรกิจประมง บริการและคนงานขนส่ง	๓.๖๕(๑๗)	๑.๘๓(๖)	๔.๒๐(๓๕)	๓.๘๕(๒๖)	๔.๗๔(๑๕)	๒.๕๑(๑๑)	๔.๕๕(๒๐)	๓.๑๗(๑๒)
ช่างฝีมือและผู้ใช้แรงงาน	๔.๖๗(๑๖)	-* (๒)	๓.๕๖(๒๑)	๒.๗๕(๘)	๕.๕๒(๗)	-* (๕)	๔.๕๐(๖)	๓.๐๐(๕)
ทำนา, ทำไร่และประมง	๔.๖๖(๑๕๐)	๓.๗๑(๕๑)	๔.๕๒(๑๔๓)	๕.๕๕(๕๓)	๔.๑๘(๔๕)	๕.๕๐(๑๐)	๔.๕๕(๗๑)	๔.๖๘(๑๕)

* ข้อมูลต่ำกว่า ๕ ราย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๔ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามภูมิมเงิน และรายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน

รายได้ต่อปี การภูเงิน	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐		๔๐,๐๐๑ ขึ้นไป	
	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่
มี	๔.๘๘(๖๖)	๓.๗๕(๑๖)	๔.๕๔(๘๓)	๔.๑๓(๓๐)	๔.๘๖(๓๔)	๔.๗๐(๑๐)	๔.๗๖(๔๘)	๔.๑๘(๑๑)
ไม่ได้	๔.๕๓(๑๐๘)	๓.๗๖(๔๖)	๔.๗๘(๑๑๘)	๓.๘๘(๖๖)	๔.๖๔(๔๖)	๓.๓๖(๖๕)	๔.๑๐(๔๖)	๓.๗๘(๓๓)

ตารางที่ ๒๕ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายจ่าย และรายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน

รายได้ต่อปี รายจ่ายต่อเดือน	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๕๐,๐๐๐		๕๐,๐๐๑ ขึ้นไป	
	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่
๐ - ๕๐๐	๓.๘๖(๙๔)	๓.๕๘(๕๐)	๓.๗๕(๕๘)	๓.๓๓(๒๑)	๓.๑๘(๑๑)	๓.๐๐(๖)	๓.๗๓(๑๑)	- *๑
๕๐๑ - ๒,๑๐๐	- *	- *	๕.๕๐(๑๑๐)	๕.๑๕(๖๖)	๕.๕๕(๔๑)	๕.๘๒(๑๑)	๕.๘๓(๕๘)	๕.๐๘(๑๓)
๒,๑๐๑ - ๓,๐๐๐	- *	- *๑	๕.๑๕(๒๑)	- *๑	๕.๖๗(๑๕)	๓.๖๔(๑๔)	๕.๖๕(๓๓)	๓.๘๐(๑๐)
๓,๐๐๑ ขึ้นไป	- *๑	- *(๐)	๖.๕๗(๗)	- *๑	๖.๑๕(๗)	- *๑	๓.๘๐(๑๕)	๓.๘๘(๑๘)

* แต่ละรายของข้อมูล เหล่านี้ มีความสับสน เมื่อนำมาพิจารณาจับกลุ่มรายได้กับรายจ่าย

*๑ ต่ำกว่า ๕ ราย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๖ จำนวนและอัตราส่วนร้อยละของคู่สมรส จำแนกตามการศึกษาของภรรยาและสามี และจำแนกตามหมู่บ้าน

การศึกษาของสามี การศึกษาของภรรยา	ไม่รู้หนังสือ		จบ ป. ๔		ป. ๕ หรือมากกว่า	
	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่
ไม่รู้หนังสือ	๔๖.๕(๒๐)	๗๓.๗(๒๘)	๑๒.๒(๕๕)	๑๕.๓(๒๔)	(๐)	๗.๗(๔)
จบ ป.๔	๕๓.๕(๒๓)	๒๓.๗(๙)	๘๕.๕(๓๘๓)	๘๐.๕(๑๒๗)	๖๓.๕(๒๖)	๖๖.๕(๓๒)
ป.๕ หรือมากกว่า	(๐)	๒.๖(๑)	๒.๕(๑๓)	๓.๘(๖)	๓๖.๖(๑๕)	๓๐.๘(๑๖)
รวม	๑๐๐ %(๔๓)	๑๐๐ %(๓๘)	๑๐๐ %(๔๕๑)	๑๐๐ %(๑๕๗)	๑๐๐ %(๔๑)	๑๐๐ %(๕๒)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๗ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของสามี
อายุของสตรี และหมู่บ้าน^{*๑}

อายุของสตรี, การศึกษาของสามี	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
๑๕ - ๒๔		
ไม่รู้หนังสือ	* (๕)	๑.๗๐(๑๐)
ป.๕ และต่ำกว่า	๒.๑๘(๑๒๓)	๒.๕๒(๖๙)
ป.๕ และสูงกว่า	๑.๒๒(๑๘)	๒.๑๒(๓๓)
ไม่รู้ไม่ตอบ	* (๒)	- (๒)
๓๐ - ๔๔		
ไม่รู้หนังสือ	๕.๘๑(๑๖)	๕.๙๕(๑๙)
ป.๕ และต่ำกว่า	๔.๙๖(๒๓๐)	๕.๑๓(๗๒)
ป.๕ และสูงกว่า	๔.๑๗(๑๒)	๕.๗๓(๑๕)
ไม่รู้ไม่ตอบ	* (๕)	๕.๖๐(๕)
๔๕ และมากกว่า		
ไม่รู้หนังสือ	๕.๖๐(๒๐)	๗.๔๓(๗)
ป.๕ และต่ำกว่า	๗.๑๐(๙๔)	๗.๘๕(๑๓)
ป.๕ และสูงกว่า	๕.๘๘(๘)	๕.๓๓(๓)
ไม่รู้ไม่ตอบ	๖.๖๐(๕)	-
ทุกกลุ่มอายุ		
ไม่รู้หนังสือ	๕.๔๐(๕๐)	๕.๐๖(๓๖)
ป.๕ และต่ำกว่า	๕.๖๔(๔๘๗)	๕.๑๔(๑๕๕)
ป.๕ และสูงกว่า	๒.๙๒(๓๘)	๓.๐๘(๕๑)
ไม่รู้ไม่ตอบ	๓.๙๒(๑๒)	๔.๐๐(๗)

* ข้อมูลต่ำกว่า ๕ ราย

*๑ ข้อมูลไม่รวมประเภทที่จำแนกไม่ได้ ๒ ราย (สำหรับหมู่บ้านประมง)

ข้อมูลไม่รวมประเภทที่จำแนกไม่ได้ ๑๐ ราย (สำหรับหมู่บ้านชานาชาวไร่)

ตารางที่ ๒๘ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของภรรยา อายุของสตรี และหมู่บ้าน *๑

อายุของสตรี, การศึกษาของภรรยา	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
๑๕ - ๒๔		
ไม่รู้หนังสือ	๓.๐๐ (๕)	๒.๑๐ (๒๐)
ป.๕ และต่ำกว่า	๒.๑๐ (๑๑๕)	๒.๕๑ (๘๓)
ป.๕ และสูงกว่า	๑.๑๗ (๑๘)	๑.๖๓ (๑๖)
ไม่รู้ไม่ตอบ	-*(๒)	- (๐)
๓๐ - ๔๔		
ไม่รู้หนังสือ	๖.๐๐ (๓๓)	๖.๕๗ (๒๘)
ป.๕ และต่ำกว่า	๔.๘๐ (๒๒๓)	๕.๐๑ (๗๘)
ป.๕ และสูงกว่า	-(๔)	๓.๒๕ (๓)
ไม่รู้ไม่ตอบ	-(๒)	- (๐)
๔๕ และมากกว่า		
ไม่รู้หนังสือ	๖.๖๑ (๓๑)	๗.๕๘ (๑๒)
ป.๕ และต่ำกว่า	๖.๗๔ (๙๒)	๗.๑๘ (๑๑)
ป.๕ และสูงกว่า	-(๓)	- (๐)
ไม่รู้ไม่ตอบ	-(๓)	- (๐)
ทุกกลุ่มอายุ		
ไม่รู้หนังสือ	๔.๘๘ (๗๓)	๕.๒๘ (๖๐)
ป.๕ และต่ำกว่า	๔.๔๗ (๔๓๔)	๓.๕๐ (๑๗๖)
ป.๕ และสูงกว่า	๒.๐๘ (๒๕)	๒.๑๓ (๒๓)
ไม่รู้ไม่ตอบ	๖.๑๔ (๗)	- (๐)

* ข้อมูลต่ำกว่า ๕ ราย

*๑ ข้อมูลของหมู่บ้านชานาชาวไร่ จำแนกไม่ได้มีอยู่ ๓ ราย

ตารางที่ ๒๔ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุและลักษณะ
โครงสร้างของครอบครัว และหมู่บ้าน

อายุของสตรี, แบบของครอบครัว	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชาวนาชาวไร่
๑๕ - ๒๔		
ครอบครัวเดี่ยว	๒.๑๘(๕๑)	๒.๒๘(๗๖)
ครอบครัวขยาย	๑.๘๔(๕๗)	๒.๑๖(๕๔)
๓๐ - ๔๔		
ครอบครัวเดี่ยว	๔.๙๖(๑๘๑)	๔.๒๕(๘๘)
ครอบครัวขยาย	๔.๘๕(๘๑)	๕.๓๘(๒๖)
๔๕ และมากกว่า		
ครอบครัวเดี่ยว	๖.๒๕(๗๖)	๗.๖๗(๑๘)
ครอบครัวขยาย	๗.๔๑(๕๓)	๖.๕๐(๕)
ทุกกลุ่มอายุ		
ครอบครัวเดี่ยว	๔.๕๑(๓๔๘)	๔.๒๕(๑๘๒)
ครอบครัวขยาย	๔.๖๔(๑๔๑)	๓.๕๖(๗๕)

ตารางที่ ๓๐ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุและลักษณะ
โครงสร้างของครอบครัวและจังหวัด

อายุของสตรี, แบบของครอบครัว	ระยอง	เพชรบุรี	พังงา
๑๔ - ๒๔			
ครอบครัวเดี่ยว	๑.๘๑(๓๑)	๒.๔๘(๒๑)	๒.๓๑(๓๙)
ครอบครัวขยาย	๒.๐๐(๒๖)	๑.๖๙(๑๖)	๑.๙๓(๑๕)
๓๐ - ๔๔			
ครอบครัวเดี่ยว	๔.๔๐(๕๗)	๕.๒๗(๗๕)	๕.๑๒(๕๙)
ครอบครัวขยาย	๔.๕๖(๓๒)	๕.๓๕(๒๓)	๔.๘๕(๒๖)
๔๕ และมากกว่า			
ครอบครัวเดี่ยว	๖.๕๙(๒๙)	๖.๐๐(๒๘)	๖.๑๑(๑๙)
ครอบครัวขยาย	๘.๕๐(๑๖)	๘.๕๐(๑๒)	๖.๒๐(๒๕)
ทุกกลุ่มอายุ			
ครอบครัวเดี่ยว	๔.๒๖(๑๑๗)	๔.๙๖(๑๒๔)	๔.๒๗(๑๐๗)
ครอบครัวขยาย	๔.๕๑(๗๔)	๔.๙๔(๕๑)	๔.๗๐(๖๖)

ตารางที่ ๓๑ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุและลักษณะ
โครงสร้างของครอบครัวและหมู่บ้าน

อายุของสตรี, แบบของครอบครัว	หมู่ ๑ ต. ท่าขนุน	บ้านทุ่งนางนากทรอก	บ้านน้อยป่าไร่กับ บ้านประจำไม้
๑๕ - ๒๔			
ครอบครัวเดี่ยว	๒.๐๓(๓๐)	๒.๘(๒๐)	๒.๑๕(๒๖)
ครอบครัวขยาย	๒.๒(๑๕)	๒.๒๗(๑๕)	๒.๐(๑๕)
๓๐ - ๔๔			
ครอบครัวเดี่ยว	๔.๘(๓๒)	๕.๑๘(๓๔)	๖.๐(๒๒)
ครอบครัวขยาย	๔.๗๑(๑๔)	๗.๐(๕)	๕.๕๗(๗)
๔๕ +			
ครอบครัวเดี่ยว	* (๔)	๘.๐(๖)	๘.๑๓(๘)
ครอบครัวขยาย	* (๑)	* (๓)	* (๑)

* ข้อมูลต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๓๒ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุแรกสมรส
อายุของสตรี และหมู่บ้าน

อายุปัจจุบันและอายุแรกสมรส	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
๑๕ - ๒๔		
ต่ำกว่า ๑๘	๒.๓๑(๖๔)	๒.๓๕(๓๗)
๑๘ - ๒๐	๑.๘๘(๔๓)	๑.๘๑(๔๗)
๒๑ - ๒๔	๑.๘๑(๓๓)	๑.๕๕(๒๒)
๒๕ และมากกว่า	๑.๓๓(๖)	* (๓)
๓๐ - ๔๔		
ต่ำกว่า ๑๘	๕.๘๕(๘๑)	๕.๗๕(๒๔)
๑๘ - ๒๐	๔.๘๑(๘๑)	๕.๖๘(๔๗)
๒๑ - ๒๔	๔.๕๖(๕๖)	๓.๕๐(๒๐)
๒๕ และมากกว่า	๔.๐๖(๓๖)	๓.๒๒(๑๘)
๔๕ และมากกว่า		
ต่ำกว่า ๑๘	๖.๗๘(๓๖)	* (๓)
๑๘ - ๒๐	๖.๘๔(๓๖)	๕.๗๘(๔)
๒๑ - ๒๔	๗.๐๐(๓๐)	๖.๐๐(๖)
๒๕ และมากกว่า	๕.๕๐(๑๘)	* (๓)
ทุกกลุ่มอายุ		
ต่ำกว่า ๑๘	๕.๘๐(๑๘๑)	๓.๘๒(๖๔)
๑๘ - ๒๐	๕.๕๒(๑๕๖)	๓.๓๗(๑๑๓)
๒๑ - ๒๔	๕.๕๐(๑๑๘)	๒.๘๒(๕๘)
๒๕ และมากกว่า	๕.๒๒(๖๐)	๒.๘๒(๒๔)

* ข้อมูลต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๓๓ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามจำนวนการตายของทารก อายุของสตรี และหมู่บ้าน

อายุของสตรีและการตายของทารก	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
๑๕ - ๒๔		
ไม่มีทารกเสียชีวิต	๑.๙๐ (๑๓๓)	๑.๙๗ (๑๐๓)
๑ - ๒	๓.๕๓ (๑๕)	๓.๖๗ (๑๘)
๓ - ๔	- (๐)	- (๐)
๓๐ - ๔๔		
ไม่มีทารกเสียชีวิต	๔.๕๑ (๑๘๙)	๔.๗๓ (๑๗๗)
๑ - ๒	๖.๒๐ (๗๐)	๖.๑๖ (๓๒)
๓ - ๔	-*(๓)	-*(๔)
๔๕ และมากกว่า		
ไม่มีทารกเสียชีวิต	๕.๗๘ (๘๕)	๖.๔๑ (๑๑)
๑ - ๒	๘.๒๓ (๓๕)	๘.๐๐ (๑๐)
๓ - ๔	๑๐.๐๐ (๗)	-*(๑)
ทุกกลุ่มอายุ		
ไม่มีทารกเสียชีวิต	๓.๘๘ (๔๐๗)	๓.๓๗ (๑๔๑)
๑ - ๒	๖.๕๖ (๑๒๐)	๕.๗๒ (๖๐)
๓ - ๔	๙.๕๐ (๑๐)	๗.๖๐ (๕)

* ข้อมูลต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๓๔ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามรายได้ของครอบครัว
ตามอายุของสตรี และหมู่บ้าน

อายุของสตรี, รายได้	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
๑๕ - ๒๔		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐	๒.๖๘(๔)	๑.๗๙(๒๘)
๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐	๑.๙๔(๖๓)	๒.๓๕(๔๗)
๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐	๑.๕๔(๒๐)	๑.๘๘(๑๖)
๔๐,๐๐๑ และมากกว่า	๒.๐๐(๒๑)	๒.๑๑(๑๘)
๓๐ - ๔๔		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐	๔.๙๙(๗๔)	๕.๖๒(๒๑)
๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐	๕.๒๐(๙๐)	๕.๒๙(๓๘)
๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐	๔.๗๕(๔๐)	๕.๓๒(๑๙)
๔๐,๐๐๑ และมากกว่า	๔.๕๘(๕๐)	๔.๖๐(๒๐)
๔๕ +		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐	๖.๓๐(๕๐)	๗.๐๐(๕)
๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐	๗.๐๒(๔๘)	๘.๐๐(๘)
๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐	๘.๐๐(๑๒)	- (๐)
๔๐,๐๐๑ และมากกว่า	๖.๑๕(๒๗)	๖.๘๓(๖)
ทุกกลุ่มอายุ		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐	๔.๗๓(๑๕๔)	๓.๗๖(๕๔)
๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐	๔.๖๑(๒๐๑)	๔.๐๓(๙๓)
๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐	๔.๔๐(๗๒)	๓.๗๕(๓๕)
๔๐,๐๐๑ และมากกว่า	๔.๕๖(๙๘)	๓.๘๘(๔๔)

ตารางที่ ๓๕ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของภรรยา รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน

การศึกษา ของภรรยา	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐		๔๐,๐๐๑ ขึ้นไป	
	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่
ไม่รู้หนังสือ	๔.๘๖(๓๓)	๔.๖๕(๒๐)	๖.๐๘(๒๖)	๕.๖๗(๑๕)	- (๔)	- (๓)	๖.๓๓(๔)	๕.๐๘(๑๓)
ป.๕ และต่ำกว่า	๔.๔๔(๑๑๔)	๓.๓๐(๓๓)	๕.๕๓(๑๖๒)	๔.๐๐(๖๔)	๕.๖๐(๖๖)	๕.๑๒(๒๕)	๔.๕๓(๘๑)	๓.๕๔(๒๖)
ป.๕ และสูงกว่า	- (๒)	- (๐)	๒.๒๕(๔)	๒.๐๐(๕)	๒.๐๐(๖)	๑.๘๖(๗)	๒.๒๕(๗)	๒.๘๐(๔)
จำแนกไม่ได้	- (๐)	- (๑)	- (๑)	- (๑)	- (๑)	- (๐)	- (๐)	- (๑)
ไม่รู้ไม่ตอบ	- (๐)	- (๐)	- (๔)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๑)	- (๐)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๖ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของภรรยา รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน

การศึกษา ของ ภรรยา	๑ - ๕,๐๐๐		๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐		๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐		๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐		๓๐,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐		๔๐,๐๐๑ - ๕๐,๐๐๐		๕๐,๐๐๑ - ๖๐,๐๐๐			
	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชาวไร่
ไม่รู้ หนังสือ	๕.๓๖ (๑๑)	๓.๖๗ (๑๒)	๖.๐๔ (๒๖)	๖.๑๓ (๘)	๖.๐๐ (๕)	- (๔)	๘.๘๘ (๘)	๕.๒๕ (๘)	- (๐)	- (๓)	- (๐)	- (๒)	- (๔)	- (๑)	- (๔)	- (๑)	- (๑)	- (๒)	- (๔)	๕.๕๖ (๕)
ป.๕ และ ต่ำกว่า	๓.๘๗ (๓๗)	๔.๓๓ (๑๒)	๔.๗๑ (๘๒)	๒.๗๑ (๒๑)	๓.๘๗ (๗๐)	๓.๘๗ (๒๑)	๔.๖๓ (๔๒)	๕.๕๔ (๒๖)	- (๐)	๓.๗๖ (๒๑)	๓.๘๗ (๒๓)	๔.๒๔ (๗)	๕.๐๓ (๓๔)	๓.๖๗ (๑๘)	๔.๘๖ (๒๑)	- (๓)	๔.๖๒ (๑๓)	- (๔)	๔.๑๔ (๔๗)	๓.๔๗ (๑๔)
ป.๕ และ สูงกว่า	- (๑)	- (๐)	- (๑)	- (๐)	- (๒)	- (๓)	๑.๐๐ (๕)	- (๓)	- (๐)	- (๓)	- (๑)	- (๒)	๒.๘๐ (๕)	๒.๐ (๕)	- (๒)	- (๐)	- (๐)	- (๑)	๓.๒๐ (๕)	- (๔)
จำแนก ไม่ได้	- (๐)	- (๑)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๑)	- (๑)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๑)
ไม่รู้ ไม่ตอบ	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๓)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๑)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๗ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของสามี รายได้ของผู้สมรส และหมู่บ้าน

การศึกษาของสามี	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๐ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐		๔๐,๐๐๐ ขึ้นไป	
	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาชาวไร่
ไม่รู้หนังสือ	๔.๒๗(๒๖)	๕.๐๐(๑๒)	๖.๑๔(๑๔)	๕.๓๖(๑๔)	- (๓)	- (๒)	- (๑)	- (๔)
ป.๕ และต่ำกว่า	๕.๘๐(๑๓๘)	๓.๕๒(๓๓)	๕.๖๖(๑๓๖)	๕.๑๑(๖๑)	๔.๖๒(๖๐)	๕.๓๓(๑๔)	๔.๕๐(๘๖)	๕.๖๖(๒๕)
ป.๕ และสูงกว่า	- (๔)	๓.๘๐(๕)	๖.๑๗(๑๖)	๒.๘๖(๑๔)	๓.๗๕(๑๒)	๖.๘๑(๑๖)	๓.๕๐(๑๐)	๓.๒๗(๑๖)
จำแนกไม่ได้	- (๒)	- (๑)	- (๒)	- (๔)	- (๐)	- (๑)	- (๑)	- (๔)
ไม่รู้ไม่ตอบ	- (๒)	- (๓)	- (๔)	- (๐)	- (๑)	- (๑)	- (๓)	- (๑)

ตารางที่ ๓๔ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการศึกษาของสามี รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน

การศึกษาของสามี	๑ - ๕,๐๐๐		๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐		๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐		๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐		๓๐,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐		๔๐,๐๐๑ - ๕๐,๐๐๐		๕๐,๐๐๑ - ๖๐,๐๐๐		๖๐,๐๐๑ ขึ้นไป	
	หมู่บ้าน	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานา ชาวไร่
ไม่รู้หนังสือ	๔.๑๓ (๑๕)	๔.๒๘ (๗)	๔.๔๔ (๑๑)	๖.๐๐ (๕)	- (๔)	- (๖)	๖.๒๐ (๕)	๕.๔๓ (๗)	- (๑)	๕.๕๐ (๕)	- (๑)	- (๑)	- (๒)	- (๑)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๑)	- (๓)
ป.๕ และต่ำกว่า	๓.๕๖ (๔๔)	๔.๓๐ (๑๓)	๔.๒๐ (๕๓)	๒.๘๕ (๖๐)	๓.๒๕ (๗๒)	๓.๕๙ (๒๒)	๔.๕๔ (๕๗)	๕.๗๕ (๒๔)	๓.๕๐ (๒๐)	๓.๕๗ (๑๕)	๓.๕๐ (๒๐)	- (๓)	๕.๘๘ (๔๐)	๓.๕๒ (๑๖)	๕.๗๕ (๒๔)	- (๔)	๔.๗๗ (๑๓)	- (๓)	๔.๒๕ (๔๕)	๔.๑๖ (๑๗)
ป.๕ และสูงกว่า	- (๒)	- (๑)	- (๒)	- (๕)	- (๕)	- (๒)	๑.๖๐ (๔)	๒.๒๐ (๕)	- (๔)	๓.๗๑ (๗)	- (๔)	๒.๒๐ (๕)	- (๔)	๓.๐๕ (๑๑)	- (๓)	- (๐)	- (๐)	- (๓)	๓.๖๗ (๖)	๓.๐๐ (๔)
จำแนกไม่ได้	- (๐)	- (๑)	- (๒)	- (๐)	- (๑)	- (๒)	- (๑)	- (๒)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๑)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๔)
ไม่รู้ไม่ตอบ	- (๑)	- (๓)	- (๑)	- (๐)	- (๒)	- (๐)	- (๑)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๑)	- (๐)	- (๑)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๐)	- (๑)

๑. ตารางที่ ๓๔ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามอายุแรกสมรส รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน

อายุเมื่อแรกสมรส	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐		๔๐,๐๐๑ ขึ้นไป	
	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่
ต่ำกว่า ๑๘	๕.๑๓(๖๒)	๖.๐๐(๑๗)	๕.๖๑(๖๗)	๓.๖๓(๑๕)	๔.๗๐(๒๐)	๔.๗๐(๑๐)	๔.๓๑(๒๔)	๔.๐๕(๑๓)
๑๘ - ๒๐	๔.๓๖(๕๒)	๓.๓๒(๑๙)	๔.๕๑(๕๕)	๓.๕๘(๕๒)	๔.๒๕(๒๔)	๓.๘๐(๑๕)	๔.๕๗(๒๔)	๔.๐๗(๑๕)
๒๑ - ๒๔	๕.๓๘(๒๕)	๑.๔๘(๑๒)	๔.๒๓(๔๗)	๔.๐๘(๑๒)	๔.๐๐(๑๔)	๒.๖๗(๙)	๕.๒๓(๒๒)	๓.๕๔(๔)
๒๕ และมากกว่า	๓.๔๓(๑๔)	๓.๘๐(๕)	๔.๕๖(๒๓)	๔.๐๐(๖)	๔.๓๓(๔)	- (๑)	๓.๕๒(๑๓)	๓.๖๕(๘)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔๐ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการตายของทารก รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน

การตายของทารก	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๒๔,๐๐๐		๒๔,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐		๔๐,๐๐๑ ขึ้นไป	
	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่
ไม่มีทารกเสียชีวิต	๓.๙๘(๑๒๖)	๓.๑๖(๔๓)	๓.๙๕(๑๕๓)	๓.๙๓(๖๖)	๓.๕๒(๕๘)	๓.๓๓(๓๐)	๔.๐๔(๘๑)	๓.๒๑(๓๔)
๑ - ๒ คน	๖.๑๗(๔๑)	๕.๗๘(๙)	๖.๒๙(๔๕)	๕.๓๓(๒๔)	๗.๕๓(๑๗)	- (๔)	๖.๒๐(๒๐)	๖.๐๐(๙)
๓ - ๔ คน	- (๔)	- (๑)	๙.๘๐(๕)	- (๓)	- (๑)	- (๑)	- (๐)	- (๐)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔๑ จำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามโครงสร้างของครอบครัว รายได้ของคู่สมรส และหมู่บ้าน

โครงสร้าง ของ ครอบครัว	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐		๑๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐		๒๕,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐		๔๐,๐๐๑ ขึ้นไป	
	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่	หมู่บ้าน ประมง	หมู่บ้าน ชานาชาวไร่
ครอบครัวเดี่ยว	๔.๕๑(๑๑๔)	๕.๒๖(๓๘)	๔.๕๖(๑๒๗)	๔.๑๗(๗๐)	๔.๗๑(๔๕)	๓.๘๘(๒๖)	๔.๔๕(๕๔)	๔.๓๐(๒๗)
ครอบครัวขยาย	๔.๔๕(๕๗)	๒.๕๖(๑๖)	๔.๗๘(๖๗)	๓.๖๑(๒๓)	๓.๕๕(๒๑)	๓.๖๓(๘)	๔.๔๕(๔๖)	๓.๒๔(๑๗)

ตารางที่ ๔๒ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่อมารดาหนึ่งคน จำแนกตามการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว อายุของสตรี และหมู่บ้าน

การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว อายุของสตรี	หมู่บ้านประมง	หมู่บ้านชานาขาวไร่
๑๕ - ๓๔		
เคยใช้	๓.๐๕(๑๑๔)	๓.๑๐(๖๘)
ไม่เคยใช้	๒.๑๙(๕๐)	๑.๗๑(๖๘)
ไม่ทราบไม่ตอบ	-*(๒)	- (๐)
๓๕ และมากกว่า		
เคยใช้	๕.๗๘(๑๑๔)	๕.๙๐(๔๐)
ไม่เคยใช้	๖.๐๗(๑๒๔)	๖.๘๘(๔๒)
ไม่ทราบไม่ตอบ	-*(๑)	- (๒)
ทุกกลุ่มอายุ		
เคยใช้	๔.๒๖(๒๕๘)	๔.๑๔(๑๐๘)
ไม่เคยใช้	๔.๔๔(๒๑๔)	๓.๖๘(๑๑๐)
ไม่ทราบไม่ตอบ	-*(๓)	- (๒)

* ข้อมูลต่ำกว่า ๔ ราย